



A  
TUÓI FŐNÖK

ÚJ-KALEDÓNIAI  
MESÉK  
ÉS MÍTOSZOK

Vargyas Gábor (szerk.):

# A tuói főnök

Új-kaledóniai mesék és mítoszok

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1979

HUNGARIAN TRANSLATION © VARGYAS GÁBOR, 1979

# A VILÁG KELETKEZÉSE

Az öregek azt mesélik, hogy a spirál alakúra csavarodott Föld a Holdat érte, a hegy tetején levő kő pedig éppen hogy száraz volt, mielőtt Zioumában a hegyen elosztották a különböző vidékeket. Mikor a tenger már egy sziklát szárazon hagyott, a Hold kihúzta egyik fogát a szájából és rárakta a kőre. A fog sokáig maradt ott, szétrothadt, és férgek másztak bele. A férgek leestek a Földre, és gyíkká változtak, néhány közülük a vízbe esett, ezekből angolna lett. A gyíkok gyerekei emberi arcot öltöttek. A tenger visszahúzódott, és a hegy Gojéta fölött felmagasodott. Az emberek úszni kezdtek, és a szárazra került hegyekre mentek. Egy hímnemű angolna tovább úszott, és eljutott Gojétába. Még ott hernyóvá változott, s itt kezdtek az emberek emberekké válni. Átváltozásuk igazi emberekké sokáig tartott: emberszívük volt, de bőrük még olyan, mint az állatoké. Ezeknek az embereknek a neve Kétéwa volt. Míg a bőrük nem változott meg, nem ismerték a jót és a rosszat. Sokáig tartott átalakulásuk: Bume volt az, aki elsőként felvágta bőrüket, hogy a szívük mélyéig jusson, és hogy megtanítsa őket beszélni.

# BUME

Bume azt mondta, hogy jó az, ha a férfiak és a nők együtt élnek. Feleségül vett egy nőt, és mindenki követte ebben. Bume elsőszülött fiát Téin Kanakénak nevezte, második fia a Boaé Béalo nevet nyerte, a harmadik pedig a Dvi Daulo névre hallgatott. Ez a három férfi, aki Bumétól született, az őse az összes új-kaledóniai nemzetségnek. A földön járva, ahol a kunyhók tetőzetének használt szalma már nőni kezdett, a központi hegylánc mentén eljutottak a sziget másik részébe, ahol letelepedtek, és a vidéknek a Poai nevet adták.

Egyszer a testvérek elhatározták, hogy az emberek között vér szerinti szövetséget hoznak létre, s hogy két szónak megfelelően, egyszer s mindenkorra Baj és Dvi csoportba oszlanak szét. Ez a vér szerinti szövetség a kagylópénzen alapul. A Baj csoportnak Boaé Béalo a főnöke, a Dvi csoportnak pedig Dvi Daulo. A két rész egészen máig megőrződött, s ma is minden nemzetséget úgy hívnak, hogy Baj és Dvi, Boaé Béalo és Dvi Daulo.

# HOGYAN TERJEDTEK EL AZ EMBEREK A FÖLDÖN

Téin Kanaké, aki a tömeget el tudja csendesíteni, a három testvér közül a legidősebb, elindult, hogy megtekintse a Vohon túli területet. Majd lement a tengerpartra Tipidzse mellé, és szétosztotta az embereket azon a vidéken. Ezután visszatért Tipidzséből, de ott is hagyott néhány embert. Elérkezett a Tjamba torkolatáig, otthagyt néhány embert, akik kunyhót építettek maguknak, amit Gara atunnak neveztek el. A tengerpart mentén eljutott egész Boáig, ahol megint hagyott néhány embert. Ezeknek a Boa ma Tjau nevet adta. Ezután visszafordult, és elért Poenrenirivinig, ahol kunyhót épített, amit Govarinak nevezett el. Később újból lement a tengerpartig, hogy megalapítsa Tjakin vidékét. Mindenütt kunyhókat készített, amelyeknek a következő neveket adta: Nézseu, Goromia, Pvia, Poenrentjingu, Gorotjin és Tjomari. Téin Kanaké itt befejezte a tevékenységét, megbetegedett és meghalt. Három fia született: Téin Tjomari, a legidősebb, Dvi Pviridoa, a középső, és a harmadik, akit egy tengeri tehén elvitt Lifura, ahol a Bume nevet kapta.

Téin Kanaké munkájának vége van, lássuk Boaé Béalo és Dvi Daulo munkáját.

Boaé Béalónak két gyermeke volt. Az apa beteg lett és meghalt. A felesége elsiratta, és ő is meghalt. A két gyermek egyedül maradt, majd találmra egy erdőbe indultak. *Bao Bviri* elragadta őket. Megérkeztek a Poarapevaj folyóhoz és a Poadulang hegyre. A két gyermek itt elhatározta, hogy elválik egymástól. Mikor búcsút vettek, az idősebb így szólt:

– El fogunk válni egymástól. Amíg élni fogsz, gondoldj a mi vidékünkre, Poaira. Míg én életben leszek, én is emlékezni fogok rá.

Ezután leereszkedett Poei felé, míg a másik visszafordult Tjamba felé. Az ő neve Tudjaj volt; néhány emberrel együtt érkezett Gorovinho hegyére, felkapaszkodott oda, s ma is ott lakik. Ezután még tovább osztódtak: a Boaé Béalo-k (vagyis a Baj csoport) a Tjamba folyó menti Napeureuin felé mentek, míg a Dvi Daulo-k

(vagyis a Dvi csoport) felmentek Goroubé felé. A megevett *manyánya* miatt váltak szét egymástól.

Íme azoknak a nemzetségeknek a neve, amelyek itt szóródtak széjjel: Véané, Poadimalo, Napévimjin, Goropvodjéveu, Gorovinho és Poala – ezek a Poendimié-beli Bajok.

A Bajok és Dvik továbbmentek, és megpihentek Gorovariban, majd innen is továbbmentek, hogy Gorotjédében telepedjenek le. Itt így határoztak:

– Te, aki Baj ember vagy, elmész, hogy a sós víz és az édesvíz találkozásánál, a Gajéta folyónál telepedj le.

– Én, aki Dvi ember vagyok, az én területem a sós víz és az édesvíz határán lesz, a Tjamba folyónál.

A Baj emberek Gajéta vidékén telepedtek le, a Dvik pedig a Tjamba vidékén. A Bajok néhány nemzetségének a neve: Goufen, Goru, Tjara boéri, Goroborédjo.

A Dvibe tartozó nemzetségek embereinek a lakóhelyei: Gojata, Poma, Nadaravin, Goromvido, Nai és Áradja. Ezek a Bajoktól elkülönülve élnek.

Mindez régen volt. Ma is láthatjuk Kanaké, Béalo és Daulo töredékeit, és ha nevüket mondjuk, akkor az összes nemzetség nevét mondjuk.

# HOGYAN NÉPESÜLT BE MARÉ SZIGETE

Egy nap egy öreg asszony ért úszva partot Pakadában, nem messze a Sziklától. A nő Guhmeneve i Tongava volt, a csöpp kis tongavai asszony. Tokából jött. Pakadából továbbment Teroléba, a sziget belsejének termékeny földjeire, ahol a Szikla környéki emberek legjobb ültetvényei vannak. Épített magának egy kis kunyhót, és egy darabig ott élt egyedül.

Egy éjjel érezte, hogy valami hideg mászik fel a mellére. Gyorsan odakapott a kezével, és egy nagy gyíkot fogott meg. Elhajította messzire. Ez többször is megtörtént. Néhány nap múlva az öregasszony terhes lett, majd sok fiút szült.

Néhány év múlva a gyermekek szűkösnek találták a helyet Terolében, ezért anyjuk elvezette egy részüket kelet felé, Penelóba, és ő maga is letelepedett Pevaete mellett.

Egy napon, amikor Terolében maradt gyermekei ünnepséget rendeztek, egy ismeretlen eredetű, emberi formájú, gyönyörű szellem, aki nem messze az erdőben élt, odament, hogy megnézzé, mi okozza a nagy zajt, amit hallott. Nagy meglepetésére nagyon sok embert talált ott, akik táncoltak. Az ő meglepetésük sem volt kisebb. Miután a szellem megtudta, hogy anyjuk keletre ment letelepedni, elvezettette magát az asszonyhoz, és feleségül akarta venni. De az asszony, aki nem osztozott a férfi hevében, konokul visszautasította a kérést. A férfi továbbra is követte mindenfelé, és egyszer, mikor egyre jobban szorongatta az asszonyt, az türelmét veszítve az arcába fűcsomót vágott, amit éppen az ültetvényéről gyomlált ki. A szellem ott helyben átváltozott fügefává, majd kis idő múlva kiszáradt, és a törzsön hamarosan gombák nőttek.

Néhány hónap múlva az öregasszony ismét kiment az ültetvényre, és meglátta a fát. összeszedte a piritru gombákat, és kiszedte a törzset, hogy hazavigye a kunyhójához, tűzifának. Miután hazatért, a fűt rárakta a tűzre, a gombákat pedig egy kosárba rakta száradni.

Hamarosan valamilyen torokhangszerű kiáltás hallatszott a kosárból, hasonló ahhoz, mint amikor egy embert fojtogatnak, és egyszer csak egy emberi formájú lény jelent meg: a szellem volt, aki unszolta, hogy legyen a felesége. A csoda által lenyűgözött asszony ezúttal engedett neki.

Sok gyermekük lett, főleg lányok, akik az idegen asszony első fiaihoz mentek feleségül. Így népesedett be Maré szigete.



# A HALÁL ÉS A JAM EREDETE

Egy alkalommal *Valelimeme* legidősebb fia patkány alakjában felfedező útra indult. Keresztülfúrta magát a földön, míg egy öregember lakóhelyéig jutott. Az öregember az alvilág ura volt. Ez az öreg főnök jamon élt, amelyet akkor még nem ismertek Lifun. A lifui megfigyelte, hogy az öregember magának tartotta a jamot, és neki más élelmet adott. *Valelimeme* fia kérte, hogy megkóstolhassa a jamot, de az öregember azt mondta neki, hogy az egyedül csak az ő élelme, és ha elvenné, életébe kerülne. *Valelimeme* fia azonban nem hitte el, és megvárván az alkalmat, felkapott egy jamot, és felment a föld felszínére. Útközben megkóstolta a növényt, és ízletesnek találta. Miután hazaért, odahívta egyik bátyját, és elmondott neki mindent. Bátyja megkóstolta a jamot, és nagyon örült, hogy ilyen kiváló élelmet fedezett fel.

Ezután elmentek apjukhoz, aki az egész családdal együtt megkóstolta a jamot, és el volt ragadtatva a felfedezéstől. Úgy határoztak, hogy az összes báty változzon át valamilyen alakba, és lopjon el a föld alatti főnöktől egy bizonyos mennyiségű jamot, amit elültetnek Lifun, hogy nekik is legyen ebből a csodálatos táplálékból. Így is tettek, de leleplezték őket, mielőtt visszatérhetek volna. Az öreg főnök nagyon mérges volt rájuk, és azt mondta nekik, hogy mivel elvették a jamját, ezentúl emberhúson fog élni. Azért fog a halál uralkodni Lifun, hogy ellássa őt hússal.

Ezután lettek az emberek halandók, éspedig azért, hogy az öreg főnöknek legyen húsa cserébe a jamért. Még ma is azt hiszi néhány öreg, hogy ha bő jamtermés van, akkor többen halnak meg, mert az öregember a jam mennyiségének megfelelően követeli a holttesteket. Ekkor kezdődött meg a munka is, mivel azután, hogy a jamot elültették, más növényt is kellett termelniük; semmi sem nőtt magától, mint azelőtt, csak a gyom.

# A HALÁL EREDETE

Paimu Puréhévaszi és Bérangat férj és feleség voltak, amikor még nem voltak emberek a földön. A férfi így szólt az asszonyhoz:

– Jó nekünk itt maradnunk Janóében, s levetnünk a bőrünket.

Az asszony így válaszolt:

– Mire jó az? Arra, hogy egyedül maradjunk? Nem jó ez. Sokkal jobb lenne, ha mi ketten embereket hoznánk a világra, hogy benépesítsük a környéket.

De a férfi nem akarta. Elment a konyhába lefeküdni, s megparancsolta feleségének, hogy ne zavarja meg. Nekilátott, hogy levesse a bőrét. De az asszony titokban belopódzott a konyhába. A férfi észrevette, bosszúsan így szólt:

– Nem akarsz, hogy a bőrünket levessük? Rendben van, ezután úgy teszünk, ahogyan te akarsz.

Nehéz lett ezután levedleni a bőrt, mert az asszony inkább azt akarta, hogy mindketten szüljenek, hogy legyenek emberek a földön.

# A VINDÓI GYÍKEMBER

A Vindóba való nagyapa és unokája hírneve nagy volt, mert az unoka nagyon szép férfi volt. Olyan híres volt, hogy egy goévéui asszony felfigyelt rá. Az asszony így szólt:

– Elmegyek, megnézem ezt a két embert magamnak.

Bement a kunyhójába, gondosan megfésülködött, hajába fésűt szúrt, vállára fehér szatyrot akasztott; a Holdnál is fényesebbnek látszott. Útnak indult, keresztülment Monéón, Mun és Csambán, majd futni kezdett, és megérkezett Vindóba, ahol megpihent. A két férfi megkérdezte tőle:

– Utazol és honnan jössz?

– Goévéui asszony vagyok, idesiettem, mert hallottam a vindói nagyapa és unokája hírnevét.

– Nem óhajtunk téged.

Az asszony megfordult és hazatért. A vindói két férfi híre eljutott ezután Népoébe, s egy idevalósi asszony is felkerekedett, hogy meglátogassa őket.

– Utazol és honnan jössz? – kérdezték ők.

– Miféle más útról lehetne szó? – válaszolja az. – Népoéi asszony vagyok, azért siettem ide, mert hallottam a vindói nagyapa és unokája hírnevét.

– Nem kell hosszasan magyarázkodnod, unokánk vagy. *Vártunk rád.*

Magukhoz hívták. De az unoka (aki eddig még nem mutatkozott) nem jött elő a kunyhóból, hogy ne láthassa meg a szépségét. A fiatal asszony így az öregemberrel és feleségével élt együtt hónapokon keresztül. Egy napon, mikor az öregek a földekre indultak, magukhoz hívták:

– Velünk akarsz jönni, vagy itt maradsz? – kérdezték.

– Inkább itthon maradok gyékényt fonni.

– Rendben van, este találkozunk.

Elindultak. A fiatal asszony éppen fonta a gyékényeket, amikor a nagy hírű gyíkember megérkezett, és leült a kunyhó küszöbére. Az asszony odafutott, ütni-verní kezdte, összekötözte, testét és

végtagjait csavarta. Megragadott egy kést, a férfit darabokra vágta, a húsdarabokat pedig berakta a földkemencébe. Fülét odaszorította.

– *Ha fekete hangya mászik rám, a munkát elrontottam. Ha vörös hangya, akkor sikerült.*

Míg a földön feküdt, vörös hangya mászott rá. Kinyitotta a kemencét, s egy csodálatos férfit talált benne. Elrejtette a kunyhójában. A két öreg nemsokára hazatért a földekről.

– Hol vagy, asszony? – kérdezték.

– Itt vagyok, éppen főnök.

Elkészítették az ételt, majd így szóltak:

– Asszony, a kunyhóban levő férfit te fogod ellátni.

– Hol van? – kérdezte ő.

– Valóban nem láttad a férfit, akinek a hírneve eljutott hozzád?

– Miféle férfit?

– A gyíkembert.

– Nagyon félek a látásától.

Ekkor felkelt, a férfihoz ment, s leült mellé.

– Asszony, ki az, aki melletted van? – kérdezték az öregek.

Ő nem felelt, felkelt, melléjük lépett, majd ismét visszafordult, s leült a férfi mellé. Ekkor az öregek magukhoz hívták a férfit.

– Hé, miért beszélsz evvel az asszonnyal? Nem tudod, hogy ő a vindói férfihoz tartozik?

– Oh, nagypapa, nagymama – felelte ő –, hadd meséljem el, hogyan lettem ma emberré. Ez ennek az asszonynak a műve. Mikor azt mondtatok neki, hogy várjon meg itt titeket, s ő itthon maradt fenni, eljöttem meglátogatni. Akkor baltával rám vágott, a kemencébe rakott, s egészen más vagyok ma, mint voltam.

Az öregek így szóltak:

– Az asszony győzött véglegesen. Ti ketten főnökök lesztek.

Gyermeük született, felnevelték. Már nagy volt, mikor az apja így szólt:

– Elmegyek sétálni. Maradjatok itthon mindketten. Vigyázz arra, hogy a gyermek ne fürödjön abban a vizesárokban, ott, mert anyai nagybácsijai halászni akarnak benne nemsokára.

Útnak indult. Mikor a nap a legmagasabban állt, az asszony elvitte a gyereket fürödni egy vizesárokba. A gyermek megpillantott egy kis rákot, s annyira sírt utána, hogy az anyja megfogta és adott

neki egy falatnyit belőle. Mikor apjuk visszajött, karjába vette a gyermeket, és megérezte a rák szagát:

– Halszag érződik ezen az emberen! – mondta. – Miért?

– Egy kis rákot fogtam délfelé, és megette.

*A férfi nagyon megszidta.* Az asszony felindultan fogta a kicsit, kunyhójába ment, a fedélre kötelet kötött, a hurokba beledugta gyermeke és a maga fejét, s felakasztotta magukat. Mindketten meghaltak. Mikor az apa belépett és megpillantotta őket, sírva fakadt. A nagyszülők meghallották a sírást és megkérdezték:

– Mi van veled?

– Megszidtam őket egy kis rák miatt, amit az asszony a vizesárokban fogott.

Eltemették őket. A nagyapa és unokája még ma is Vindóban lakik.

# LO, A TENGERI SÜN

Lo egy nőstény tengeri sün, aki társaival együtt Pakadában lakott, ő volt a királynőjük. Mást nem is csinált, csak beszélt, de senki sem engedelmeskedett neki. ösazes alattvalója ilyen hangot adott ki:

– Pft!

Lo ekkor így szólt:

– Nem éri meg a fáradságot.

Mérges lett és elment. Mikor Enenébe érkezett, egy hangot hallott:

– Hé, te másik, hova mész?

– Nem tudom.

– Menj Peoravába. Érett banán van ott, cukornád és jam. Süsd meg magadnak, és egyél belőle.

Aki szólt hozzá, az a Buju (gyík) istenség volt. Lo elment Peoravába. Este ismét meghallotta a Buju hangját, amint így szólt hozzá:

– Ma este *gyűjts tüzet a kunyhóban.*

Majd Buju még hozzátette:

– Ott feküdj le!

Lo elment, hogy lefeküdjön a kunyhójában. Buju bemászott hozzá és vele hált. Néhány nap múlva az asszony terhes lett. De gyermekei, akik nagy számban születtek meg egyszerre, mind gyíkok voltak. Az asszony gyerekeivel maradt: a re-tei-Buju-kkal, a gyík gyermekeivel, az első Maré szigeti lakosokkal. Az asszony újra terhes lett, és újra gyíkokat szült.

Egy este Buju elment a feleségéhez. Mielőtt belépett volna a kunyhóba, levetette gyíkbőrét, és férfi lett belőle. Felesége kiment, meggyújtotta a tüzet, és elégette Buju bőrét. Reggel a férfi kilépett, hogy felvegye, de a bőr megsemmisült. Buju így szólt Lóhoz:

– Elégetted a bőröm. Nos, jól van, utódaid ezentúl fiúk lesznek.

Peoravában laktak továbbra is. Egy nap megtudták, hogy Ravában ünnepség lesz a jam betakarításának alkalmából, a *mo-jacse* főnök tiszteletére. Lo így szólt gyermekeihez:

– Ha el akartok menni Ravába, este vissza kell jönnötök.

A fiúk útnak indultak, levelekkel díszítve fejüket, lábukat és testüket. Mikor Ravába érkeztek, a mo-jacsék így beszéltek egymás között:

– Hei! Kik ezek?

– Ők a Buju gyermekei.

Este jamot adtak a fiúknak, ők pedig hazatértek szüleikhez.

Egy nap Lo így szólt gyermekeihez:

– Menjetek el és szedjetez kagylókat kettőnknek.

A re-tei-Buju-k mindegyike hozta a kövét. A Penelo nevű helyen egy halmot raktak belőle. Ezt a helyet hívják Vagi ni re-tei-Buju-nak, a Gyík gyermekei kőhalmának. Az egész szigetet lehet látni erről a helyről.

Elmentek a tengerpartra, kagylókat kerestek. Mikor visszatértek, így szóltak szüleikhez:

– Mi lesz velünk? Asszonyra van szükségünk!

Szétszóródtak hát a szigeten, hogy megházasodjanak. Csak ketten maradtak szüleikkel, Vaicsa i Ruehezi és Vaicsa i Kajecse, a Ruehezi kisfiú és Kajecse kisfiú.

# A KÉT Hnaroredu

Két fiatal lány, akiknek Hnaroredu (az a hely, ahol a nap lenyugszik) volt a nevük, sokszor olyan mélyen elaludt, hogy lehetetlen volt felébreszteni őket. Betegségüket venedunak hívták. Az emberek úgy hitték, hogy ez alatt az idő alatt lelkük elment a *mo-jacsékkal* együtt. A fiatal lányok másfél napot is tudtak egyfolytában aludni.

Mialatt aludtak, valaki látta, hogy megmozdulnak. Így szólt a többiekhez:

– A két Hnaroredu fel fog talán ébredni.

Az emberek odafutottak. A lányok valóban felébredtek. Egyikük egy *angakedre* virágot tartott a kezében, a másik egy kis *vaszinengone* tyúkot.

Elmesélték, hogy mit láttak álmukban: valamiféle ajtón keresztül lementek a föld mélyébe, és ott sok halott emberrel találkoztak. Az emberek ünnepséget tartottak. Az asszonyok szokásukhoz híven *kedi vacso* golyókkal játszottak. Az ajtó a föld alatti terem tetején, a magasban volt, mint egy csapóajtó.

A vacso játékban egy asszony állt a középén, a játék vezetője, és körülötte két, három, négy körben az asszonyok. A játék irányítója odadobta a labdát, egy vacso gyümölcsöt, az egyik asszonynak, aki az első sorban volt. Az kinyújtott tenyérrel felütötte. Társa is így tett. A labda nem érhetett földet. Mikor a labda körbejutott az egész első körön, továbbment a másodikba és így tovább. Az utolsó kör utolsó asszonya visszaütötte a játék vezetőjének, és a játék ott maradt abba, ahol elkezdődött.

Az első Hnaroredu éppen akkor érkezett meg az ajtón keresztül, amikor a labda odaröpült. Odakiáltották neki:

– Ule vacso! vigyázz, a labda!

Vissza kellett dobnia, és részt kellett vennie a játékban. Ugyanez történt a másik lánnyal is.

Sokáig kellett a föld alatt maradniuk. Mikor útnak indultak onnan, egyikük egy kedre virágot, másikuk pedig egy kis titeve tyúkot hozott magával, és elterjesztették őket a jelenlegi Medu körzet vidékén.



# HOGYAN ÉPÍTETT KUNYHÓT A KÉT MÉRÉVÉARI LÁNY

A két lány egyedül élt Mérévéariban. Egy nap azt gondolták:

– Készíteni fogunk valamit magunknak.

És különféle gyékényeket kezdtek fogni. Egyedül maradtak, mert apjuk és anyjuk halott volt, s ők szüleik kunyhóját őrizték. A fiatalabb így szólt nővéréhez:

– Apánk lánya!

– Mit akarsz?

– Még mindig olyan kunyhóban lakunk, amely tele van lyukakkal, ahol a víz befolyik, és a tetején kilátni. Elég erősnek érzed magad, hogy új kunyhót építsünk?

– Készen állok rá.

Bebújtak a kunyhóba, és elővettek két baltát. Majd útnak indultak. A víz folyását követték egy vízmosásban. Hamarosan egy kidőlt hup fára bukkantak. Többször körbejárták, eltávolították a kergét, majd megfaragták. Ebből lesz a kunyhójuk középoszlopa. Egyik végén bemetszették, ide kötötték a liánt. Húzgálták, hogy megfordítsák a törzset, de az est leszállt. A fiatalabb lány így szólt nővéréhez:

– Menjünk haza, már éjszaka van.

Hazatérve elkészítették a vacsorát, majd elaludtak.

Mikor felébredtek, a fiatalabb áldozatot mutatott be, s kérte őseiket, hogy jöjjenek segítségükre az oszlopot hazahúzni. Azok az emberek, akik segítettek nekik, mind istenek voltak.

Másnap reggel a fiatalabb lány újra áldozatot mutatott be, s az istenek elkészítették a kunyhó alapjait, és beásták a központi cölöpöt. Estig dolgoztak a nők, majd lefeküdtek.

Következő nap reggel a fiatalabbik újra áldozatot mutatott be és imádkozott, mint eddig is. És az istenek a segítségükre siettek, liánokat és oszlopokat hoztak. Estére a kunyhó összes oszlopa fel volt állítva. Ugyanígy készültek el a földemgerendák és a szalmatető is. Mikor a kunyhó teljesen kész lett, a két fiatal nő nekiállt gyékényeket fogni, hogy feldíszítse a belsejét. A bejárat elé gödröt

ástak, beleállítottak egy póznát, amelynek a tetején faháncsból készült kis zászló lengett. A zászló mindennap szinte táncolt a szélben.

Messze földön elterjedt a szélben táncoló zászló híre. Eljutott a goévéui és a goakaszaimejeui főnök otthonába is. Mindkettőt foglalkoztatni kezdte a hír, s mindketten így gondolkoztak kunyhójukban:

– Milyen asszonyok ezek? Honnan valók? Hírük már túljutott a hegyeken egész Goévéui és Goakaszaimejeuig!

Mindketten feldíszítették magukat otthon. Egy nap nem is volt elegendő számukra, két teljes nap kellett, hogy díszüket összeállítsák. Mindegyik fogott egy kagylókürtöt, s útnak indult, hogy eljusson a Mérévéariban lakó két asszony kunyhójáig. A kunyhóhoz közeledve megfújták a kagylókürtöt. Az asszonyok nagyon meglepődtek, és kunyhójukból előbújva odakiáltották mindkettőnek:

– Utazol és honnan jössz?

– Én a goévéui főnök vagyok.

A két asszony ekkor így szólt:

– A te híred eltörpül a mérévéari két nővér híre mellett.

Ugyanígy fogadták a goakaszaimejeui főnököt is. Mindketten elszégyelltek magukat és hazatértek.

A mérévéari asszonyok szélben táncoló, fikusz- és balasszorfa háncsból készült zászlójának a híre egyre messzebbre terjedt. Eljutott egész a Niben lakó Kakui Dzsorokémoa nevű főnökig. A főnök ettől a perctől fogva eltűnt a kunyhójában, felcicomázta magát összes ékszerével, kezébe fogta a kagylókürtöt, s a falu főutcáján keresztül útnak indult. Felmászott a hegyre, elért Kikuéba, leereszkedett újra, felkaptatott Boérghégauba, leereszkedett, Boaiába ért, megint felfele vitte az útja... keresztülvágott az összes völgyön, megint felmászott, s megérkezett végre a mérévéari két asszony utcájának a végébe. Megfújta a kagylókürtöt. A két nő meghallotta a kürt hangját a kunyhóban, s a faszorba sietve odakiáltotta:

– Utazol és honnan jössz?

– Kakui Dzsorokémoa vagyok, Niből.

– Áldott legyen a szellemed. *Már vártunk rád.* Ül le, itt fogsz aludni, s holnap útnak indulunk.

Bementek a konyhába, fogták az ásóbotot, kimentek a földekre, hogy tárót és jamot szedjenek. A gumókat hazahozták. Majd előszedték konyhójukból az összes kincsüket, kirakták a központi téren, s felhalmozták a jam- és tárógumókat is. Ekkor az idősebbik búcsút vett hűgától, akit Kakui Dzsorokémoára bízott.

Másnap reggel Kakui és felesége összeszedték javaikat, a fikusz- és balasszorfa háncsából készült anyagokat, felpakolták a tárót és a jamot, s elindultak azon az úton, amelyiken a főnök ideérkezett. Mindketten megérkeztek Nibe.

De Kakui Dzsorokémoának nem volt megfelelő konyhája. Mindig a kövön aludt. Ezért, amikor a házasok egy fa tövében lerakták a terhüket, az asszony azt gondolta:

– Biztos megpihenünk itt. Még nem érkeztünk haza, a házba.

Mikor az est leszállt, Dzsorokémoa megparancsolta neki:

– Gyűjtsd meg a tüzet, hogy itt alhassunk.

– Hol van hát a te lakásod? – kérdezte a fiatal asszony.

– Én a földön szoktam aludni. Ez az én apáim lakása.

– De én nem olyan helyről jövök, amely hasonlít erre. Jó lesz, ha gyorsan építesz egy konyhót, ahol aludni tudunk, s ahol reggel felébredhetünk.

Kakui fogott egy baltát, és eltűnt az erdőben. Cölöpöket vágott, konyhót készített. Ezután itt éltek.

A fiatal asszony már terhes volt, amikor megtudták, hogy Goaróban két nap múlva ünnepség lesz. A házasok aludtak egyet, majd még egy másik nap is eltelt, s az ezt követő nap már az ünnepség napja volt. Kakui Dzsorokémoa azt mondta:

– Elmegyek az ünnepségre. Holnapután visszajövök.

Útnak indult, s hamarosan elvegyült a tömegben. Felesége otthon maradt.

Másnap reggel egy szellem kereste fel, és azt javasolta neki, hogy fürödjön meg. Az asszony lement a folyóhoz, belelépett a vízbe.

– Merülj bele, hogy egészen a nyakadig érjen! – mondta a szellem.

Belemerült, de ekkor a szellem liánokat kapott elő, rávágott velük az asszonyra, és lenyomta a víz alá. Ma is ott van az asszony.

Ez a két asszony története. Ők a kunyhók gazdaszellemei. Ha nincs elég kunyhó, vagy rossz állapotban vannak, az emberek *néhány szatyornyi terhet visznek* Mérévéri hegyére, hogy kunyhókat kérjenek. Így építik fel őket.

# A MADÁRTOLL-MASZK EREDETE

Mékói Padzse elhatározta egyszer, hogy zsinórt fon és hálót készít belőle. Útnak indult, manyánya- és dzsu-szárat gyűjtött össze. Mindent úgy tett, ahogy kigondolta. Miután a nyersanyagot hazavitte, elkezdte fenni a dzsu rostjait, a manyányaszárakat pedig főni tette fel. Mikor a főzést befejezte, a fazekat levette a tűzről, lehántotta a növények szárát, és száradni hagyta az egészet. Majd napokon keresztül font.

– Elkezdem a hálóm fejénél – mondta.

Hosszú napokon át folytatta a hálókötést. Mikor elkészült vele, összeillesztette a darabokat, fent kötelet húzott bele, az aljára köveket erősített. Ezután így szólt feleségéhez:

– Menjünk, próbáljunk szerencsét. Dobjuk be azon a helyen, ahol olyan sok hal van és várjunk!

Útnak indultak, s elértek oda: a víz szinte feketéllett a halaktól. Ekkor így szólt Padzse a feleségéhez:

– Fogd meg a háló fáját az egyik oldalon, s ússz vele egyik irányba, én pedig ugyanezt teszem a másik oldalon, így kifeszítjük a hálót, s bekerítjük ezt a bőséges helyet!

És úszni kezdtek, úzták a halakat. *Ahogy megharapták a hálóba került halakat, algával lett tele a szájuk.*

– Vége, befejeztük – mondta a férfi. – Nyissuk ki a hálót, elég hal van benne számunkra.

Kihúzták a hálót. A férfi vitte hazafelé, az asszony pedig a halakat cipelte. Miután visszatértek Mékóba, fát vágtak és tüzet raktak, hogy a halakat felfüstöljék. Mikor a halak elkészültek, gyékényre rakták kunyhójuk belsejében, és lefeküdtek aludni.

Reggel Padzse a feleségét élelemért küldte:

– Menj ennivalóért, én azalatt itt maradok békében.

Az asszony útnak indult a földekre, visszatért, tüzet gyújtott, rárakta a növényeket és csemegeként három ikrával teli pérhalat is. Majd várták, hogy az étel elkészüljön.

Ezalatt Hiha így gondolkodott odahaza:

– Elmegyek sétálni, és meglátogatom mékói Padzsét, az ő vidékén.

És már útnak is indult. Ahogy mendegélt, a nyiaulik tetejét csapkodta. Az utat követve megérkezett a házaspárhoz, mikor azok még ki sem nyitották földkemencéjüket.

– Honnan jössz, öreg Hiha? – kérdezte Padzse.

– Csapkodtam a nyiaulikat innen is, onnan is, de itt megállok most várakozni. Megpihenünk, és elbeszélgetünk erről-arról.

És Hiha beszélt, anélkül, hogy lélegzetnyi szünetet tartott volna. Padzse így szólt feleségéhez:

– Most már ne hallgasd tovább, hanem eredj és nyisd ki a földkemencét! Félek, hogy minden odaég. Hozz nekünk valami ennivalót!

Az asszony nekiállt, felnyitotta a földkemencét, odahozta az ételt, kiosztotta az adagokat, s mindenkinek hozzátett egy-egy halat, majd hozzáláttak az evéshez. De alig hámozta meg Padzse a táróját, mikor Hiha már le is nyelte a saját adagját. Hiha tépte a húst, s le is nyelte, míg Padzse alig emelte a szájához. Hiha beszélt, kért még egy adag tárót, elnyelte egy másik adag hallal együtt, s mindent eltüntetett, míg Padzse még hozzá sem kezdett a saját adagjához. És ott ült Hiha az üres tál előtt, így szólt Padzséhez:

– Add nekem a te részed!

– Alig kóstoltam meg az első falatot, te több adagot is lenyeltél, és máris üres a tálad! Hogyan eszed te a saját részed? Hogyan falod a húst?

– Ne beszélj ilyen hosszan – válaszolta Hiha –, hozd ide a te részedet is, hogy megegyem. Nekem túlságosan kicsi volt... az adag, amit adtál... *kinek is adtad?*

Padzse megszégyenülten Hihának adta saját adagját és a halat, pedig még alig evett valamit.

– Na ez már jó dolog – mondta Hiha –, hozz még, hogy befejezhessem! A te belsőd kisebb, mint az enyém, ezért nem elég, amit eszem.

Ügyesen megfogott még egy tárót, azt is a szájába lökte. Erre a sorsra jutott még egy hal is, lenyelte, még egyet kért, s azt szintén eltüntette. A tál kiürült. Ekkor az asszonyhoz fordult:

– Hozd ide a te részed is, hogy megehessem! Te mindig lassan szoktál enni. De hozzád valóban, mert nagyon éhes vagyok!

Az asszony zavarában odaadta az eledelét.

– Na ez már jó dolog – kiáltott fel Hiha –, első alkalomra, hogy idejöttem!

Majd hozzátette:

– Maradjatok itt, holnap visszajövök. Még egy kis nyugodt időt fogunk együtt tölteni.

Hazatért Peuba, a házasok pedig lefeküdtek aludni.

Másnap reggel a férfi így szólt feleségéhez:

– Elmegyek, kihelyezem a csapdákat. Maradj itt, szedj élelmet, gyűjts tüzet, hátha lesz néhány madár, amit megegyünk.

Elért az erdőben ahhoz a fához, ahol ki szokta rakni a csapdáit. Felmászott, olyan ágat keresett, amelyik alkalmas volt arra, hogy a csapdáit ráhelyezze. Kikötött négy hurkot, majd figyelni kezdte. Egyszer csak négy notu röpült a hurok felé. Végigfutottak az ágon, s bekapták a csali. Padzse meghúzta a hurkot. Az egyik madár foglyul esett. Padzse újramegkezdte a műveletet, egyszer, kétszer; már három madár volt a foglya. Miután hazatért, odaadta a madarakat feleségének, aki megkopasztotta, majd megsütötte az egyiket, a másik kettőt pedig elrakta tartalékba. Várták, hogy az étel elkészüljön.

Ebben a pillanatban Hiha kimászott a kunyhójából. Így szólt:

– Elmegyek Padzséhez. Hé, Padzse ember – kiáltotta –, itt vagy, vagy elmentél?

– Itt vagyok – válaszolt Padzse.

– Azért kereslek, hogy néhány nyugodt pillanatot töltsék veled együtt.

És már kérdezi is:

– Hé, te ember, mi van azokkal a fákkal, ahova csapdát szoktál rakni?

– Nem fognak semmit – válaszolta Padzse –, elkerülik őket a madarak.

– Nagy kedvem van notut enni. – És hozzáteszi Mi ez a kemence itt?

– Nem, ezek vadon termő gumós növények, amelyeket ez a *senki* hámozott meg.

– Viu! – kiáltott fel Hiha –, miért veted meg a bozótban talált élelmet?

Felemelkedett, kinyitotta a kemencét, meglátta a zöldséget és a zsíros húsdarabokat.

– Hé – így szólt –, hogyan állíthatjátok, hogy nincs élelmetek? Szedjétek ki, és együnk!

Az asszony odament, és egyenlő részekre osztotta az ételt. Hiha szokása szerint az összes húst összeszedte, és egy falatot készített belőle. Még kért enni Padzsétól; amit kapott, azt is a szájába hajította, majd megette az asszony adagját is. Ezután így szólt:

– Isten veletek, holnap visszajövök.

De ők ketten egy szót sem szóltak. Fájt a szívük, ha az ételre gondoltak; éhesek voltak. Csöndesen elaludtak.

Reggel így szóltak:

– Hol főzzünk, hogy ne vegye észre? Csináljunk egy földkemencét a szokásos hely mellett! Hagyjuk érintetlenül az itt lévő köveket! Keressünk másokat! Hiha nem fogja kitalálni, hogy egy másik kemence is van a környéken.

Szétszedték a régi kemence tetejét, újat készítettek, ahova egy notut raktak, majd vártak.

Ebben a percben mászott elő kunyhójából Hiha. Így találta őket:

– Itt várakoztok mindketten, és mégsem csináltátok, amiért jöttetek!

– Micsodáért? – így Padzse.

– Látom ezt a felfordulást a kemence körül, az összes fakérget megforgatták és széthúzták...

– Megtisztítottuk azt a helyet, ahol a fakérgesek vannak.

– Valóban megtisztítottátok, de egy kevés parázs itt maradt, amit nem vettetek észre. Majd én eltakarítom.

És odament, és söpörni kezdett. Megpillantotta a másik kemencét.

– Oh, nem mondtátok, hogy van itt még egy kemence! Nyissátok ki, és szedjétek ki belőle mindent, hogy ehessünk!

Miután a kemencét kiürítették és az adagokat szétosztották, hozzáláttak az evéshez. Hiha már megint falt – már nem is volt több étel előtte. Megint elkérte Padzse részét, és Padzse, aki még hozzá



sem kezdett az evéshez, odaadta neki. Hiha elkérte az asszony részét is. Azt is felfalta.

– Isten veletek holnapig.

De ők egy szót sem szóltak. Az elveszett táplálék elszomorította őket, és éhesek voltak.

Másnap reggel így beszélgettek:

– Mindig tudja, hol gyújtunk tüzet. Hol készítsük el az ennivalót, hogy ne tudja meg? Kíéheztet minket!

A férfi így szólt:

– Szárítsuk ki a folyónak azt a kis öblét, és ott süssük meg a táplálékot!

Már hányják is a földet, elzárják a kanyart, és kiszárítják az öbölt. Elkészítik a kemencét, belerakják az élelmet, elföldelik és ismét ráeresztik a vizet. Csöndben visszatérnek otthonukba.

De Hiha ismét előjött konyhójából, és hozzájuk ment:

– Látom ott a nyomait annak, hogy elzártak egy kis kanyart gáttal; a köveket kiemelték, majd visszarakták a helyükre.

– Igen – válaszolták –, az előbb gáttat készítettünk, de nem sikerült semmit sem fogni.

– Nem tudtátok, hogyan kell csinálni, hogyan kell hozzálátni a *kis rákok*, a *kis uboe halak* vagy a kis angolnák és a dzsawe rákocskák fogásához. Majd én újrakezdem, ti nem tudtátok ezt csinálni.

Nekiállt a vizet leengedni, kezével hosszasan meregetett, s egyszer csak előtűnt a kemence.

– Ah, ti ezt a kemencét elrejtettétek! Nyissátok ki, hogy ehessünk!

Elosztották az élelmet, és hozzákezdtek az evéshez. De Hihának már újfent üres volt a tálja, mikor ők még alig kezdtek el enni. Hiha Padzse felé fordult:

– Hozd ide az adagodat, az enyém nem rám volt szabva!

Elvette, elkérte még az asszonyét is, felfalta az egészet, éhezésre kényszerítette őket, és nem hagyta abba a beszédet! De mikor eljött a hazatérés ideje, így szólt:

– Isten veletek, holnapig.

Másnap reggel a házaspár így beszélgetett:

– Hol készítsük el az élelmet? Ez az ember mindig tudja, hol csináljuk.

Majd azt gondolták:

– Csináljuk akkor a... temetőben!

Kiásták a szüleik sírját, tüzet raktak a földkemencében, majd hazatértek, hogy otthon várják meg, míg elkészül az étel. Ekkor érkezett meg Hiha:

– Beszélgessünk erről-arról!

És beszélt, beszélt, míg éhes nem lett:

– Nagyon könnyűnek érzem magamat, hiányzik valami a hasamban. Látjátok azt az utat az erdő felé, valaki arra ment, hogy kiszedje apáink és anyáink csontjait.

– Nézd csak – felelték –, mi pihenünk. Éppen most tisztítottuk meg szüleink csontjainak a helyét.

– Nem jól csináltátok. Ti nem tudtátok kiválasztani apátok és anyátok ujj csontjait, nem tudtátok összegyűjteni a fogait. Várjatok csak, én megcsinálom ezt, ahogy illik.

Bement az erdőbe, s a temető felé menet észrevette a földkemencét:

– Hát ezt meg miért nem árultátok el nekem? – kiáltott fel. – Szedjük ki az ételt és együnk!

A házaspár elővette az ételt, részekre osztották. Enni kezdtek. Hiha hű maradt önmagához, úgy tett, ahogy szokta, majd hazament.

Ekkor a házaspár valahogyan másképp akart megfelelni neki. Padzse így szólt:

– Azt gondolom, készíték egy madártoll-maszkot, s addig verem ezt az embert, míg elpusztul.

Elment, baltájával kivágott egy doi fát, kifaragott egy arcot, áttörte a száját, frizurának valót font, és ráerősítette a fára. A fejet körbeszegte szárcsagyökérből készült vesszőfonattal, amihez hajként és szakállként gyászoló levágott haját erősítette. Előkészített egy régi hálót, magára húzta, erre notutollakat erősített. A maszk szájához vörös bogyókat ragasztott. Miután elhelyezte a nagy kunyhóban a maszkot, mellé készítette madárcsőr alakú buzogányát, egy köteg dárdát és balasszorfa háncsából készült szíjakat. Mindezt elvégezte egy éjszaka alatt. Hajnalban így szólt feleségéhez:

– Menj élelemért, készítsd el a tűzhelyet a régi, dűledező kis kunyhóban.

Az asszony köveket melegített, befedte őket, majd leült a fasorban.

Körülbelül ugyanekkor Hiha is előbújt kunyhójából, és elindult hozzájuk.

– Eljöttem hozzátok. Töltsünk együtt néhány nyugodt percet, és beszéljünk erről-arról.

– Rendben van – mondta Padzse –, beszélj. Itt maradok, hogy válaszolhassak neked.

És Hiha beszélni kezdett. Beszéde olyan volt, mint egy előadás. Szavai olyan csavarosak voltak, hogy úgy tűnt, a kövek és a fák is kavarnak bele. Szinte lélegzetet sem vett. De Padzse sem maradt le mögötte a válaszadásban:

– Beszélj nyugodtan – mondta –, nem kell vigyáznod, nincs itt senki sem, akit szerencsétlenül nevezhetnél meg. Feleségem és én meghajlunk az előtt, amit mondasz, mint ahogy egész tegnapig ezt tettük, amikor kiéheztettél minket.

Hiha még beszélt, de már újra éhes lett:

– Már megint nincs semmi a hasamban, nincs valami ennivalótok?

Padzse és felesége rögtön tiltakoztak:

– Sajnos, semmink sincs.

De Hiha újramegkezdte:

– Nézzétek azt a régi kunyhót ott, dűledezik, már teljesen elkorhadt.

Padzse így válaszolt:

– Látod, egy kicsit kitataroztuk.

– Nem raktátok jól a gerendákat, és a kemence köveit sem raktátok jól. Majd én odamegyek és mindent elrendezek.

Felemelkedett, s ahogy belépett a kis kunyhóba, egyenesen odament a kemencéhez. Kikiáltott belülről:

– Miért rejtettétek el előlem ezt a tűzhelyet? Gyertek, nyissátok ki, és együnk; nagyon éhesek vagyunk!

De Padzse a nagy kunyhóba ment. Belebújt a maszkba, csuklójára kötötte a balasszorfa hancs-szíjakat, a fegyvertartó polcról levette madárcsőr alakú buzogányát, mutatóujjára ráhúzta a dárdahajító hurkát, és kilépett a kunyhóból. A fák között közeledni kezdett a régi kunyhóhoz.

Ott Hiha már kinyitotta a kemencét, és ki is ürítette. Ahogy meghallotta a maszkos ember lépteit, az ösvény felé fordította a fejét, meglátta a maszkot, és félelmében reszketni kezdett.

– Ah, főnök – kiáltotta –, hagyd meg az életemet!

Elrejtőzött a konyhóban, kapálódzott, sírt:

– Ah, főnök, ezentúl ganajt fogok enni!

Kitörte a konyhó falát és elmenekült. De Padzse utánafutott és elfogta. Hiha reszketett.

– Főnök, a feleséged ürülékét fogom enni! Nem teszem többé azt, amit idáig csináltam!

De Padzse meglóbálta a buzogányát. Lesújtott vele, a buzogány felszakította Hiha testét, belei kifordultak. Padzse megölte Hihát. Ő már végleg halott.

A két ember ott maradt, és megsütötte Hihát a kemencében. Vártak egy kicsit, felnyitották a kemencét, majd megették Hihát. Ma is ott élnek, ott laknak.

# HOGYAN JÖTT BOARATE FŐNÖK KUMAKBA

A Bvandiam maszk Hiangennél lépett ki a tengerből Boaratéval együtt. Boarate a hiangeni nagy főnökség örököse volt. A maszk megszártkozott egy fán lógva, majd Boaratét követve felment Khovi ma Kovaválio, Hvango mögé, Hiangen mélyére. Elrejtőzött az erdőben. Később lement Voh-ba Mvindiu ma Hutilioz, majd innen Téalába ment, hogy Bvhanu ma Bvautónál telepedjen le. Mindannyian *Vatambvenék* ők. Ezután felment Tnaumba és Puanlocsba, leereszkedett Gomenbe, Nalo ma Nyanánhoz és Vola ma Jerihez, akik gomeni főnökök voltak és szintén *Hvapok*. Felment ezután Tein Vejave erdejébe, Kala hegye mögé. Keresztülment a Hva hágón, lement Vébiába, Kumak alá. Itt Téin Bvéone szolgájára talált, a Bivilo fecskére. A madár először megkérdezte:

- Honnan jössz?
- Sehonnan sem – felelte –, úton vagyok.
- Megkeresem a három főnököt – mondta Bivilo.

A vidék három főnöke Téin Bvéone, Hvala és Gvalé. Megérkeztek. Hvala megkérdezte Boaratét:

- *Van-e háznéped?*

A válasz tagadó volt.

Hvala felesége ételkészítés közben egyre a maszkjába öltözött Boaratét nézte és csodálta; jobbnak találta a férjénél. *Tárót, jamot és bajimévin kagylókat készített, és Boaratéhoz vitte.*

A főnök ugyanazt gondolta, amit az asszony. De arcát bankuldióval feketére festette, és amikor az asszony visszatért tőle, fekete foltok voltak az arcán. Férje, Hvala, észrevette, és megértette, mi történt.

Tanácskozott a többi főnökkel. Úgy határoztak, hogy mindenki menjen el és gyűjtsa fel a füvet, hogy szöcskéket foghassanak. Mindenki elment, Boarate is. De anélkül, hogy figyelmeztették volna, tüzet gyújtottak körülötte. Mikor látták, hogy Boaratét a tűz körülfogja, elmentek, mert halottnak hitték.

De íme, már a nyomukba is ért, egy adag sült szöcskével a kezében.

– Mit hozol? – kérdezték meglepődve.

– Oh, semmit, csak a szöcskéket, amiket az előbb megsütöttünk.

Miután csalódtak a reményükben, a főnökök megparancsolták Bivilónak, hogy készítsen gátat a folyón, hogy a mederben a víz lepadjon és halászni tudjanak. Mikor már majdnem kiszáradt a folyó, fogták a merítőhálókat, amelyeket az asszonyok szoktak használni, és követték a folyó ágyát. Boarate a parton ment, és belépett egy gödörbe, hogy megfogjon egy halat. Ekkor a főnökök megparancsolták Bivilónak, hogy nyissa ki a gátat. A visszatartott víz nagy zubogással ömlött vissza, és igazán azt hitték, hogy Boarate megfulladt.

De íme, már mögójük is ért a zsákmányával együtt.

– Mit hozol? – kérdezték.

– Oh, semmit, csak amit együtt halásztunk.

A főnökök ismét megtanácskozták a dolgot, és szétküldték a kumaki kerületben a *mvarangot*, hogy meghívjanak mindenkit Pogumen mellé, a Nirua szigetre, halászatra. Boarate átment a sziget másik oldalára. Ahogy a főnökök meglátták ezt, útnak indultak a csónakjaikkal. Boaratét pedig otthagyták a szigeten. Mikor visszatért, látta, hogy egyedül van és sírva fakadt. Ekkor egy isten jött elő a vízből és megkérdezte:

– Miért sírsz?

– Nincs mivel visszamennem a Nagy Földre.

– Gyere és kövess engem. Lemegyek a tenger mélyére. Ha látod, hogy valaki élelmet ajánl fel neked, el ne fogadd!

Lementek együtt a mélybe, és a halottak birodalmán mentek keresztül, a tánctéren. Pogumennél jöttek elő, a Dang nevű helyen. Egyébként ezen az úton mennek most a halottak végig, azon az úton, amelyet Boarate nyitott meg. Ha valaki beteg, a fölője magasodó hegyre szoktak felmenni az emberek, hogy szellemét rávegyék, térjen vissza testébe.

Így tehát ezúttal is megérkezett Boarate Kumakba, a szigeten fogott zsákmányával együtt. A főnökök megértették, hogy nem tudják elpusztítani, ezért elhatározták, hogy véglegesen letelepítik. Összehívták az összes főnököt, és a Vandéne nevű helyre mentek.

Ott úgy határoztak, hogy Boaraténak adják a kumaki főnökséget. A többi főnök széteszlott a környéken. Téin Bvéone nevet változtatott, és Tobo lett; a bodéi út őrzésével bízták meg. Gvalé a Hvanéne nevet vette fel, és felment Nédzsamába, ahol a Pumból jövő útra vigyáz. Hvala nem változtatott nevet, mert ő is Hvap volt, mint Boarate. A gomeni út uraként a nagy főnök közelében maradt, és mindketten ugyanazt a tánchelyet használják ma is.

# AZ ELSŐ EMBEREK KARAGEREU VIDÉKÉN

Ezek az emberek a táróföldek megmunkálásának idején Karagereu vidékén dolgoztak: a tárót ültették. Mindnyájan házasok voltak, csak egyiküknek nem volt felesége. A házaspárok mindennap együtt dolgoztak a földeken. Az étel elkészítése az asszonyok dolga volt, csak az a férfi, akinek nem volt felesége, készítette magának egyedül.

A vidékük mögött elterülő tájon volt egy hegy. Méré volt a neve, s ott lakott a lorói Hegyek Ura. Neki pedig két lánya volt. A lányok egy nap így szóltak hozzá:

– Apánk! Elmegyünk megnézni a Karagereuban dolgozó embereket.

– Menjetek, s este gyertek haza.

A fiatal lányok útnak indultak, s az őket meglátni nem tudó emberek között sétálgattak. Arról, amit láttak, egymás között így beszéltek:

– Látod – mondta az egyik a másiknak –, mindegyik házas. Egyiküknek azonban nincs felesége.

Hazatértek apjukhoz Mérebe, s elmesélték, mit láttak.

– Oh, a karagereuiak csodálatos földművesek. Földjeiken mindenütt zöldellnek a növények. De képzeld, apánk, van közöttük egy férfi, akinek nincs felesége. Mi szeretjük őt.

És az idősebbik így szólt:

– Én elmegyek, hogy vele lakjam, húgom pedig itt marad veled.

– Jól van – válaszolt az apjuk –, húgod maradjon itt.

Majd elgondolkodott és hozzátette:

– Az rendben van, hogy elmész hozzá lakni. Mi is így akarjuk. De mi lesz veled? Ezek emberek, mi pedig istenek vagyunk.

– Tudok beszélni velük egyedül is.

– Ahogy akarod, de várj egy kicsit.

Apja bement a konyhába. Elővette a kincseit tartalmazó szent kosarat.



– Fogd ezt a kosarat. Ezt adom én neked, én, a te apád, hogy menj és kövesd azt a férfit.

A fiatal asszony útnak indult. Rátalált a magányos férfira, aki éppen akkor érkezett haza. Amikor a férfi megpillantotta őt, megkérdezte:

– Ki az?

– Én vagyok.

– Ki vagy?

– A Mérében lakónak vagyok lánya.

– Miért jöttél?

– Hogy a feleséged legyek.

– Jól van. Menjünk be a kunyhóba.

És hosszú ideig együtt maradtak.

Gyermeük született. A házasok megbeszélték, hogy a gyermek születése után az anyai nagyapának csokrot kell vinni. A férfi így szólt:

– Én bajosan mehetek. A gyermek nagyapja nem látna engem, és *én sem tudnám észrevenni őt.*

– Igaz is – mondta az asszony –, majd magam megyek.

A férfi elkészítette a pénzt, odaadta a feleségének, ő pedig útnak indult Mérébe, a gyermek nagyapjához. Kicsomagolta a pénzt és így szólt hozzá:

– Odahaza a házamban egy gyermeket hagytam. Íme a születését bejelentő pénz és virágcsokor.

– Áldott legyen a lelke! – válaszolta az öreg.

És az asszony visszatért a férjéhez és gyermekéhez. A szülők békében éltek és nevelték gyermeküket, míg egyszer a férfi így szólt feleségéhez:

– Maradj itt. Én elmegyek, megnézem, hogyan nő a jamunk, és van-e víz a táró földjeinken.

Útnak indult, a gyermek és anyja pedig a kunyhóban maradtak. Ezalatt a karagereui fiatalemberek feleségei összegyűltek sétálni. Szorosan egy csapatban mentek, különféle nádfajtákból készült *kis dárdákat hajigáltak*, amelyek magasra visszapattantak a földről. Egyszer csak megpillantották a férfi kunyhójából felszálló füstöt. Odahívták férjeiket:

– Emberek, mi az a füst annak az embernek a háza fölött? Ki rakott neki tüzet, mikor nincs is felesége? Menjünk oda, nézzük meg!

Odafutottak, bedugták fejüket az ajtón, megpillantották a gyermeket, aki a konyhá belsejében feküdt.

– Hé, emberek, kié ez a gyermek, hisz annak a férfinak nincs is felesége! Nem egy isten gyermeke ez?

Majd valaki így szólt:

– Öljük meg!

Nem látták az anyját, aki mellette ült, mert ő maga szellem volt. A férfiak kivitték a gyermeket a konyhából és megölték. Anyja sírt, a férfi pedig ezalatt távol volt az otthonától. Ekkor az asszony felkelt, és Mérébe futott, hogy elmesélje a gyermek nagypjának, mi történt. Az öregember magához hívta az öccsét. Mindketten lejöttek a hegyről, rátaláltak a gyermek apjára. Elmondták neki, hogyan ölték meg a kisfiát az emberek, s ő nagyon le volt sújtva. Együtt tértek haza a konyhájához, ahol meglátták a halott gyermeket. A két nagypapa így szólt:

– Elküldünk valamit, amivel megölhetjük őket.

– Várjatok – szólt a gyermek apja. – Először elmegyek közéjük, hogy lássuk, mindnyájan együtt vannak-e. Aztán visszajövök.

Odafutott, látta, hogy mind ott vannak Kabokaren vidékén, majd visszatért, s így szólt:

– Kezdhethük, mind együtt vannak, senki sem hiányzik közülük.

Ekkor az öregek felmentek és megálltak északon. A fellegek aljából összegyűjtöttek néhány felhőt: a nap elsötétült, villámok csaptak le, az eső zuhogott, a mennydörgés és a mennykő lángba borította az egész vidéket, s az összegyűlt emberek elpusztultak. Senki sem menekült meg közülük. A gyermek nagyszülei megölték őket, s még ma is lehet látni a földön szétszóródott csontjaikat.

# AZ ÓRIÁSÖLŐ FIÚ

A Kahvikahok nevű óriás Gavelonében lakott, a Vetikone öbölben.

A vidék összes emberét felfalta, míg végül csak két nő maradt életben. Őket nem tudta megölni, mert a tevaiban laktak, a vizesés tetején. Kötélen szoktak onnan leereszkedni, de mihelyt megláttak valakit, visszamásztak.

A két nőt Kavónak és Ikének hívták. Bár egyedül éltek, Kavó, az idősebbik, terhes lett. Egy nap elindultak, hogy kis rákokat halásszanak. Az óriás meglátta őket. Fogakat cserélt, berakta emberevő fogait, fogott egy fenyőfát dárdának, és gyökerestül kitépett egy fát, buzogánynak. Leereszkedett. A két asszony észrevette és menekülni kezdett, de az öbölben egyiküket megfogta és megölte. Kavó volt az. Felnyitotta a hasát, és lerakta a beleit egy banánfa tövére. Mikor a belsőségek elrohadtak, világra jött belőlük egy kisfiú. A banánfa tele volt terméssel, és a kisfiú ezek nedvét szürcsölte, így táplálkozott, míg fel nem nőtt.

Ike leereszkedett a vizesés tetejéről, és rátalált a fiúra, aki már járt. Magával vitte, és együtt laktak a magasban, míg a gyermek el nem érte a felnőttkort. Akkor felvilágosította az óriás létéről.

A fiú előkészítette a fegyvereit, s azt akarta, hogy Ike bocsássa le a kötelet, de ő vonakodott, mert féltette a fiú életét. Végül neki magának kellett lebocsátania a kötelet. Az óriás kunyhójának az ajtaja a kunyhó tetején volt. A fiú felmászott oda. Útközben előbb elrejtett egy dárdát, majd másutt egy másikat, végül egy harmadikat a ház mögött. Felkúszott a tetőre, bemászott az ajtón keresztül, és ott találta az óriás gyermekeit, akik némák voltak. Mindet megölte, kivéve egy leányt, aki elrejtőzött a kunyhó egyik sarkában.

Az óriás hazatért, bedobta a húst, de senki sem mozdult meg odabent. Ezt látva, bemászott a kunyhóba, és rátalált a gyermekeire, akik mind halottak voltak, kivéve a lányt. Megkérdezte tőle, hogy mi történt. A lány jelek útján elmondta, s felfedte a fiút, aki a kunyhó egyik sarkában rejtőzött. Az óriás rántott egyet az őt borító gyékényen, és buzogányával ráütött, de a fiú félreugrott, majd felmászott az ajtóhoz. Az óriás utánamászott, de a fiú már a földön

volt; elért az első dárdáig, megragadta és megsebesítette vele az óriás lábszárát:

– Na végre, megvagy!

– A dárdád csak az idegeimet és a csontjaimat érte, meg tudlak én ölni!

A fiú elmenekült, az óriás üldözte. Most a második dárdát ragadta meg, és az óriás combját sebesítette meg. A fiú továbbmenekült, fogta a harmadik dárdát és az óriás májába és szívébe mártotta. Ezúttal az óriás valóban meghalt. Ekkor a győztes megidézte mindazoknak a szellemeit, akiket Kahvikahok megevett, s azok mind megérkeztek egy nyaláb fával vagy kövekkel a fejükön, hogy megegyék az óriást.

Miután nem volt többé az óriás, a lakosság visszajött a vidékre, de közben a vízesség tetején lakó asszony éhen halt.

# A PATKÁNY FIA

Egy zjipu nősténypatkány, a goenrui nemzetség totemje bemászott egyszer egy tabu alá helyezett bidzsuen fába. Egy öregember, aki a nemzetségbe tartozott, odament, és ki akarta vágni a fát, mert éppen kedve szerint valónak találta, hogy szelement készítsen belőle. Odaért, rávágott a fára kőbaltájával. Az, aki belül volt, így kiabált:

– Lejjebb vágd, mert levágod a lábam!

Az öregember meglepődött, de engedelmeskedett, és lejjebb vágta. A másik újra megszólalt:

– Vágd a magasban is!

Az öregember vágni kezdett.

– Nem, magasabban vágd, mert levágod a fejem!

Miután a fát így kivágta, a titokzatos hang megparancsolta, hogy vágja kettébe a fát. Az öregember megtette, és egy gyermeket talált benne, aki már nagy volt: annak a patkánynak a gyermekét, aki a fában élt. A férfi otthagya a fát, és hazavitte a fiút, akit egész fiatalember koráig nevelt.

Mint azt gondolhatjuk, a fiúnak már születésétől fogva különös tudása volt. Erdei liánokból csapdát készített, amivel madarakat fogott. Elhagyta egy nap Goenrut, hogy Mérébe menjen, majd Mebarába ment, onnan Kuauába, ahol nagyszámú, úgynevezett „pápaszemes” madarat fogott. Útközben egy öregemberrel találkozott, aki jamültetvényén dolgozott. A fiatalember elküldött egy madarat, hogy az öregtől tüzet kérjen. Az öregember odajött, és megkérdezte, hogy honnan jön.

– Uailu mellől, sétálok.

Odaadta madarait az öregnek jó szándéka kifejezésekképpen, majd folytatták a beszélgetést.

– Mit csinálsz? – kérdezte a fiatalember az öregtől.

– Dolgozom az ültetvényeimen – válaszolta az, és felkelt, hogy folytassa a munkáját. A fiatalember feltartóztatta, és így szólt:

– Nem, várj csak!

Az ültetvény közepén levő sziklához fordult. Parancsára a szikla felkelt, és a lejtő aljára gurult; ezután megparancsolta a mezőnek,

hogy készüljön fel a vetésre; az ásóbotoknak, hogy maguktól ültessenek; a földnek pedig, hogy domború ágyások képződjenek rajta. Így is lett. Ekkor a fiatalember megkérdezte, hogy hol vannak a jamgumók, amiket el kell ültetni.

– Lent – válaszolta az öreg.

– Menj értük, és hozz ide kettőt!

Az öreg így is tett. A fiatalember elhelyezett egyet az ágyás tetején, egyet pedig a közepén. Ekkor a jamokhoz fordult, és felszólította őket, hogy szaporodjanak, és népesítsék be a mezőt.

Az öregember arra kérte a fiút, hogy telepedjen le náluk, a Barerea nemzetség embereinél. Ő beleegyezett, elvett egy odavaló lányt, és nemzetséget alapított, amelynek Vau volt a neve, és amelyik Kuaua mellett a tengerparton telepedett le, azon a helyen, amelyet úgy hívnak, hogy Te Amu. Ebben a nemzetségben az a különös dolog történt, hogy nemzedékeken keresztül mindig csak egyetlen fiúgyermek született és volt életben.

# AZ EGÉR ÉS A REPÜLŐKUTYA

Bo, a repülőkutya, és Tyaivéi, az egér, szomszédok voltak. Tyaivéi Mémepilben, Vényával szemben lakott. Bo Tembában élt, lent az öbölben, Vénya és Mémepil között.

Egy nap Tyaivéi így kiáltott Bónak:

- Gyere, menjünk *halamvit* vágni.
- Jól van – mondta a másik.

Elmentek a paréi erdőbe, amely a Vénya felé lejtő timémboéi öböl mélyén van. Mindketten leereszkedtek a Puguba folyón, hogy parittyát készítsenek. Tyaivéi így szólt:

– Hogy gyakorlatozzunk, köveket fogunk hajigálni egy cölöpre, amit a sziklába verünk le.

Mindketten köveket hajigáltak, míg ki nem melegedtek és meg nem izzadtak. Tyaivéi azt mondta Bónak:

- Melegünk van, fürödjünk meg.

Lementek, hogy megfürödjenek a Hvamalen folyóban. Tyaivéi azt mondta Bónak:

- Fürdés előtt ki kell venni a gyomrunkat, és a földön kell hagyni.

Mindketten kivették a gyomrukat, és lerakták egy páfrány tövébe. Fürödni mentek. Az egér így szólt a repülőkutyához:

– Gyere, fogjunk mindketten egy *fehér követ*, hogy lássuk, milyen mély a víz.

Tyaivéi fogott egy követ, és bedobta a part mellett a vízbe. Bo lemerült, és az egér csodálkozó kiáltásai mellett felhozta. Ekkor ő dobott be egy másik követ arrafelé, ahol a víz még mélyebb volt. A másik a vízbe ugrott, de a kő nagyon mélyen volt.

- Hol van a kő? – kérdezte a társa. – Nagyon mélyen van nekem.

A repülőkutya így szólt:

- Majd én értemegyek.

Hamarosan lemerült. Az egér meglátta a repülőkutya beleit a páfrány tövénél és berakta a hasába. A repülőkutya feljött a víz színére. Kijött a vízből.

- Hol van a kő? – kérdezte a másik.

- Íme!

A repülőkutya megmutatta a követ társa csodálkozó kiáltásai közepette. Tyaivéi reszketni kezdett, mintha fázott volna:

– Eh, repülőkutya – mondta –, hideg van. Fejezzük be a fürdést.

Felmentek a partra. Tyaivéi kezébe vette a gyomrát. A repülőkutya keresni kezdte a sajátját, és megkérdezte Tyaivéit, nem tudja-e, hol van az övé.

– Nem tudom. Az én beleim itt vannak – mutatott arra, amit a kezében tartott.

Helyére rakta a gyomrát és így szólt:

– Menjünk haza.

Bo a beleit követelte.

– Hagyd csak – mondta a másik –, hazamegyünk.

Az egér hazament Mémepilbe. Bo Tembába ment, a gyomra nélkül.

Ma a denevér nem tud úgy ülni, mint egy madár, mert a hasa túl könnyű, a feje pedig túl nehéz és hátrabilen. Csak a gyümölcsök és a virágok nedveit tudja kiszívni, mert nincs gyomra, hogy rendesen egyen. Az egér viszont állandóan eszik, de sohasem tud jóllakni, mert azóta kettős gyomra van.



# A PÓK ÉS A FÉREG

Gunama, a pók, és Vameke terove, a giliszta, két kis állat, amely a földet túrja. A Pakadába vezető út mellett laknak. A pók szálakat gyűjt, a giliszta pedig a földet eszi. Egy nap találkoztak és vitatkozni kezdtek. A giliszta így szólt:

– Gunama, az én napom erős! – mert Vameke terove el tudta érni, hogy Vadupopo, a nap, kisüssön.

– Oh, de a te napod nem olyan erős, mint az én jeku harmatom!

– Próbáljuk meg, ki lesz az erősebb!

A giliszta volt az első. Úgy cselekedett, hogy a napja kisüssön. Ő maga bemászott a földbe, ahol biztonságban volt. Két napig perzselt a nap. Gunama beburkolódzott egy levélbe. Melege volt ugyan, de nem sült meg.

– Most rajtam a sor – mondta Gunama.

És íme, két napon keresztül a harmat mindent eláztatott. Hideg volt. A giliszta bemászott a földbe, de hiába ásta le magát mélyre, mindig fázott. Előbújt a földből, hogy meleg helyet keressen magának, és meghalt.

Ezért látni azon a helyen kanyargó piros vonalat egy lapos kövön: Vameke terove testének nyoma az. Gunama viszont továbbra is ott lakik, a Gunama-lyukban.

# A RÁK ÉS A CSIGA

Vevengo, a csiga, és Jekevi, a rák, Peorova mellett laknak a síkságon. Ők szokták kigyomlálni a Vetebének nevezett kis mélyedést a korallszirten.

Vevengo azt mondta Jekevinek, hogy menjen el és hozzon tüzet, hogy elégethessék a növényeket, amelyeket kigyomláltak. De Jekevi nem akart elmenni. Vevengo erősködött, hogy elküldje Jekevit tüzért, és a végén veszekedni kezdtek. Akkor Jekevi elment és meggyújtotta a tüzet a mélyedésben. Minden elégett ott, ők maguk is. Mialatt perzselődtek, egymást gúnyolták, és egy éneket énekeltek.

Vevengo Jekevinek azt énekelte:

– Hna nara re tokane! A lábaid leestek!

Jekevi pedig Vevengónak:

– Popo re vaine! Furcsa hangot adsz ki magadból!

Vevengo és Jekevi ott maradtak a Vetebében.

# KADENE, A KISMADÁR

Kadene egy kis madár, alul fehér, felül fekete. Peoravában lakik.

Egy lány elment Kadenéhez, és azt mondta neki:

– Kadene, hozzád megyek feleségül.

– Nem, nem, nem – válaszolta.

A lány hazatért. Másnap egy másik lány ment el hozzá, de Kadene neki is így válaszolt:

– Nem, nem kellesz nekem.

Egy harmadik is elment:

– Kadene, azért jöttem, hogy veled maradjak.

– Nem!

A lányok így beszéltek egymás között:

– Hagyjátok!

Kadene felmászott egy liánra. Mialatt aludt, az egyik lány elvágta a liánt. A lányok gunidzsét szedtek, a kókuszpálma kérgének szöszös részét. Mialatt Kadene aludt, odakötötték, majd meggyújtották a szöszet, és Kadene orra alá rakták. Kadene felébredt, de a füst miatt nem tudott beszélni. Így szólt:

– Hé! Hé! Hé!

A lányok azt mondták neki:

– Jól elkaptunk téged.

Azóta Kadene csak ennyit mond: „Hé, hé, hé”, és nem tud énekelni, mint a többi madár.

# A PATKÁNY ÉS A POLIP

A Maré szigeti madarak elmentek csónakon egy nap Helivel, a patkánnyal együtt, hogy meglopják a Toka szigeti mumujé cukornádföldek tulajdonosát és elvegyék a javait. Megették a cukornádat, és a javakat hazavitték a csónakban. Meni, a fülesbagoly volt a vezető, Vadongo, az egerészölyv tartotta a kormányrudat. Éjjel hagyták el Tokát, hogy visszatérnek Maréra. A telihold fent ragyogott. A fülesbagoly elvakult a fényétől, és nem látta az utat. Könnyes volt a szeme. Az ölyv megkérdezte, hogy merre menjen. A bagoly nem válaszolt, mert nem látott semmit sem. Az ölyv megint kiáltott. A bagoly így válaszolt:

– Erre vagy arra, mindegy az.

A hajó megfeneklett a Toka szigeti szirteken. A madarak elrepültek és visszatértek Maréra. A hajó elmerült, és a javak odavesztek.

Egyedül a patkány nem tudott repülni. Egy fadarabba kapaszkodott és úgy úszott. Jeucse, a polip megkérdezte tőle:

– Miért sírsz?

– Barátaim elrepültek Maréra. Engem itt hagytak, és nem találok hajót, amin odamehetnék én is.

A polip azt mondta neki:

– Mássz fel a hátamra, elviszlek.

A patkány felmászott rá, a polip úszott vele. Közeledtek, már lehetett látni a partot. A patkány nevetésben tört ki.

– Min nevensz? – kérdezte a polip.

– Semmin.

A polip továbbúszott, már egészen közeliől lehetett látni a partot. A patkány megint nevetett.

– Min nevensz? – kérdezte tőle a polip.

– Mert látom a nagy hullámokat, amelyek megtörnek a parton.

Kiérték a partra. A patkány megint nevetett.

– Min nevensz?

A patkány gyorsan partra ugrott és azt kiáltotta:

– Azért nevetek, mert nincs haj a fejedem!

– Gúnyolódsz velem!

A polip mérges lett, és egy szukeli szárat dobott rá, amely beleállt a hátuljába. A patkány egy darab szenet dobott a polipra.

Ez a két dolog úgy is maradt, és azóta ellensége a polip a patkánynak. Így bűnhődött meg a patkány is, a hálátlanságáért és elővigyázatlanságáért: miért ment el a madarakkal együtt ő is, az egyedüli állat, akinek nem volt szárnya?

# A TEKNŐS ÉS A PATKÁNY

A patkány otthon tartózkodott. Egy nap azt gondolta:

– Elmegyek sétálni a zátonyra.

Elaludt. Reggel megsütött egy jamot, betette élelmiszeres szatyrába, és cukornádból készült csónakjába szállt. A csónak kifutott a tengerre. A jégmadár odaszaladt:

– Hova mész, patkány?

– A zátonyhoz.

– Menjünk együtt!

– Gyere!

Együtt hajóztak. A patkány előszedte élelmiszeres szatyrát, s megkérdezte a jégmadarat:

– Hol van a te ételed?

– Ah, nincs nálam!

Ekkor a patkány elosztotta a saját adagját és így szólt:

– Együk meg közösen. De ha egy morzsa leesik a hajó fenekére, ne szedd fel!

Hozzáláltak az evéshez, de a jégmadár evés közben sok morzsát ejtett le a lélekvesztő fenekére. Mikor az étkezést befejezték, kedve támadt, hogy a morzsákat felszedje, s gyors mozdulattal felkapkodta a kis morzsákat. De közben csőrével kilyukasztotta a hajó fenekét. A lélekvesztő süllyedni kezdett. A jégmadár elszállt, a patkány pedig a vízben maradt egyedül.

Úszni kezdett, s találkozott a cápával.

– Oh, jaj, cápa, vedd föl engem, s vigyél ki a szárazra!

– Nem tudod, te patkány, hogy a parton már előkészítették a dárdákat, hogy felnyársaljanak velük? Nem viszlek ki! – válaszolt a cápa.

A patkány továbbúszott, és különféle halakkal találkozott. Egymás után kérte meg mindegyiket, de a válasz mindig ugyanaz volt:

– Nem tudod, hogy a parton már előkészítették a dárdákat, hogy felnyársaljanak velük minket?

Továbbúszott, megpillantott egy teknősbékát.

- Oh, teknős, vigyél ki engem a partra.
- Ül a nyakamba – válaszolta az.

A patkány elhelyezkedett, a teknős a part felé úszott. De a parton lévő emberek észrevették a teknős-embert, és odasiettek, hogy elfogják. Szárazra húzták és a falujukba vitték, hogy átnyútsák a főnöküknek.

Lefeküdtek aludni. Reggel a főnök összehívta az embereket:

– Ma mindnyájatokat szólítalak. Menjünk, szedjük a földeken gumókat, este pedig megesszük ezt a teknőst vacsorára!

A teknőst a gyermekek őrizetére hagyták, és mindenki kiment a földekre. Dél felé a patkány-ember eljött a teknőshöz:

– Készülődj, megpróbálok valamit tenni érted!

Elment Vavához.

– Kérlek, énekelj valamit és táncolj!

Vava így énekelt:

– Koa, koa, koa.

– Nem jó az éneked! – kiabálta a patkány.

Elment más és más madarakhoz, de az ő énekük sem felelt meg neki. Ekkor *Kaupoészoához* fordult:

– Oh, ember, énekelj és táncolj!

*Kaupoészoa* így énekelt:

– U, u, u, u.

Csodálatosan táncolt. Verejték öntötte el testét és tovább táncolt. A gyerekek elengedték a teknős kötelét, hogy meghallgassák énekét, és lássák, ahogy táncol. Senki sem figyelt a teknősre többé. Ekkor a patkány óvatosan odamászott, elharapta a köteleket:

– Menekülj, gyorsan! Majd megpihensz, ha elérted a tengert.

A teknős sietve elmenekült, majd a partra ért, s kiúszott a nyílt tengerre. Ekkor a patkány visszafordult, s *Kaupoészoához* ment:

– Nagyon köszönöm, hogy táncoltál nekem. Most már megpihenhetsz.

A táncos abbahagyta a táncot. A gyermekek így szóltak:

– Vége a táncnak. Menjünk most már a teknőshöz, amiből enni fogunk.

Odamentek, de nem találták sehol. Csak néhány liánt találtak, s dermedten álltak ott még akkor is, amikor a főnök az embereivel visszaérkezett. Mindenki lerakta a terhét: a jamot, tárót, cukornádat

és egyéb növényeket, amit este a hússal együtt akartak elfogyasztani. De mikor nem találták a teknőst, megkérdezték:

– Hova tűnt az a teknős, gyerekek, amit itt őriztetek reggel?

– Nem tudjuk, hogy hol volt!

A főnök ekkor méregbe gurult:

– SzedjeteK össze mindent, amit ide hoztatok, süsséteK meg, mert a sült elmenekült!

Szétoszlottak, hogy elfogyasszák az ételt. Még ma is így tesznek odahaza.



# PIVUVU, A LUSTA ÖCS

Élt egyszer két fivér, két madár: az idősebbik, *Ben*, és a fiatalabb, *Pivuvu*. Ben szorgosan dolgozott az ültetvényeken, testvére viszont lusta volt. Mindketten Kuróban laktak. Az idősebbik mindennap evett, lusta öccse viszont rettenetesen éhes volt. Kérte bátyját, adjon enni neki, s azt állította, hogy Gomenbe kell mennie, mert az ottani nagy főnök meghívta, hogy mondjon beszédet az ünnepségen. Jamot és tárót kellett készíteni neki.

– Ha nem leszek ott, nem lesz ünnepség.

Bátyja megfőzte számára az ételeket, és megtöltött egy élelmiszeres kosarat, azt gondolva, hogy Pivuvu igazat mond. Az öcs fogta a kosarat és útnak indult Gomen felé. Jamadáig ment, ahol a kosarat felakasztotta egy ágra és jól belakott belőle. Miután a kosarat kiürítette, felkapaszkodott egy liánra, és lepotyogtatott főntről, majd hazatért. Másnap megint éhes volt, elmesélte ugyanazt: az ünnepség még nem fejeződött be, vissza kell mennie. Megint útnak indult egy kosár élelemmel, megint megállt útközben. Jamadában az ürüléke már olyan magasra halmozódott fel, mint egy kunyhó.

Harmadik nap, mikor visszavitte az üres kosarat, bátyja kérdezősködni kezdett. A lusta öcs így válaszolt:

– Holnap befejezik az ünnepséget, hogy a kumaki emberek hazatérhessenek. Készíts nekem holnap virradatra ennivalót.

Bátyja megtöltötte a fazekat, de kíváncsi volt, hogy mi is a való helyzet. Odahívta öccsét, hogy őrizze a tüzet, míg ő vízért megy. Míg Pivuvu a tüzet fújta, Ben útnak indult, öccse nyomait követve. Jamadába érve meglátta a trágyahalmot, amit Pivuvu hagyott maga után. Ekkor megértette, mi történt. Fogta a kagylókését és bevágta vele az ágot, amelyre öccse ülni szokott, csak egy kis részt hagyott érintetlenül. Ezután hazatért.

Amikor az étel megfőtt, megtöltötte a kosarat, öccsének adta, aki útnak indult, és Jamadában szokás szerint megpihent.

Pivuvunak az volt a szokása, hogy minden egyes evés után a liánon hintázott és azt kiabálta:

– Rre... rre...!

Ez alkalommal is, miután megette a bátyja által elkészített táplálékot, elnehezült. Felmászott hát a liánra, hogy hintázzon. A lián letörött, Pivuvu leesett, és belemerült a saját ganájába. Kézze-lábbal kapálódzott, hogy kimásszon belőle, és tele lett vele szemeszája. Elfutott Vépaóba, a vizesgödörhöz, hogy megmosdjon, de egy kis darab az orrcimpája sarkában maradt.

Fogta az üres kosarat, hazament bátyjához, aki látta, hogy mi van az orrán. Gúnyosan kezdett érdeklődni, hogy mi újság az ünnepen.

– Jól folyt le az egész.

– De mi van az orrodon? Megkaptad a magadét, be akartál csapni!

Öccse elszégyellte magát, elfutott, és azóta is úgy kiáltoz, mint ahogy akkor tette, amikor a liánon hintázott, azelőtt, hogy beleesett volna a ganájba.

# A MOAHAI NŐVÉREK

Volt egyszer két lány. A Moahában lakó szülők gyermekei voltak. Az idősebbik egy nap gondolt egyet és így szólt húgához:

– Asszony, *fessük meg a hajunkat hamuval!*

Húga azt mondta:

– Fessük mindketten!

Kiléptek a házukból, és lementek Csaviba. Ott maradtak, száraz kókuszleveleket gyűjtöttek össze, egy halomba rakták, majd meggyújtották.

– Menjünk haza – mondták akkor –, majd később visszajövünk, hogy a hamuval befessük magunkat.

Hazamentek Moahába. Apjuk és anyjuk megkérdezte tőlük:

– Honnan jöttök?

– Hamut csináltunk.

– Jól van.

Ételt készítettek, és evés után mindenki lefeküdt. Reggel a két fiatal lány azt mondta:

– Menjünk, nézzük meg a hamut.

Lementek. A hamu már kész volt, telemerték vele a markukat. A tengerben megfürödtek, majd a parton, a szárazon befestették a hajukat.

– Menjünk haza – döntötték el –, holnap visszajövünk, hogy leszedjük a hamut a fejünkről.

Visszapaszkodtak a házukig. Apjuk, anyjuk megkérdezte tőlük:

– Honnan jöttök?

– Befestettük a hajunkat hamuval.

Másnap hajnalban a két lány visszatért a tűzhöz. Leverték a hajukról a hamut, a por felemelkedett és eljutott Csavein túlra. Azt mondta volna az ember, hogy az égő bozót füstje az, amely a vastag főrétegek közepén táncritmusszerű pattogással ég. A két nővér kijött a tengerből és hazatért aludni. Másnap hajnalban, mihelyt felébredtek, így szóltak:

– Menjünk le, fessük be magunkat hamuval.

A húga így válaszolt:

– Menjünk mindketten.

Fürdőhelyükön belevetették magukat a tengerbe, és leverték a hamut a hajukról. És íme a port ismét felkapta a szél, és a hamu ellepte Mévégont. A háború füstje ilyen, amely lerombolja a békés és népes lakhelyeket. A két fiatal lány visszament a partra, befestette a haját és hazatért. Így tettek sok napon és éjen keresztül.

Egy napon a médzsi hegyen lakó főnök meglátta ezt a füstöt, a két fiatal lány hajából felszálló hamut, és ott maradt, nagyapját kérdezőn:

– Ember, nagyapám, mi az a füst, amely a túlsó oldalról jön? Minden reggel látom! Széttérül és ellepi annak az embernek a lakhelyét, ott, Moahában. Mi ez a füst? Minden reggel látom, és ez nem volt így régen!

– Hát nem tudod? – kérdezte a nagyapa.

– Hé, hát mi az?

– A moahai két fiatal lány hajából felszálló hamu füstje az, amikor megrázzák a fejüket.

– Tudod – mondta az unoka –, látni akarom azt a két lányt. Vágj nekem a számukra két kéregdarabot a fikuszfa gyökeréről, és *fedd meg a fekete földben*, hogy két fejfedő legyen belőle. Készíts még nekik két tollbóbitát, két parittyát és két teknősbékafej alakú buzogányt!

– Jól van – válaszolta a nagyapa –, megteszem.

A két fiatal lány haja a rárakott hamutól szőke és világos lett. A szél lágy fuvallatokkal simogatta őket, arcuk ragyogott a szépségtől. Törékeny, karcsú derekuk volt. Kecsesen álltak a lábukon, mindkettő karján aszu karperec volt, fikuszfagyökér kérgéből készült háncsszoknyát hordtak, melynek rojtjai olyan rendezetten hullottak alá, hogy az ősök által a kunyhók bejárata előtt emelt kőfalak vonalaira emlékeztettek.

A Médzsibe való fiatalember és nagyapja kikalapálta a faháncsokat. Elmentek egész a Nu mellett levő szikláig, hogy dzsihirit keressenek, olyan fát, amelynek a nedve festésre szolgál. Hazavitték, és a faháncsanyag mintáit befestették vele. A nagyapa végezte ezt a munkát.

Miután a nagy munkát befejezték, fogtak egy fikuszháncsanyagot és egyenesre vágták. Fekete nedvet eresztő füvet téptek, és a két

anyagot összegyűrták egy sáros helyen, ahol víz fakad. A földbe dugták karjukat, majd kihúzták, simára verték a vízparton az anyagot, kezük között kipréselték a füvet, hogy kinyerjék belőle a fekete nedvet, hozzákeverték a fikusháncsanyaghoz, és az egészet belenyomták a lágy földbe. Azután két-három napot vártak.

Egy idő múlva kivették a két elföldelt anyagot, hogy megnézzék és így szóltak:

– Elég fekete már, vagy a festék még nem fogta meg mindenütt?

Mivel úgy tetszett, hogy szép a színe, a két férfi hazavitte az anyagokat. Két banánfát vágtak ki, és gondosan ráterítették a háncsot a törzsekre, hogy megfelelő formában száradjanak ki.

Manyanát rágtak, és almafa leveleit keverték hozzá, hogy szép fekete színű legyen. Az anyagokat árnyékban szárították meg, nehogy a napon kifakuljanak. Mikor a fikusháncs fejfedő és az alját leszorító és díszítő dzsihiri csík mintái elkészültek, a parittyát és a tollbóbitát készítették elő. Mikor ezek a díszek is elkészültek, a fiatalember így szólt nagyapjához:

– Holnap útnak indulunk.

– Igen, jól van.

Elaludtak. Mihelyt pitymallott, díszíteni kezdték magukat. Egy *kókuszpálma törzsébe vágott víztartó* tükrében megnézték magukat, megfésülködtek, felcsavarták a fejükre a háncsot, és beleszúrták a tollbóbitát. Fogukkal kettészakítottak két repülőkutyaszőrből készült kötelet, két kis kagylókkal díszített térdszalagot készítettek belőle és a lábukhoz kötötték. Egy álmangófa-hoz futottak, és ragadós nedvével bekenték a szemük környékét. Majd aro füvet téptek, és körberagasztották vele a szemüket. Egész testüket is telerakták vele. Végül kókuszdiót nyitottak fel, húsos belét megrágták, és magukra köpték, és bedörzsölték vele magukat. Ragyogtak az olajtól, és csodálatosan frissek voltak.

– Íme, feldíszítettük magunkat, de mit vigyünk magunkkal, hogy még szebb legyen a fellépésünk?

– Vigyünk magunkkal két dárdát és két dárdahajító zsinórt – mondta a fiatalember –, hátha valami váratlan történik!

Megragadták fegyvereiket, de a nagyapa tovább kíváncsiskodott:

– Hogyan mutatkozunk majd be?

Az unoka így szólt:

– Szaladj a *kis kunyhómba*, a középoszlop tövéénél ott van a kagylópénzes csomagom; a magasban, a gyékénypolcon pedig a fehér háncsanyagom. Hozd ide mindkettőt. Ez lesz a bemutatkozási ajándékunk.

A nagyapa elment, magához vette a holmikat és útnak indultak. Leereszkedtek Médzsiből, keresztülmentek az erdőn Vaokacsajnál, felmászta Kacsarhaváig, megint leereszkedtek, keresztülmentek a Néovau, Nékahé és Kové melletti csatorna vízkifolyóján, leereszkedtek Kadzsirébe. Átkeltek a kaszaszopéiai zuhatagon, keresztülmentek Véhavéán, Szién, Vérharhaun, Nahán, Pékárén, Kaperepán, Vékón, Szuonéhón, Vavorón, újra felkapaszkodtak és megérkeztek a moahai fasor széléhez. Ott megálltak. A két lány apja megpillantotta őket:

– Eh! – mondta –, miért jöttetek, ti testvérek, ketten, ti Aszavók? Mit akartok mondani? Valami történt?

– Főnök, ember, moahai ember, valamit szeretnénk mondani neked.

– Jól van, menjünk kissé távolabb, a kis kunyhómba, hogy leülhessünk egy kicsit. Aztán majd kijövünk és a fasorban maradunk.

Bementek. A két látogató lefektette a földre a kunyhó bezárására használt deszkát, és kiterítette rajta a háncsanyagot. Kigöngyöltették a kagylópénzkegyet. A deszka olyan kicsi volt hozzá képest, hogy nem fért el rajta a pénz. Háromszor hosszabb volt nála. A látogatók egymásra néztek, hogy melyikük kezdjen el beszélni, de a fiatal biztató jelt adott a férfinak, a nagyapjának, és az szólásra nyitotta a száját. Elmondta, hogy miért hozták a pénzt. Szónoklatot tartott. A kunyhóban állva fejtette ki mondanivalóját, és olyan csavarosán beszélt, hogy úgy tetszett, a kövek és a fák is kavarognak bele.

– Ember – mondta –, főnök, moahai ember, ez a kiterített kagylópénztekercs fogja körbefonni és megkötni a te két gyermeked, a két lányod házasságát. Ez lesz a vezérfonal a Boémoába és Poroáriába vezető ösvényen, a Vébé hegyére, a viaszói útkereszteződéshez és fel, a Kierevébe vezető úton, valamint azon az ösvényen, amely Bérénel megy keresztül az erdőn, a magasban. Fizetség lesz a fazekadért, tökedényeidért, a fádért és a tűzhelyedért, a szalmaszőnyegedért és a tüzedért, ahol leülsz, hogy

megmelegedj. Legyen ez a pénz a feleség, amit cserébe küldünk neked, *viszonzásra nem váró pénz*, a két gyermek javára, akiknek a cseréjét megkötjük ma. Maradjon ez a pénz itt, a helyett a két fiatal lány helyett, akikkel a mai napon foglalkozunk itt. Befejeztem.

Az unoka azon nyomban felvette a fonalat, mintegy félbeszakítva nagyapját.

– Nincs értelme, hogy tovább fecseljen a nagyapa a pénzről. Nincs több mondanivalónk, mint amit elmondott: itt a pénz, és itt maradhat, ahogy felajánlottuk.

Akkor a fiatal lányok apja így válaszolt:

– Köszönöm szavaitokat, mindkettőtökét, unoka és nagyapa. De várjatok egy keveset, hadd beszéljek a két fiatal lánnyal. Csak nem fogunk olyan dologról beszélni, ami a családot illeti, anélkül, hogy ne tudnánk, miként vélekednek róla a női konyhóban! Hisz ebben a kérdésben a női konyha döntése lesz a válaszuk.

Elment gyermekeihez, és elmondta nekik, hogy mit jelent ez a pénz.

– Látjátok, az a két férfi, ott, a két Médzsi, unoka és nagyapa, eljöttek hozzám egy kagylópénztekercessel. Cserét akarnak kötni velünk. Mit súg a szívetek nektek?

Az idősebb azt felelte:

– Ez a lány, a húgom, azt csinál, amit akar. Ami engem illet, nem fogom követni ezt a két férfit. *Nem akarok sült tárót enni.*

A fiatalabb hozzátette:

– Én sem megyek, nem tudnám követni azt a férfit, amikor ez az asszony ellenáll nekik, hisz én vagyok a fiatalabb.

Az apa visszament a két férfihoz:

– Sajnos – mondta –, nagyapa és unoka, a *kettőtök kérése csak az asszonyok feje mögött lévő hajfonatokat érte el. A fiatal asszonyok, akiket megkértetek, Irén keresztül beszéltek.* Csomagoljátok be a pénzeteket, rakjátok vissza a zacskóba.

– Rendben van – mondták –, hisz cseréről van szó. Nem fogadják el a javaslatunkat. Minden bizonnyal *el akarják vágni a konéi lakos jamját.*

Becsomagolták a kagylópénzüket és hazamentek.

A két fiatal lány híre elterjedt messzire. Eljutott egész a pahói hegyig. A főnök, a Néporo ember hallott róla beszélni:

– Ember, nagypapa – mondta –, menjünk el, nézzük meg a két asszonyt, akiknek a híre az ajtómon is átjutott, egész hozzám, a Néporo emberhez.

Mindketten így szóltak:

– Legyen már éjszaka, hogy eljőjön a nap, amikor indulhatunk.

Az est leszállt. Lefeküdtek. Mikor felébredtek, elkészítették a két bagajut. Elővettek két fikuszhánacs fejfedőt, köteleket, parittyákat és tollbokkrétákat. Mindezekkel együtt odamentek a kókuszpálmák törzsébe vágott víztartó lyukhoz, felcicomázták magukat, hajukat megfésülték, a víz tükrében megnézték magukat, körbe forogtak, hogy minden oldalról lássák magukat, eltávolodtak, majd visszatértek a kókuszpálmákhoz. Arcuk és testük ragyogóan volt feldíszítve. Magasan a lábukra kötöttek két vaszisi kagylót, karjukra két fehér karperecét húztak, amelyekről kis kagylók csüngtek le, és ahogy összeütödték, csörögtek. Övükre repülőkutyaaszór motringokat raktak, amelyeket kis hegyes kagylókkal díszítettek, nyakukba pedig két másfajta kis kagylót raktak. Fogtak két furulyát, és ahogy ott álltak, az öröm szinte megnövelte őket. Az ember azt mondta volna, hogy két olyan ember, aki készen áll arra, hogy elrepüljön!

– Útnak indulunk – mondta a fiatalember. – Hozd a kagylópénzt, amely a kis kosárban a középoszlop tövében van. Induljunk el, hiszen díszjeink elkészültek.

Kimentek, a tengerpart vonalát követték Boaviig, keresztülmentek Névémun, majd Nészán, Kaorán, Bán. Néurupuénél keltek át a vízen, felmentek Moadaiiba, és elértek a moahai fasor bejáratáig. Ott megálltak, nekítámaszkodtak a *cölöpöknek*, amelyek *a fasort osztják részekre*.

Ebben a pillanatban a hely idős ura megfordult és megpillantotta őket:

– Eh, ti ketten, pahói nagypapa és unoka, miért jöttetek? Mit akartok mondani?

– Sétáltunk, és eljöttünk meglátogatni téged.

– Jól van! Gyertek, menjünk a különálló kis kunyhómba.

Miután leültek bent, fogták az ajtódeszkát és lefektették. Kiterítették rá ajándékaikat és a pénzt. Egymásra néztek, de a fiatalember megbökte könyökével az öreget, hogy mondja el, miért jöttek. Az öregember szólásra nyitotta a száját:



– Főnök – mondta –, látod, hogy mit hoztunk. Ez lenne a pénz, amivel megkérjük a leányaidat, a gyermekeidet. Kis falevél ez, amelyet elfúj a szél, ha ilyen az óhaj, de értékes pénz amely célba ér, ha gondolni akarsz rá, magadra, a lányaidra és a lányaid által szült gyermekekre, ha majd engeded, hogy kövessék azt az utat, amelyet a szavad megnyit. Azért göngyöltettük ki ezt a kagylópénztekercset, hogy ne jöjjön velünk vissza. Maradjon örökre a moahai kincses kosárban, mert mindketten azt akarjuk, hogy oda kerüljön.

Így fejezte be beszédét az öregember.

– Rendben van – válaszolta a fiatal lányok apja. – Amit erről a pénzről mondtok, az mind igaz. De várjatok egy keveset, *hogy elmondhassam annak a két senkinek*, akiért jöttetek. A női kunyhó ügyei csak a női kunyhóra tartoznak, ne beszéljünk még a családi ügyekről.

Elment hozzájuk:

– Fiatal lányok, ezek ott ketten, a pahói nagyapa és unokája hozzám jöttek. Megkérdeztek engem titeket illetően, milyen a szívetek? Én elfogadtam a kérést.

– Oh, az ördög vigye el! Semmi kedvünk sincs oda menni, hisz ezek az emberek csak kókuszdión élnek!

Akkor az öregember visszatért a vendégekhez:

– Eh, emberek, látjátok, a kéréstek süket fülekre talált, nem fogadták el. Tekerjétek fel a pénzeteket, és rakjátok vissza a zacskóba.

– Jól van – mondták –, nem fogadják el a javaslatunkat. Vajon el akarják vágni a konéi lakos jamját?

Becsomagolták a pénzt és hazatértek.

A két lány gyönyörű szép volt, mert a hajuk ragyogott, és még jobban megszépítette őket a fehér karkötő, amit bal karjukra húztak. Növekvő hírük eljutott egész a Goévéuban lakó két férfihoz, a nagyapához és unokájához. Az unoka így szólt nagyapjához:

– Ember, nagyapa, ki az a két fiatal lány, akinek a híre mind messzebb terjed? Hogyan lehet az, hogy ilyen szépek? Arra gondolok, hogy elmegyünk az egyikükért. Ő fogja az ételt készíteni a számunkra.

– Jól van – mondta az öregember –, hogyan díszítsük fel magunkat?

– Fessünk magunknak egy fejfedőt fekete földdel és mangróvefával! A háncsra egy mintás dzsihiri csíkot rakunk, beleszúrunk egy parittyát és egy tollbóbitát.

Miután ezt elhatározták, így szóltak:

– Legyen már éjszaka, hogy eljőjön a nap, amikor elmehetünk az erdőbe a szükséges dolgokért.

Rövidesen lefeküdtek, hajnalban pedig rögtön felébredtek, és már úrnak is indultak a fügefakéregért. Hazavitték. Fikuszgyökeret is vágtak. A fügefakérget tűz fölé rakták, peredu kagylóval megkaparták, a háncsot leszedték és kikalapálták. Ugyanígy tettek a fikuszkéreggel is, hogy fejfedőt csináljanak belőle. Mikor a fikuszháncsot kikalapálták, kirakták a napra és elvagták. Mindezt rövid idő alatt végezték el.

A nagyapa és az unoka ezután elment, hogy megfesse az anyagot egy vizesgödörben, amelybe mangróvefakérget raktak. Dzsihiri lével felfestették a mintákat a fügefaháncsanyagra. Majd egy parittyát készítettek és így szóltak:

– A díszek elkészültek. Holnap reggel indulunk.

Bementek a kunyhóba, elővették Goévéu legfőbb kincses zacskóját. Kinyitották, és kivettek belőle egy faragott fejhez erősített fekete kagylópénztekercset. Ez a Nédzsák szent kincseinek a váza, olyan finom, hogy egy lehelet is elfújja. Külön kis zacskóba burkolták be.

– A dolgainkkal elkészültünk – mondták. – Fürödjünk meg és készüljünk fel. Az út hosszú.

Mikor megfürödtek, megfésülködtek és felrakták fejfedőiket is. A fiúét a nagyapa igazította el. Az unoka beletűzte tollbokkrétáját, majd ő tekerte fel az öregember fejére a háncsot. Lábszárakra repülőkutyaaszőr kötélén kagylókat erősítettek. Mindegyikük fogott egy karcolással díszített bambuszbotot és útnak indultak, felségesen, üde testtel, eleganciájukat még egy fehér karpereccel is emelve.

Érintették a tengerpartot, a szui átkelőt, a katawi átkelőt a holtágakkal együtt, Nédzsémo, Boavi, Névému, Kaora, Ba, Méri,

Vavoro falukat, majd felkapaszkodtak Moadába, és megérkeztek Moahába. A főnök megpillantotta őket:

– Ah, mi célból jöttök, ti főnökök?

– Sétáltunk, és egész ideig jutottunk.

– Jól van, gyertek közelebb. Menjünk be a különálló kunyhómba.

Mikor bementek, a látogatók lefektették a földre az ajtódeszkát, és kinyitották pénzes zacskójukat. A nagypapa hozzákezdett, hogy elmondja, amiért jöttek:

– Ez a pénz azért van itt, hogy megkérje a két fiatal lányodat. Legyenek ők az a lián, amely összeköti Arhét avval a folyóparttal, ahova ma én és az unokám eljöttünk. Ez a pénz itt marad. Asszony lesz, fazék, tűzhelyre való kő, a gyermekeidnek és az unokáidnak. Olyan pénz, amelyért nem jár viszonzás, biztos pénz, nem hasonlít az olyan emberre, aki csúszva tűnik el, és nem fog előbújni a zacskóból, ahova becsomagolod, nem úgy, mint egy hegyes fa, amelyet azért szúrnak a földbe, hogy megsebesítse a járókelőket. A szövetségek és az anyai rokonságok tartóoszlopa ez, apáink és nagypapáink, felmenő asszonyaink és nagyanyáink tűzhelyköve.

– Jól van – válaszolta az öreg –, ez a javaslat nagyon tetszik nekem. Vágatok egy kicsit, elmegyek, megkérdelem a női kunyhóbelieket, mert az ő döntésük az enyém is lesz egyben.

Elment, hogy beszéljen a két fiatal lánnyal, de azok visszavágtak, hogy elhallgattassák:

– Nem fogadjuk el ezt a javaslatot. Semmi kedvünk, hogy elmenjünk abba az országba, ahol lassan ejtik a szót, és ahol nem esznek mást, csak mangróvegyümölcsöt.

Visszatért hát a két goévéui férfihoz:

– A kéréstök süket fülekre talált.

– Jól van – mondták –, nem fogadják el a kérésünk, biztos a konéi lakos jamját akarják elvágni.

Hazatértek.

A két asszony híre továbbterjedt, és eljutott egész Néaváig. A doroarui nagypapa és unokája is hallott róla beszélni.

– Nagypapa – mondta a fiatalember –, el akarok menni meglátogatni ezt a két asszonyt, akiknek a híre egész Doroaruig jutott. Mikor megyünk el?

– Holnap – mondta az öregember.

Mindketten lefeküdtek, és mihelyt pitymallott, így gondolkodtak:

– Mivel díszítsük fel magunkat?

– Fessük be a hajunkat, övezzük homlokunkat tollal díszített parittyával, szemünket karikázzuk be fekete körrel. Tegyük hozzá mindehhez egy karkötőt, egy nyakláncot, egy repülőkutyaszőrből készült övét, amit kis hegyes kagylók borítanak, *bokrétaként bambuszlevelet tűzzünk hajunkba, és vegyünk egy nyiauli gyökérből készült buzogányt.*

Elkészítették a felszerelésüket, két kagylópénztekercset vettek elő a szent kosárból abban a reményben, hogy a két asszony velük fog jönni.

Felkerekedtek, a kis völgyön Névéóig, onnan a tengerpartot követték Báig, felmentek Madaiba, és megjelentek fent, Moahában.

– Miért jöttetek, nagyapa és unoka, mit akartok mondani? – szólt hozzájuk a fiatal lányok apja, ahogy meglátta őket.

– Azért jöttünk ide, mert a gyermekeid híre eljutott egész mihozzánk.

– Rendben van, gyertek.

Bementek a nagy kunyhóba, kirakták a pénzt, és beszélni kezdtek.

– Jól van – mondta az öreg –, várjatok egy keveset, lemegyek a női kunyhóba.

Odament és így szólt a lányokhoz:

– Itt van a két Manarheu, mit mond a szívetek?

– Ők? Nagyon fent hordják a homlokukat. Nincs kedvünk ahhoz, hogy egyre azt halljuk, hogyan ismétlik beszéd közben, hogy „Héé!”

Az apa visszatért a látogatókhoz:

– Üzenetek a szalmaszőnyegre hullott. Vegyétek vissza a pénzetek.

– Jól van – mondták –, elutasítják a javaslatunkat. A konéi lakos jamját akarják elválni.

Hazatértek.

A fiatal lányok híre elterjedt a nagy völgyben. Eljutott Szolimába, egész a néovai főnökhöz.

A nagyapa és unokája elmentek hát Moahába. A fiatal lányok ugyanúgy válaszoltak, mint eddig, és a két Néovau is ugyanazt felelte: „Koné.” Ugyanez történt a Dodzsieu hegy főnökével, a Néué

emberrel, Kuában és a Boaréréa emberrel Kuauában. A pói főnökkel szemben azt hozták fel a lányok:

– Félünk a fejétől, olyan maszkra hasonlít, ami madártollból készül.

Mindenkinek haza kellett térnie, Koné nagy fiához utasítva a fiatal lányokat.

Az elkövetkező napokban nem kaptak több ajánlatot. Az idősebb így szólt húgához elgondolkodva:

– Ejnye, asszony, egyre csak azokra a házassági ajánlatokra gondolok, amelyeket egykor kaptunk. Hogyan lehet az, hogy lábbal tapostuk mindazt, ami tetszett nekünk? És *nem szégyelljük magunkat apánk előtt*, akinek mindezeket a javaslatokat tették!

– Kinek mondd ezt? – válaszolta a húga. – Te voltál az, aki elutasította ezeket a javaslatokat. Én csak téged követtelek. Nem mondok soha semmit, amíg te meg nem nyitod a szívedet!

Az idősebb így válaszolt:

– Asszony, hozz nekem egy madzsu jamot, az ágyás széléről. Hozd ide nekem, hogy megsüssük.

A hóg elment jamot szedni, meghozta és megmosta. A két testvér fát rakott a tűzre, és felügyelt a fővő ételre. Mikor a víz felforrt, levették a fazékát a tűzről, az idősebb szétosztotta az adagokat, és enni kezdtek. De íme az idősebbik megfogott egy kosarat és jamdarabokat rakott bele.

– Asszony – mondta a hűgának –, arra gondolok, amit azok a férfiak ismétettek, akiknek az ajándékait lábbal tiportam. Azt mondták, hogy azért utasítottuk vissza őket, mert a Konében lakó ember megkért minket. Hol van a konéi ember? És most azt mondom neked, maradj itt, vigyázz a szűleinkre. Hozz nekik fát és vizet. Ami engem illet, én elmegyek arrafelé, majd kiderül, hogy eltűnök-e vagy visszatérek-e. Te vigyázz a szűleinkre.

Mindkét lánynak egy fehér karperec volt a karján, hajuk hasonló volt. Addig maradtak ott sírva, míg el nem jött a válás pillanata.

A nővér Ba felé ment, a tengerpartot követte Baviig, onnan felment a hegyre, a Névaóba menő ösvényen ismét leereszkedett. Eljutott Nédivába. végigment a völgyön egész Moaéig. A másik oldalon letért Néren felé, Poja Mueón keresztül folytatta az útját, majd Moakaramoáig, és eljutott Népuiba, ahol megaludt.

De apja, miután nem látta őt a húgával együtt, megkérdezte:

– Asszony, hol a nővéred?

– Elhagyott ma reggel.

– Hova ment?

– Konéba. Arra gondolt, amit akkor mondtak az emberek, amikor lábbal tapostuk a nekünk szóló ajándékokat.

– Mondd csak, hagyott-e valamiféle üzenetet nekem arra nézve, ha valami baj történne vele?

– Igen, ha már nem lesz életben, zümmögő légy fog röpködni sírva az arcom körül. De ha ellenkezőleg, valami szerencsés esemény történik veled, valaki eljön majd hozzád, hogy bejelentse neked, mindkettőnk apjának.

Az apa így válaszolt:

– Látod, nagyon nyomaszt, amit tettetek. Őt a szíve arra indította, hogy messzire menjen, egykor pedig lábbal taposta azokat a kérelmeket, amelyeket, ha elfogadtok, közel maradhattatok volna hozzám. Magamhoz tudtalak volna hívni titeket, ha valami történik nálam, vagy ha a földeken a munka már nehéz lett volna számomra. Eljöttetek volna anyátokhoz, mert már öreg. Ezért rossz számomra mindaz, amit ez az asszony tett.

Ettől a perctől kezdve nem kérdezett többé semmit.

A fiatal asszony, aki Népuiban aludt, felébredt reggel, és folytatta útját arrafelé, a másik oldal felé. Amint a nap lenyugodott, Konéba ért, és megállt a fasor bejáratánál. A főnök ott volt, a füvet gyomlálta, cél nélkül sétált fel-alá a sárgás fűvön.

Ahogy megfordult, megpillantotta az asszonyt, amint könnyedén a fasort részekre osztó cölöpnek támaszkodott. Ott állt, ragyogott a harmatosságtól, a lenyugvó nap lágy szellője végigsimította a haját, és összeborzolta néhány tincset, úgyhogy karjaival szünet nélkül fésülte félre az arcából, hogy lásson. A karját övező, karcolással díszített karperec még jobban kiemelte a lány szép színét. A férfi a meglepetéstől kővé meredt:

– Au! Honnan jöhet valaki, aki ilyen egészségesen szép? Voltam már mindenfelé, lefelé a folyó mentén, kelet felé, de soha nem láttam ilyen szép asszonyt!

Lassan közeledni kezdett, és megállt nem messze a lánytól:

– Utazol és honnan jössz? – kérdezte.

– Moahából. A moahai férfi lányának utazása ez. Visszautasította egykor az összes házassági ajánlatot, és a férfiak, akiknek az ajándékait lábbal taposta, mindig azt mondták: „Azért utasítod el a kérelmünket, mert a konéi lakos jamját akarod elválni.” ... A konéi ember hol van?

– Ne beszélj ily félénken – mondta a főnök –, hanem gyere. A konéi férfi én vagyok.

A fiatal asszony elengedte a cölöpöt, amit feje fölött átölelve tartott a karjával, és követte a főnököt a szalmaszőnyegig, ahol az anya ült. De az asszony a fonott kerítésen kívül maradt, és csak a férfi ment be:

– Anya – mondta –, látod, egy új személy jött. A házunk híre eljutott egész oda, ahol ő lakik. Mi a véleményed róla?

– Egy személy, aki miért jön és honnan? – kérdezte az öregasszony.

– Moahai gyermek.

– Moaha, merre van az?

– A másik oldalon, a Nédzsa és Néporo férfiak folyóján túl, ha az ember leereszkedik a hosszú völgyön.

– Hívd be. Öreg vagyok már ahhoz, hogy vízért járjak. Lesz kit küldenem érte.

Ahogy a férfi megfordult, intett a fonott kerítés bejáratánál álló fiatal asszonynak. Bevezette anyjához. Másnap reggel az öregasszony azt mondta a fiának:

– Menjünk, mutassuk meg a banánfánkat ennek az asszonynak.

– Igen.

Kimentek az ültetvényekhez és megmutatták neki. Kijelöltek egy táró földet a számára, amelynek a terasza a hegyhát domborulatát követte. Innen továbbmentek a jamültetvényekhez, és megmutatták neki a fő ágyást a csúcson. Neki adták. Olyan hosszú volt, hogy nem lehetett látni a végét. A cukornádültetvényen olyan részt jelöltek ki neki, hogy nádasnak nézhették volna. Távolabb egy vízzel borított tárómezőt szántak neki, ahol a gumók olyan nagyra nőttek, mint a vad táró gumói. Miután megmutatták neki az összes ültetvényt, hazamentek aludni.

Kora reggel a főnök összehívta az embereit:

– Menjetek és hozzatok kunyhónak való földémgerendákat és középre egy oszlopot. Készítsetek liántekeercseket, vesszőket, szalmát, nyiauli kérget és mindenféle rostokat a kötések számára. Mások menjenek és csákányozzák össze a kunyhó halmát, úgy, hogy minden be legyen fejezve egy nap alatt, hogy miután felépítettük a kunyhót ennek a fiatal asszonynak, a saját dolgotokkal törődhessetek.

Alighogy meghallották ezeket a szavakat, meghatódtak és munkához láttak. Felálltak, hogy elvégezzék mindazt, amit a főnök mondott: vágják, hozzák, viszik, lerakják, felhalmozzák a szükséges dolgokat. Kimérik a kunyhó területét, és felállítanak egy hup fát középoszlopnak. Leverik körbe a kis cölöpöket, megkötik a nádkötegeket, lerögzítik a középső oszlopról kinyúló kosár pálcáit, lerakják a földémgerendákat, és aláteszik a tartógerendát. Majd lekötik a vesszőket mintás kötéssel, amely a halászáskor használt nádrekesztékekre emlékeztet. Kiterítik a nyiauli kérget, és ráerősítik a fa nagyságúra megnőtt páfrányszárakat, majd az egészet megkötik dzsavoro liánnal. A tetőre mémé füvet raknak, amire aztán szalma kerül, a kunyhó csúcsát szalmafonások szorítják össze és guajakfa kérge, mindezek fölött ott a csúcsba szúrt pálca a tritonkagylókkal, melyek olyan fehérek, mint a vízesés.

Mindezt egy nap alatt végezték el, mert a főnök előtte beszédet intézett hozzájuk. Mindenki jól dolgozott, és a munkát gondosan befejezték.

A következő nap korán reggel összehívták az egész népet, mindazokat, akik a kunyhó építésében részt vettek. A ház átadásáról beszéltek. Mindenkinek kellett valamit hoznia, faháncsanyagot, gyékényt, jamot, tárót, cukornádat, és mindezt fel kellett halmozni az ajtó előtt. Amit a főnök mondott, növelte a buzgóságot. Mindenki hazafutott és hozta, amit kértek. Mikor mindezt felhalmozták a kunyhó előtt, a fiatal asszonyt szólították:

– Itt van az élelem – mondta az egyikük, aki avval volt megbízva, hogy mindezt felajánlja neki –, íme fikusz- és balasszorfa háncsából készült anyagok, a hosszú szalmakabát, gyékények, táró és jam. Mindezek azért vannak, hogy felajánljuk és neked adjuk a házat, hogy a benned levő totem lássa. Azért adjuk ezeket, hogy apáid és nagyapáid örüljenek, és hogy egyszer s mindenkorra



megpecsételjük az idejöveteled. Ezek a magok a tieid, te fogod megnöveszteni őket Koné ültetvényein, ahova azért jöttél, hogy a főnök felesége légy, és azt tedd, amit a konéi nagy főnök szája mond, és aki mellett, valamint apjai és nagyapjai mellett fogsz ma maradni. Befejeztem.

– Mindnyájatoknak – válaszolta a fiatal asszony –, főnök és emberek, köszönöm ezt a házat és a kincseket, amiket azért adtatok, hogy megtöltssem vele a házat. Köszönöm nektek a jamot és a tárót, az ültetvényeket, amiket készítettetek és amit most felajánltok nekem. Mindezt fel fogom halmozni a konyhómban, vetni és ültetni fogok ezen a földön, ahol ma férjhez menteni, hogy teljesítsem azt, amit a ti szátok mondani fog, vidék gazdáinak a szája. Beszéltem.

Este a fiatal asszony bement a konyhójába, meggyújtotta a tüzet, és lefeküdt aludni. Férje bement mellé, és addig járt aludni hozzá, míg az asszonyban meg nem mozdult a gyermek. Attól fogva a férfiak konyhójában aludt, egészen addig, míg a gyermek meg nem született.

A gyermek fiú lett. A nagyanya azonnal elment, hogy felébressze az apát a konyhójában.

– Azért jöttem, hogy egy fiúgyermek születését jelentsem be.

– Áldott legyen a lelke! – válaszolta az apa.

Elment, hogy megnézzze a fiát, majd az ültetvényre futott jamért, megmosta és felrakta az oltárnál egy fazékba, hogy megfőzze. Fát rakott a tűzre, és mialatt a fazékból a gőz párologott, méamoru szárat szedett, és megkötötte egy különleges fűvel. A csokor alját beburkolta nyiauli kéreggel és hozzáerősítette egy dárdához, amelyen fonott dárdahajító lógott, kinyitván a fazekat, a dárdát és a szalagot a nagy konyhó fölé emelte. Imádkozott:

– Apák, nagyapák, idősebb testvéreim, ősök! Íme a szalagja annak, aki ma született. *Legyen a szelleme boldog a legfenti kagyló és a konyhó csúcsa által*, legyen a karja erős, szeme legyen éles, és hárítsa el az elhajított fegyvereket, feje legyen kőből, belei pedig olyanok legyenek, mint a karvalyé, apái és nagyapái növesszék meg őt a koponyájánál húzva, és adjanak neki lélegzetet az e hegy tetején lévő araukária és kókuszpálmák csúcsa által!

Felemelte a fazekat, kiürítette és megette, ami benne volt.

Ezután öccseit, apjait és nagyapjait szólította, és bejelentette nekik a hírt. Jamot adott nekik, hogy ők is mutassanak be áldozatot a saját oltárjukon a gyermekért.

Pénzt, jamot és méamorut készítettek össze közösen, hogy az anyai nagybácsi és nagyapa házába küldjék a születés jeleként. Egyikük kigöngyölytette a kagylópénztekercset:

- Kigöngyölöm a pénzt – mondta.
- Előveszem a faháncsanyagokat – szolt a másik.
- Jamot adok – tette hozzá a harmadik.

Az apa öccsét jelölték ki arra, hogy az ajándékokat elvigye Moahába. De ő azt mondta:

– Elmegyek, de hogyan tudjam meg, hogy hol lakik ennek az embernek a nagyapja?

A gyermek anyja elmagyarázta neki:

– Menj el Muéoba – mondta. – Ott kérdezd meg az utat. Mikor átkeltél a hegyen, kövesd a hosszú völgyet egész addig, amíg elérsz arra a helyre, ahol a dagály tetőzik. Ott fordulj balra, és meglátod a Vorhereuba vezető ösvényt. Ereszkedj le a másik oldalra, és nézz körül. Meglátod a félszigetet, amelyen a ház áll. Ez egy nagy kiszögellés, amely a sós tengerbe nyúlik, és ott van az én vidékem, Moaha. Az az a hely, ahol apám lakik.

A hírvivő felemelkedett és útnak indult. Keresztülment Puembun, Népuin és Poján, ahol megaludt. Reggel kérdezősködött az út felől. Átkelt a hegyen Moaében, leereszkedett a hosszú völgyön, és elért Nindiahba, ahol megáll a dagály.

– Itt tetőzik a dagály – gondolta –, de hol van az utam?

Balra fordult, folytatta útját, felmászott és hamarosan megpillantotta a moahai fokot.

– Íme hát a vidék, amelyet megjelölt!

Folytatta útját Báig, felment Moadába és megjelent a nagyapa fasorának a bejáratában, annak a fiúnak a nagyapjánál, akinek a születését jött bejelenteni.

Az öregember megpillantotta, és ránézett anélkül, hogy ismerte volna.

- Honnan jössz?
- Én vagyok a Konéban lakó öccse.
- Mit akarsz mondani?

- Azért jöttem, hogy bejelentsem, gyermek született a házban.
- Ah! Jól van. Gyere.

Bementek a kunyhóba. A hírvivő átnyújtotta a születést jelképező ajándékot:

– Itt van a dárdád, a szalagod, a jamod, a dárdahajítód, a pénzed. Mindez annak az embernek a méamoruját kíséri, aki otthon van, a házban. Legyen ez a pénz a lélegzete, adjanak apáid és nagyapáid neki lelket, ők, akik az ős-testvérekkel együtt ennek az adományozói. Az élő szellem legyen az ő szelleme és a szikla feje az ő feje. Apáid és nagyapáid növesszék meg a koponyájánál húzva ezt az embert, aki Moaha és Téo, Boéarévi és Méboéndé, Nénavo és Aramiu halmaiból eredt.

Az öreg átvette az ajándékokat, és elvitte az oltárhoz. Lement a két asszonyhoz, az anyához és a lányához:

– Látjátok – mondta –, ama lány gyermekének a méamoruja jutott el hozzánk, aki elment, hogy kövesse azt az embert, akinek a neve megérintette őt! Egyáltalán nem örülök ennek az üzenetnek. Olyan születésről van szó, amely messzi, távoli vidéken történt. Annak köszönhető, hogy állandóan lábbal taposták a környékbeliek házassági ajánlatait. De készítsetek élelmet, hogy a hír hozója ehessen! A holmikat, amiket hozott, itt hagyom. Holnap, amikor útnak indul, viszonzni fogom.

Hívták a hírvivőt, hogy pihenjen. Egy fedél alatt feküdtek le, és kora reggel a vendég hazatért.

Az öreg nagyapa elment az oltárhoz, hogy a gyermek jamját elkészítse. Miután a főzést befejezte és a fazekat levette a tűzről, a méamoru szarát az oltár egyik karójához kötötte. De visszajáról kötötte meg, és gyenge csomóval, úgy, hogy nem feszült meg, és így imádkozott:

– Ember, apák, haljon meg az a gyermek, akinek itt a méamoru szára! A beleit falják fel, mert az anyja messze idegenben szülte meg, és nem akarta egykor a közeli lakosok kérelmeit elfogadni.

És megpróbálta elérni, hogy áldozatának a szelleme cselekedjék, és várta a fiú halálát jelző *gyászpénz* megérkezését. De semmi sem érkezett. Akkor magához hívta a húgot:

– Asszony – mondta –, azért hívlak, hogy elküldjelek Konéba. Menj el és hozd el azt az embert, akit az a lány szült.

– Hogyan ismerem fel? – kérdezte a fiatal asszony.

– Tudod, magától feltűnik az, mert a főnökök gyermekei mindig kitűnnek a többi gyermek közül.

A lány úrnak indult, és ment a völgy mentén, futott, megérkezett Moaébe, elérte a másik partot, és eljutott végül Konéba.

Míg a gyermek lakóhelyét kereste, megpillantotta őt, amint a többi kisgyermekkel együtt a ház előtti fasorban játszott. Felismerte rajta az anyja vonásait, és azt mondta magában:

– Ez annak az asszonynak a fia.

A gyermek karján kis fehér karperec volt, a nyakán pedig szent dísz. Az asszony a gyermekek közé lopakodott, megragadta és elhúzta onnan a kisfiút, aki azt hitte róla, hogy az anyja, mert a vonásaikban semmi különbség nem volt. Idősebb társai sem vették észre, hogy nem az anyja az, amint elvitte a gyermeket. Így hát ellopta.

A munkából hazatérve megérkezett a kisfiú anyja. A gyermekének szánt tej nagyon húzta már a keblét, oda akarta nyújtani neki. Megjött, kereste a fiút, és kérdezni kezdte a gyerekeket:

– Hol van a fiú, aki az előbb veletek volt?

– Hát nem te voltál az, aki elvitted a körünkből ma délután?

– Nem én voltam!

– Látod, a te arcod volt és a te kinézeted. Az, aki elvitte, semmiben sem különbözött tőled.

Ott maradt gondolkodva:

– Sajnos lehet, hogy a fiatal lány, a húgom lopta el a kisfiam. Biztos az apa küldte el érte, mondván, hogy a távolban szültem gyermeket, azután, hogy a közeli házassági lehetőségeket lábbal tiportam.

Elment a gyermek apjához:

– Azért jöttem, hogy megmondjam neked, maradj itt, mert én elmegyek. Ha az én és a gyermekem kunyhója elkorhad, készíts másikat, ha ültetvényeink kimerülnek, műveld meg őket, hogy fennmaradjanak, mert én hosszú utazásra megyek. Várj minket rendületlenül, mert hazatérünk. Nem tudom, húgom ismeri-e az apám varázsszereit, mert ő a fiatalabb, és én vagyok az idősebb, és én vagyok a birtokosa azoknak.

Elhagyta a férfit és elindult.

Elment Muéóba, eljutott Pojába, felment Nérenbe és a moaéi útkereszteződéshez. De ott arra gondolt, hogy üreges bambuszt vág, hogy az összegyűjtött orvosságokat belerakhassa.

– Hova menjek először füvet gyűjteni? – mondta. – Erre? Arra?

Végül azt gondolta:

– Elmegyek a víz folyása irányában.

A vízfolyás irányában szedett füveket az üreges bambuszba dobta. Így gyűjtögetett két éven keresztül. Nem hagyott ki egyetlen magas partoldalt sem anélkül, hogy ne gyűjtötte volna össze a megfelelő füveket. A csúcsok összes taraját követte, egész a vidék széléig, majd visszatért arra a helyre, ahol a gyűjtést elkezdte. Nem hagyott ki egyetlen földhajlatot sem, ahogy egyik végétől a másikig ment.

Moaéből leereszkedett a hosszú völgyön keresztül, elért Boészouba, és a tengerpartot követte egész Moaháig. Ott megkereste a hűgát.

A sötétben állva meglátta az udvarban ülő lányt. Fogott egy fadarabot és odadobta neki. A hűg azonnal felkelt és megpillantotta.

– Hé, asszony, te vagy az?

– Igen, én vagyok. Hol van a fiam? Te voltál az, aki elvitte?

– Igen.

– Hol van hát?

– Nincs már itt, az apa a föld alatti lakóhelyre vetette, mert te messze idegenben születed meg, és a környékbeli ajánlatokat lábbal tapostad.

– Fel tudod ismerni a helyet, ahol a gyermeket ledobtátok?

– Igen, én is az apával voltam, amikor ezt tettük.

– Menjünk együtt, és mutasd meg nekem.

Elmentek és meglátták.

– Látod – mondta az anya –, én lemegyek erre a föld alatti helyre, te várj meg itt. öt év múlva gyere ide a fiamra lesni. A szent övről fogod felismerni, amellyel egykor felöveztem. A többi dísz már nem lesz meg, sem a karjaira valók, sem a lábaira valók, mert ahogy növekszik, széttörnek és lepattannak róla. Ahogy feltűnik, ragadd meg, és merítsd gyorsan a vízbe; újból olyan lesz, mint amilyen volt.

Elváltak egymástól.

Az anya lement a föld alá. Az üreges bambuszt, amelybe az összegyűjtött orvosságokat rakta, hozzáütötte mindenhez, hogy hangot adjon, ami elúzi a halottakat. Végigkutatta az összes helyet. Átért a túlsó oldalra. A bambusszal csapkodva és kutatva visszatért. Elért egy újabb ösvényhez. Végiment rajta, üreges botjával egyre kutatott, és elért egy másik kijárathoz. Újabb év kezdődött. Túljutott a hegyvidéken, ahol egykor a föld alatti kutatáshoz gyűjtötte a füveket. A vidék egyik végéből eljutott a másikba, és közben megmozgatta a föld alatti helyiségeket a zengő bottal. Újabb év következett. Visszafordult, és íme megint eltelt egy év. Ez már az ötödik volt, az az év, amit megjelölt a húgának.

Ekkor a hóg azt gondolta:

– Elmegyek arra a helyre, amit a gyermek anyja megjelölt a számomra egykor. Vajon előjön a gyermek?

Elment és odaállt a bejáratához. És íme, a föld alatti bejáratban megjelent a kiűzött halottak serege. A menet feljött a lyukon, és minden tagja beugrott a vízbe. Az asszony, aki megjárta a föld mélyét, nem hasonlított emberi lényre. Olyan volt, mint azok az istenek, akiket kiűzött onnan.

A hóg mozdulatlanul állt a nyílás bejáratánál, és nézte őket, amint előbújtak és a vízbe ugrottak. A gyermek, a fiú, ott volt, ő siettetette az utolsókat, ő is előjött.

De ekkor a kisebbik anyja, a hóg, az ajtó mellett megpillantotta és rárohant. Megragadta, karjaiba szorította, és a vízbe ugrott vele. Miután felmerültek a víz színére, a fiú az emberek gyermekeire hasonlított.

Ebben a pillanatban az igazi anya előjött, és a húghoz lépett:

– Felismerted? – kérdezte.

– Itt van.

Akkor az anya közelebb lépett, és megsimogatta a méhének gyermekét. Levette saját karperecét, és a kisebbik anyának adta.

– Mi elmegyünk – mondta. – Te vigyázz és ne beszélj rólunk az apának, nehogy utánunk jöjjön és megöljön minket mérgében, hogy idejöttem és megkerestem ezt a fiút a föld alatti lakóhelyen. Most isten veled, akár látjuk még egymást, akár nem.

Az anya és gyermeke követte az utat. Mentek és elértek Konéba. A gyermek apja megpillantotta őket és felkiáltott:

– Oh! ti vagytok azok, enyéim, ti ketten, anya és gyermeke?

– Igen, megérkeztünk!

– Ah, jól van! Látjátok, a kunyhótok elkorhadt. Másikat készítettem. Megettük a növényeket az ültetvényekről, másikat csináltam hát, hogy biztosítsam a termést. Igyekeztem, hogy ami elveszett a holmijaid közül, pótoljam.

Bementek a házukba. Ma is ott vannak még.

# A SZOUMAI FŐNÖK

Valamikor Szolimában élt az unoka és a nagyapja. A fiatalember így szólt az öreghez:

– Nagyapa, menjünk Kiuba, vágjuk le a füvet és tisztítsuk meg a helyét, hogy tárföld legyen belőle.

– Menjünk mindketten! – egyezett bele a nagyapa.

Felmentek Kiuba, megtisztítottak egy mezőt, kigyomlálták a növényeket. A fiatalember végül így szólt:

– Nagyapa, most már menjünk haza.

– Menjünk mindketten – felelte ő.

És hazatértek. Boldogan éltek otthon, hírük egyre messzebb terjedt.

Eljutott egész Tuóig. Egy odavalósi lány azt gondolta:

– Elmegyek, beházasodom a szoumai nemzetségbe.

Elindult, s ahogy Szoumához közeledett, a két férfi megpillantotta.

– Utazol és honnan jössz? – kérdezték.

– Annak az embernek a lánya vagyok, aki Tuóban lakik. A szoumai unoka és nagyapja híre egészen odáig jutott el.

– Ne beszélj úgy, mint aki szerelmes, ne beszélj ilyen halkán! Gyere ide!

Odament, hogy leüljön melléjük.

– Unokám – mondta egy nap a nagyapa –, ez az asszony veled fog maradni!

– Igen – válaszolta a férfi.

Az öregember kijelölte a kunyhót, ahol lakjanak, s ahol hosszú ideig éltek.

Fiúgyermekük született. A fiatal apa kiválasztott emberei közül egy hírnököt, aki Tuóba sietett a gyermek születésének hírével. A hírnök futva ment Tuóig, beleszúrta a hírt jelző növényt a kunyhó falába, az ajtó mellé, majd visszatért.

A házások sokáig éltek Szolimában. Egy napon azonban ünnepséget rendeztek Tuóban. Hírnököket küldtek szét minden irányban, minden vidékre jutott egy belőlük.



Egyikük Szoumába ment a meghívással. Az unoka és a nagyapa felemelkedtek, beszédet mondtak, melyben megköszönték a meghívást, és a hírnököt megajándékozták jammal, valamint faháncsanyaggal. A hírnök hazatért.

Másnap reggel az öregember így szólt:

– Meg vagyunk híva Tuóba az ünnepségre, induljunk!

– Menjünk mindketten! – válaszolta az unoka.

Útnak indultak, és Tuóba értek.

Ahogy követték a vendégek menetét, a fiatalember felugrott *a jam szedésekor használt létrára* és beszédet mondott. Majd nagyapja is felkapaszkodott oda utána, és ő is beszédet intézett a táncoló tömeghez, amely ott kavargóit előtte. Mikor beszédét félbeszakították, a szoumai főnök lemászott. De míg a fiatalember a létra tetejéről beszédét mondta, egy fiatal nő le sem vette a szemét róla.

Beszéde után az ünnepség rendezői azt javasolták, hogy a vendégek osszák el a kirakott élelmiszereket, de a tömeg tiltakozott:

– Az est leszállta előtt nem tudjuk befejezni, majd megcsináljuk holnap. Jobb, ha most az előkészített adagokat esszük meg.

És szétoszlottak a fonott kerítésekkel körbevett udvarokban. Ekkor a fiatal nő, aki a főnököt beszéde alatt egyre nézte, levelekbe csomagolt fűszeres *süteményt hozott neki*, s lerakta előtte és a nagyapja előtt. Ők kinyitották a csomagot, és megették.

– Nagyapám – mondta a fiatalember, mikor a vacsorát befejezték –, várj itt rám. Szeretnék aludni egy keveset! Ébressz fel, mikor ott a fasorban énekelni és táncolni fognak!

Elaludt. Az öregember virrasztott, és mikor az ünnepség elkezdődött, hívta.

– Oh, nagyapám – válaszolta ő –, menj egyedül a táncot nézni. Én álmos vagyok, szeretnék aludni még.

Az öregember elment. Ahogy a fiatalember lepihent, az asszony megérkezett. Felébresztette:

– Főnök, nagyon szeretnék veled menni holnap, amikor hazatérsz.

– Jól van – válaszolta ő –, csak annyit kell tenned, hogy előresietsz, félreállsz, és az ösvény végén megvársz minket egyedül.

És felkelt, hogy a táncba menjen.

Mikor a nap felkelt, a vendégek az élelmiszerek szétosztásával voltak elfoglalva. Az ünnepség házigazdái a szolimai főnököknek és nagyapjának egy jамot és egy halat adtak. Az öreg így szólt a fiatal főnökhöz:

– Hazafutok evvel a jammal és hallal a kisgyermekhez és az édesanyjához.

Sietve útnak indult Szoumába. Hazaérve szólította a gyermeket és anyját. Válaszuk a kunyhó mélyéből hallatszott. Bement a kunyhóba, hozzájuk lépett, felvette a gyermeket az anyja melléről, hogy a karjába vegye. Beleharapott a jamba, egy darabot szétkent a gyermek száján, széttörte a halat, és szétkent egy falásnyit a gyermek száján. Mikor befejezte, az asszony így szólt hozzá:

– Öregember, az ünnepségről jöttél? Történt valami?

– Semmi különös nem történt. Egy fiatal leány azonban állandóan a nyomunkban jött. Azt hihetné az ember, hogy a te húgod.

Az asszony nem felelt semmit, majd felkelt:

– Öregember, maradj itt a gyermekkel. Én elmegyek Kiuba, hogy növényeket gyűjtsék vacsorára.

Útnak indult és az út felénél visszafordult, hogy hazatérjen. Belépett egy kis kunyhóba. Fogott egy háncsdarabot, hosszában kettétépte, összekötötte, hurkot csomózott rá, beledugta a fejét, és felakasztotta magát. Míg a gyermek sírt az éhségtől, az asszony a kötélen himbálódzott, torkát kiáltás szorongatta, de néma volt.

Ezalatt hazaérkezett a férfi az új feleséggel. Kérdezősködni kezdett a gyermek anyja után.

– Azt mondta reggel – lépett elő az öregember a kunyhóból –, hogy Kiuba ment, növényeket szedni, de még nem jött haza.

A főnök embereket küldött a keresésére. Egyik embere a szokásos helyeken kereste, és nem talált rá. Az asszony nyomait követve ezután elért a kis kunyhóba, ahol megpillantotta az asszonyt lelógó fejjel. A főnökhöz futott.

– Főnök, a feleséged halott!

A főnök felsírt:

– Menjünk, nézzük meg!

Míg arra készültek, hogy útnak induljanak, meghalt a gyermek is. Elvitték hát az anyja mellé, az öngyilkosság helyére.

– Milyen lehet az az asszony – nyögött fel a főnök –, aki szeretteim halálát okozta: feleségem és gyermekem halálát!

És agyonütötte a fiatal nőt, akinek jövetele volt a szomorú események okozója.

Ekkor egy zöld légy egészen Tuóig repült, és a fiatal asszonyok nagyanyjánál, a tűzhelyen, a hamu felett kezdett repkedni.

– Mi történhetett? – kérdezte az öregasszony, amikor meglátta. – Miért röpköd így ez a légy a tűzhely körül? Valami baj történt?

Bement a kunyhóba, felnézett és meglátta, hogy a méamorú szár, ami unokája születését jelezte, elszáradt.

– Oh – kiáltott fel –, valami baj történt az enyéimmal Szoumában!

Tüstént munkához látott, levágott egy bambuszszárat, és elment az erdőbe. Mindenféle növényt gyűjtött, megtöltötte a bambuszt. Fogott még egy darab jamot és egy szál cukornádat. Szoumába sietett.

Amikor belépett az övéi kunyhójába, az összerágott növényeket az anyára fújta és köpte. A halott nő teste és végtagjai mozogni kezdtek. Ezután rávette, hogy nyeljen le egy keveset ezekből a növényekből.

– Erősnek érzed magad? – kérdezte.

– Igen.

– Egyél egy keveset ebből a jamból!

Hozzálátott.

– Szívd meg ezt a cukornádat.

Szopogatni kezdte.

– Erősnek érzed magad?

– Igen, teljesen jól vagyok.

Az öregasszony ezután a gyermekekre fújt, akinek teste és tagjai újraéledtek.

Hamarosan a fiatal nő és gyermeke jó erőben érezte magát. Felálltak, és az anya felemelte fiát, hogy megszoptassa.

– Keljetek fel, menjünk haza! – mondta a nagyanya. – Ne beszéljete hangosan, amikor kilépünk az ajtón!

Kiléptek a kunyhóból, sietni kezdtek, Tuóba értek, s ott is maradtak.

Míg a gyermek növekedett, Tuóban újabb ünnepségre készültek. Mihelyt az időpontot eldöntötték, hírvivőket küldtek széjjel. Egyikük

Szoumába ment, a nagyapához és unokájához.

– Három napon belül lesz Tuóban az ünnepség – hirdette ki.

Beszédben köszönték meg neki a hírt, megajándékozták jammal és háncsanyaggal. A hírnök lefeküdt, és másnap reggel hazatért. Az öregember így szólt a főnökhöz:

– Holnap elmegyünk erre az ünnepségre.

Elaludtak. Másnap reggel korán felkeltek, és úrnak indultak Tuóba. Megérkeztek. Az öregember felmászott a létrára és beszédet mondott. Utána a szoumai főnök következett a sorban. Miután befejezték, megkezdődött a tánc.

A szoumai főnök felesége is elment az ünnepségre. Repülőkutya bőréből készült szoknyát adtak rá, abban táncolt.

A szoumai főnök a táncolók közé vegyült. Hirtelen megpillantotta a kör másik oldalán táncoló feleségét.

– Ott az az asszony nagyon hasonlít az enyémmre! – mondta magában.

Hosszasan nézte, majd odament a nagyapjához:

– Nagyapám, a tánctéren olyan asszonyt láttam meg, aki minden vonásában hasonlít arra, aki meghalt!

– Menjünk, nézzük meg!

Csatlakoztak a táncolókhoz, de szemüket le sem vették az asszonyról.

– Fiam – mondta az öregember –, valóban a te feleséged az! De hogyan került ide, hisz régóta halott?

A főnök habozott:

– Igazán ő az vajon?

Mikor a táncnak vége lett, az emberek szétoszlottak, hogy egyenek. A két szoumai férfi befejezte az evést, s a fiatalabbik aludni készült.

– Jól van – mondta az öreg. – Én majd visszajövök hozzád. Elmegyek, megpróbálom megtalálni azt az asszonyt, akit a táncban láttunk.

Elment az asszony nagyapjához.

– Az az asszony, akit az ünnepen láttunk, nagyon hasonlít a miénkre! – mondta.

– Ha ő lenne is, ugyan honnan jönne, mikor régóta halott? – kérdezte a nagyapa.

De a szoumai öregember nem tárgított:

– Akit ma láttunk, minden vonásában hasonlít a másakra. Miért tagadod, hogy ő maga az?

– Hát igen, ő az, akit mondasz!

– De hogyan lehet, hogy él?

– Él, mert az anyja újra életre keltette.

Ekkor az öregember elszaladt, hogy felébressze a szoumai főnököt.

– Oh, ember, a te feleséged és a gyermeked volt, akit láttunk!

Az unoka felpattant, az öregemberrel együtt a fiatal asszony konyhójához siettek. A főnök kezébe fogta a gyermeket és sírt. Mindenki sírt a házban. Mikor a felindultságuk elmúlt, az asszony leterítette a földre egy gyékényt, hogy az öregember és unokája leülhessenek. Ételt készített nekik. Mikor az étkezést befejezték, a főnök így szólt:

– Keljünk fel, menjünk haza!

Hazatértek Szoumába. Ott élnek ma is.

# A HALOTT ASSZONY GYERMEKE

Egy nap a nauti főnök így szólt az embereihez:

– Holnap reggel gyertek ide mindnyájan.

Reggel az emberek megérkeztek, és a főnök így szólt hozzájuk:

– Menjetek és készítsetek egy kunyhót, az udvarát pedig vegyétek körül fonott kerítéssel.

Felkeltek és tették, amit mondott. Amikor a munkával elkészültek, a főnök hozzájuk fordult:

– Jól van. Most meghívásokat küldünk széjjel.

Kiválasztott hármat az emberei közül és azt mondta nekik:

– Ketten elmentek az errefele lévő vidékre, és bejelentitek, hogy ünnepség lesz. A harmadik pedig végig az egész völgyben hirdesse ki ugyanezt.

A hírnök felment végig a hosszú völgyön, és eljutott Gondébe. Az összes család felkerekedett, hogy részt vegyen a meghirdetett ünnepségen. A két Go lány is velük ment. Mialatt az ünnepség zajlott, a nauti főnök az ültetvényeire ment, és ahogy a két lány megfordult, megpillantotta őt egy *jamlétra* tetején. Az idősebb így szólt a húgához:

– Asszony, ki ez? Ő lenne a nauti főnök?

– Úgy tűnik, ő az.

Az asszonyok nappali tánca megkezdődött. A két fiatal lány lement táncolni. A nauti főnök is odament és csatlakozott a táncolókhöz. A két lány megfordult és meglátta.

– Asszony, el akarom mondani neked, hogy mire gondolok – mondta a nővér a húgának. – Holnap reggel te hazatérsz az apádhoz és az anyádhoz, én pedig itt maradok.

– Jól van – mondta a hűg.

Este az asszonyok tánca befejeződött. Éjjel a férfiaké kezdődött: férfiak és nők keveredtek össze a táncban, de a nauti főnök szívét a két góli lány látványa töltötte el. Hajnalig táncoltak. A főnök elment a nagyapjához és azt mondta:

– Tudod, szeretnék valamit mondani neked.

– Rendben van – válaszolta a nagyapa.

– Azt szeretném, ha az idősebbik Go lány velem maradna. Menj és jelentsd be ott fenn, az ünnepségen. Kiabáld szét, hogy mindenki meghallja.

A nagyapa elment, hogy kikiáltssa a fasorban úgy, hogy mindenki meghallja, és a tömeg így válaszolt:

– Nagyszerű! Ez az asszony itt fog lakni!

Az idősebb így szólt a húgához:

– Látod, amit tegnap mondtam, valóra vált.

– Jól van – válaszolta a húga –, én hazatérek a szüleinkhez, te pedig maradj itt.

Az összes meghívott hazatért, a fiatal Go lány egyedül maradt ott. A nauti főnök elvitte, megmutatta neki a nagy kunyhót, amelynek a csúcsába tritonkagylóval díszített pálca volt tűzve és a mellette lévő kis kunyhót:

– Itt a házad, ahol lakni fogsz.

Együtt laktak.

Az anya hasában egy gyermek készülődött, amikor az anya megbetegedett. Mindennap fekvé maradt, letörve a betegségtől, amely állandóan súlyosbodott. Az anya meghalt, méhében a gyermekkel.

A főnök így szólt az embereihez:

– Ne vigyük ezt az asszonyt a bozótba, mert szeretem. Ő az, akit egykor akartam. Fogjuk és helyezzük el a nagy kunyhóban, ott fenn. Hagyjuk, hogy körülötte nőjön meg a növényzet, mi nem fogunk itt lakni többé.

Miután eltemették az asszonyt, elmentek, hogy távol e helytől új házakat építsenek fel.

Az asszony teste szétbomlott, és méhéből napvilágra került a gyermek. Ott maradt a házban. Teljes napokon keresztül feküdt az anyja mellett. Nőni kezdett, kialakult a szíve. Egy nap, amint a fejét felemelte, megpillantotta a tetőn besütő napot.

– Anyám – mondta –, mi az, amit látok?

– Amit látsz, fiam, az a fény, amely a magasban van, de mi egy sötét kunyhóban vagyunk.

– Anyám, látni akarom a világosságot.

– Gyere, mássz fel egy kicsit.

A gyermek felmászott és kiment; játszott a fasorban, és este, amikor visszatért az anyja mellé, anyja megkérdezte:

– Láttál valamit, mialatt odafent voltál?

– Láttam valamit, aminek a gyümölcse sötétvörös volt.

– Holnap, amikor ismét kimászol a világosság felé, hozz kettőt abból a gyümölcsből.

Elaludtak, és mielőtt reggel lett, a gyermek így szólt az anyjához:

– Kimegyek, nappal van.

– Igen. Legyen rá gondod, hogy gyűjts olyan gyümölcsöket, amelyenekről tegnap szóltam neked.

Odakint a fasorban a gyermek két érett banánt szedett, és elvitte az anyjának.

– Hámozd meg az egyiket közülük – mondta az anyja.

– Nem tudom, hogyan kell csinálni.

– Próbáld meg, majd lassacskán megtanulod.

A fiú meghámozta az egyiket, és odaadta az anyjának. De az így válaszolt:

– Edd meg te magad.

– Nem tudok enni.

– Próbáld meg mindenesetre.

A fiú megevett egy gyümölcsöt és felkiáltott:

– Oh, anyám, ez kiváló!

Megette a másik banánt is. Mivel este volt, elaludtak.

A következő nap reggel a gyermek körülnézett, és meglátta a fényt az ajtóban.

– Anyám – mondta –, kimegyek megint, és sétálok az úton.

– Jól van, de szedj még ezekből a banánokból, amelyeneket tegnap hoztál.

A fiú kiment, és hamarosan visszajött egy egész halommal, amit lerakott a kunyhóban.

– Fogd ezt a fazekat – mondta neki az anyja –, és főzd meg a banánt.

A gyermek fogta a fazekat és megtöltötte gyümölccsel.

– Vegyél fát, és rakd a fazék alá.

A gyermek meggyújtotta a tüzet. Mikor a főzést befejezte, az anyja így szólt hozzá:

– Vedd le a fazekat.



A gyermek lerakta az edényt, az anya pedig ezt mondta:

– Most kész van, ehetsz belőle.

A gyermek evett is. S ettől fogva állandóan növekedett. Egy nap, amint korán reggel felébredtek, az anyja így szólt hozzá:

– Holnap reggel, amikor kimész, hozz egy jamot és egy tárót.

A gyermek elment érte, és egyszer csak meghallotta az arrafelé menő emberek beszélgetését.

– Mi ez? – mondta magában. – Emberek ezek, vagy micsodák?

Ahogy este visszatért, odavitte anyjának a jamot és a tárót.

– Fogd ezt a fazekat, és főzd meg a növényeket – mondta az anyja.

A gyermek megtette, aztán így szólt:

– Anyám, amiket hallottam, amik arrafelé voltak, mik azok?

– Ah! gyermekem, azok emberek voltak.

– Emberek, mik azok?

– Az emberek, azok emberek, olyanok, mint te. Én, a te anyád, istennő vagyok. Halott vagyok régóta, fogtak és ide temettek engem, szétbomlottam, ahogy te is, de te megjelentél ebben a házban. Ezeknek az embereknek a nyelve ugyanaz, mint a tiéd.

Reggel a gyermek azt mondta:

– Anyám, kimegyek sétálni az ösvényekre.

– Igen, menj csak.

A gyermek kint játszott, amikor hangokat hallott:

– A piac mikor lesz?

– Három nap múlva.

A gyermek az anyjához futott:

– Hangokat hallottam, amint arról beszéltek, hogy három napon belül piac lesz. Mi az?

– Ah! gyermekem, tudod, azok az emberek egy szokásról beszéltek. Az itteni lakosok elmennek a piacra, és sokáig eltartható élelmiszereket visznek oda, a tengerparti lakosok pedig halat adnak cserébe értük.

– Oh, anyám, szeretném látni a piacot.

– Várj, három nap múlva elmész majd.

Másnap reggel az anya így szólt a gyerekéhez:

– Menj ki, és hozz egy jamot, egy tárót és egy fűrt banánt.

Mikor a gyermek visszajött a teherrel, az anyja azt mondta neki:

– Rakd le! Holnap majd felveszed, amikor a piacra mész.

Másnap reggel a gyermek azt mondta:

– Anyám, elmegyek a piacra, már reggel van.

– Jól van, menj és csatlakozz az emberekhez, akik arra mennek.

A gyermek előkészítette a terhét, anyja pedig néhány tanácsot adott neki:

– A terhed ott rakd le, ahol a többiek is lerakják. Mikor felkelnek, hogy a piacra menjenek, te is kelj fel a terheddal együtt, és tégy ugyanúgy, ahogy ők.

A fiú elment a piacra, lerakta a terhét, de amikor a férfiak felkeltek, hogy a vásárt megkezdjék, ülve maradt. A piac a tetőpontjára hágott, és a gyermek látta, hogy a csere hogyan megy végbe. Felkelt és a tömegbe keveredett. Az élelemért egy villás makrahalat és néhány rákot kapott. Az emberek hazatértek, a gyermek követte őket, de azok beszélni kezdtek maguk között:

– Ki ez a gyermek?

Végül hozzáfordultak:

– Utazol és honnan jössz?

– Hova utaznék? Merrefelé?

Vitatkoztak, hogy a gyermek honnan jött, de ő hozzátette:

– Hé! nem! én teljesen egyedül élek!

– Akadékoskodik, hogy megzavarjon minket – kiáltottak fel mindnyájan –, de hova való?

Így mentek együtt hazafelé, míg a gyermek egy másik útra nem tért, hogy az anyjához menjen. A férfiak visszafordultak, hogy kövessék a szemükkel.

– Ki hát ez a gyermek? Merre ment?

De már nem látták.

A gyermek, mikor visszatért az anyjához, odaadta neki a rákot és a villás makrahalat. Anyja azt mondta neki:

– Fogd a fazekat és főzd meg őket.

Mikor a gyermek a főzéssel elkészült, két adagot készített. A halat kettétörte, *a fejet az anyjának adta*, de az anyja visszautasította.

– Sajnos, gyermekem – mondta –, én nem fogadhatom el az ételt, amit nekem akarsz adni, mert nekem megvan a magam külön tápláléka.

- Te mit eszel, anyám?
- Te nem tudsz róla, de nekem van élelmem. Ami téged illet, te csak edd meg a saját adagod.
- De mi a te élelmed?
- Az én táplálékom gyűrűsférgekből áll. Valamikor én is azon a világon voltam, ahol te vagy ma, de aztán teveled is az lesz, ami velem, ha eljön a napjaid vége.

A gyermek elsírta magát. Elaludtak, és hajnalban a gyermek így szólt az anyjához:

- Holnap szeretnék elmenni a piacra.
- El kellene menned élelemért, hogy legyen mit cserélni.

Kint a gyermek szedett egy jamot, egy tárót és egy fűrt banánt. Hazavitte. Másnap reggel így szólt az anyjához:

- Elmegyek, mert már nappal van.
- Menj – mondta az anyja. – Ha megint kérdeznek, beszélj velük.

Mondd el, kik a felmenő ági rokonaid, és mondd meg nekik: „Én vagyok a nauti főnök, a hosszú völgy anyaági leszármazottja, egy Góba való asszony gyermeke. Valamikor ünnepség volt Nauban. Anyaági rokonaim részt vettek rajta, és anyám a nauti főnök mellett maradt. Meghalt, míg a méhében voltam. Megszülettem abban a házban, ahol elhelyezték őt. Én vagyok az, a nauti főnök.” Beszélj így holnap a piacon!

Másnap reggel a gyermek felébredt, és így szólt az anyjához:

- Nappal van, elmegyek.
- Menj – mondta neki –, és ha kérdeznek, szólj úgy, ahogy elmagyaráztam.

Miután a fiú elért a piac színhelyére, lerakta a terhét, és leült egy fa tövében. Mindenki a csereberével foglalkozott. A gyermek felkelt és utánozta őket. Amikor mindennek vége volt és az emberek hazafele indultak, a gyermek közöttük ment. Egyikük megkérdezte tőle:

- Honnan jössz?
- De ti – válaszolta a fiú –, ti hova valók vagytok?
- Mi otthonról jövünk, a házunkból.
- Én is otthonról jövök.
- Ah! – mondták. – Miért akadékoskodik mindig ez a gyermek, amikor megkérdezzük?

– Hagyjuk – mondták néhányan –, majd beszámolunk róla a nauti főnöknek holnap, hogy jöjjön és nézze meg ő maga!

Míg az útjukat folytatták, a gyermek letért az ösvényről, hogy anyja lakóhelyére menjen. Keresni kezdték:

– Hova tűnt el?

– Nem tudjuk.

A gyermek hazatért az anyjához a tudtuk nélkül.

– Itt vagyok, anyám.

– Jól van, gyermekem, beszéltél mindenki előtt?

– Anyám, azt mondták, hogy holnap a nauti főnököt fogják elhívni, hogy lásson engem.

– Nagyon jól van, beszélj majd előtte, mert ő a te apád.

Másnap reggel a gyermek így szólt az anyjához:

– Anyám, elmegyek sétálni, mivel nappal van.

– Menj – mondta ő.

Amint a mezőn sétált, egy emberrel találkozott az ültetvényeken. Az ember felkiáltott:

– Barátaim, gyertek ide! Itt van a gyermek megint, gyertek, nézzétek meg!

Mindenki odafutott, és kört formáltak körülötte, amint kérdezgették:

– Hová való vagy?

– Otthonról jövök.

– Hol van az otthonod?

– Tinéktek hol van?

– Menjünk és hívjuk ide a nauti főnököt – kiáltottak fel –, mert ez a gyermek mindig akadékoskodik!

– A nauti főnök? – válaszolta. – Ki ő? Én vagyok a nauti főnök!

Egymásra néztek és azt gondolták:

– Miért beszél így, amikor a nauti főnök ott van? Menjünk és hívjuk ide, hogy lássa ezt a gyermeket.

Egy hírvivő elszaladt a főnökhöz és a nagyapához.

– Gyertek – mondta nekik –, nézzétek meg a gyermeket, akihez beszélünk. Mindig akadékoskodik, amikor kérdezgetjük, azt mondta, hogy ő a nauti főnök.

A főnök és a nagyapa odamentek az embereikhez:

– Beszélj te magad evvel a gyermekkel – mondták azok hogy lásd magad is!

A tömeg a kisfiú felé fordult:

– A nauti főnök itt van – mondták. – Hogyan állíthatod, hogy te vagy az? Egy főnök, aki hova való lenne?

– Én vagyok az – mondta –, annak a nauti főnöknek a fia, aki itt áll. Én vagyok a hosszú völgy anyaaági fiúgyermek. Egykor ünnep volt Nauban, a két fiatal Go asszony részt vett rajta, és anyám a nauti főnök mellett maradt, a kisebbik anyám pedig hazament. De betegség támadta meg az anyámat és meghalt, míg a méhében voltam. Megszülettem abban a házban, ahol eltemették őt. Ma reggel hagytam el, amint idejöttem.

A gyermek be sem fejezte a beszédét, amikor a főnök könnyes szemmel odarohant, hogy a karjába ölelje. Az egész tömeg a gyermek köré sereglett sírva:

– Menjünk haza – mondta akkor a főnök.

De a gyermek így válaszolt:

– Én visszamegyek az anyámhoz.

– Gyere először a házamba – mondta a főnök –, utána majd visszatérsz az anyádhoz.

A tömeg felemelte és elvitte a házig. Az ajtó előtt rakták le. Mindenki eljött hozzá, hogy lássa, és szeretetük jeléül ajándékokat hoztak. Repülőkutyaszőrt, pénzt, anyagokat halmoztak fel és felajánlották neki.

Akkor a főnök elrendelte:

– Valaki fusson el azért *a két emberért, aki a fiú anyját eltemette*, azért, hogy menjenek és keressék meg azt a helyet, ahol az asszonyt eltemették.

Egy férfi elfutott értük, és a férfiak hamarosan megérkeztek a főnökhöz:

– Menjetek – mondta nekik a főnök –, és nézzétek meg azt a helyet, ahol azt az asszonyt, aki már régóta halott, annak idején eltemették.

Az emberek elsiettek, elértek a halott asszony kunyhójának az ajtajáig, és látták a gyermek jövés-menésének a nyomait. Egy pillantást vetettek a kunyhó belsejébe, és meglátták a tűzhelyet, ahol az ételt főzte. Futva tértek vissza a főnökhöz:

– A gyermek igazat mondott – jelentették. – A konyhó bejáratában lábnymok vannak, és egy tűzhely van odabent.

– Jól van – válaszolta a főnök –, a gyermekem maradjon velem!

De a gyermek tiltakozott:

– Apám, visszamegyek az anyámhoz elbúcsúzni, és elmondom neki, hogy itt maradok.

– Nem, nem méysz.

A gyermek felsírt:

– Csak elmegyek, és vissza is jövök.

– Legyen, menjünk együtt.

De a gyermek nagyapja meghallotta ezt és felkiáltott:

– Menjünk együtt, unokám!

Elértek a régi konyhához, amikor a gyermek így szólt hozzájuk:

– Bemegyek, hogy az anyám mellett legyek és beszélhessek vele, amikor éjjel lesz, mert ő nappal alszik. Ne lépjete be ide, menjetek aludni egy régi konyhába, arra. Ti nem fogjátok hallani, amit mond, csak én.

A nagyapa és a fia elmentek, hogy lefeküdjenek az egyik elhagyott konyhában, a gyermek pedig bement az anyjához:

– Itt vagy, gyermekem – mondta az anyja.

– Anyám, hazatértem. De tudod, azért jöttem, hogy búcsút mondjak neked. Az apám magánál tartott. Úgy beszéltem hozzájuk, ahogy tanítottad, és mindenki azt akarja, hogy maradjak ott. Hagytam, hogy eljöjjenek és beszéljenek hozzád és hogy búcsút vegyenek tőled.

– Jól van – válaszolta az anyja –, de most aludj. Holnap reggel fogsz elindulni.

Mihelyt hajnalodott, az anya felébredt és felkeltette a gyermeket:

– Miért alszol ilyen sokáig? – mondta neki. – Ébredj, ma elválunk egymástól, a nap pedig gyorsan halad.

A gyermek azonnal felkelt.

– Ah, fiam. Te elmész, én pedig itt maradok. Ez az a perc, amikor még látjuk és halljuk egymást. De többé nem látjuk egymást.

A gyermek sírt, és az anyja is vele sírt. De abbahagyta, hogy szóljon hozzá:

– Fiam, nyisd ki ezt a kosarat, és hozd ide Nau kincseit, ami benne van. Hozd ide a fehér karperecét is és a

repülőkutya szőrkötelet is.

A gyermek elővette a tárgyakat, és odavitte az anyjának. Az asszony felhúzta a gyermek karjára a fehér karperecét, felövezte a repülőkutya szőrkötéllal, és odaadta neki a nautai kincseket.

– Ezek a tárgyak pecsételik meg elválásunkat és a búcsúmat. Mind a személyes tárgyaim. Azok az emberek adták nekem, akik eltemettek itt. Fogd a kincseket és add a nautai főnöknek, a te apádnak. Tőled pedig búcsúzom, fiam. Csak akkor fogjuk viszontlátni egymást, amikor a napjaidnak vége lesz.

A gyermek zokogott, az anya is sírva fakadt vele együtt.

De a főnök és nagyapja meghallották a zokogást és odafutottak. Megálltak a konyhá bejáratánál. Csak a gyermek sírását és sóhajtozását hallották egyedül, az anya sírása nem hallatszott. A kisfiú felemelkedett, anyja így szólt hozzá:

– Add át apádnak az utolsó üdvözlőmet. Isten veled, fiam.

A fiú könnyesen lépett ki a konyhából.

Apja és nagyapja fogadták, együtt sírtak. A gyermek átadta a tárgyakat:

– Íme a kincsek – mondta –, a repülőkutya szőréből készült kötéllal, a karkötő, amit anyám adott, hogy hozzam el neked a búcsúszavaival együtt.

A gyermek szavaira a főnök könnyekig meghatódott:

– Köszönöm, fiam – mondta. – De most kelj fel, és menjünk haza.

A főnök összes embere eléjük jött, körbevették a gyermeket sírva, és szeretetük jeléül ajándékokat kínáltak fel neki. A fiú ismét megmutatta a nautai kincseket és a karkötőt.

– Íme – mondta –, amikor anyám elküldött engem, rám bízta ezt a kincset és a karperecét. Ez a mi üdvözlő ajándékunk, nektek adom.

Az emberek elfogadták a tárgyakat, és hazakísérték a két főnököt, az apát és fiát, a konyháig. Ma is ott élnek.

# TEA DIANU

Tea Dianu Vebiában lakott. Ott volt a kunyhója és a különböző építmények az étkezések, a tánc és a játékok számára, amelyeket a nagy ünnepek alatt tartottak. A főnök öt gyermek apja volt: Tea, főnökségének valószínű örököse, Munu, az alfőnök, két lány, Kabo és Ige és végül Diengüelot, aki mindnyájuk között a legfiatalabb volt. Tea Dianu öreg volt, és a halál nem késett sokáig, hogy családjától elválassza. Amikor meghalt, két lány volt mellette:

– Mit tegyünk apánk holttestével? – mondták. – Hívjuk el bátyánkat, Teát, hogy jöjjön ide és nézze meg apánkat.

Tea azonban remegett a félelemtől és azt mondta:

– Miért hívtok engem? Nagyon félek apám szellemétől. Temessétek el nélkülem.

A két lány eltemette apját a szokásoknak és a hagyománynak megfelelően. Ezután előkészítettek mindent a halotti torra. Meghívták a férfiakat a hegyekből, a síkságról és a tenger partjáról. Tea Dianu alattvalói és barátai összegyűltek, megsiratták, összetörték ajándékaikat, és miután minden szokásnak eleget tettek, hazatértek. A két lány egyedül maradt. Ez nagyon szomorú volt Kabo számára. Egy nap így szólt a nővéréhez:

– Menjünk le a tengerpartra halászni és kagylókat gyűjteni.

– Rendben van, menjünk le a tengerhez – válaszolta Ige.

A két nővérnek jó fogása volt, és nagy mennyiségű hallal és kagylóval tértek haza. Hozzáfogtak, hogy zsákmányukat táró- és jamgumókkal együtt megsüssék. Kabo így szólt Igéhez:

– Jól csomagold be nekem ezt a halat. Hosszú út áll előttem, és ez lesz a táplálékom.

– Kabo, hova akarsz menni? – kérdezte csodálkozva Ige.

– Elutazom.

– És itt tudsz hagyni engem teljesen egyedül? Ha te elmész, elmegyek én is veled!

– Ketten nem utazhatunk el, és jobb lesz, ha te apánk földjén maradsz. Gyere, segíts vinni a csomagot az út egy részén.



Így mentek a nővérek egymás mellett, Kabo hamarosan kivette kis csomagját Ige kezéből. Ige sírva tért haza apai falujába. Kabo egyre távolabb tűnt.

Ment, ment, ment, és maga mögött hagyta a budei Tea Bak főnök földjét. Ment, ment, ment, és maga mögött hagyta a puebói Tea Muelenben főnök földjét. Ment, ment, ment, és maga mögött hagyta a báládéi Tea Puma főnök földjét. Ment, ment, ment, és maga mögött hagyta az aramai Tea Aobat főnök földjét. Ment, ment, ment, és végül érkezett a puajarami tengerpartra, a tengersizorshoz, amely a Nagy Földet a Nenema szigetektől választja el.

Dzsebaba, e partvidék hatalmas szelleme látta, hogy az utas zavarban van. Odahívta és meghívta magához, hogy lakjon a kunyhójában. Kabo, akit a tengersizoros feltartóztatott, elment Dzsebabával a kunyhójába. Dzsebaba így szólt a lányához:

– Hozz gyorsan banánt és tárót ennek az idegennek, aki ezentúl itt fog enni.

Így szemelte ki magának Dzsebaba Kabót feleségül.

Néhány nap múlva Tea Aobat nagy ünnepséget rendezett, amelyre az összes környező törzset meghívta. Dzsebaba a lányával ment, és Kabo is elkísérte őket. Az ünnepségen Kabo magára vonta mindenkinek a figyelmét. Tea Puma elküldte az egyik alattvalóját és feleségül kérte. Kabo visszautasította. Tea Aobat ugyanígy tett, de őt is visszautasította. Ezután Tea Nenema kérte meg, őt is visszautasította. Végül a Belep szigetiek Ziaup nevű főnöke kérte meg, és ő nagy örömmel igent mondott.

Miután Tea Ziaup megkapta Kabo beleegyezését, előkészített mindent az induláshoz, és a lánnyal együtt felkerekedett az éjjel, hogy senki se lássa meg. Hazaérkeztek Nit szigetére.

Mikor az aobatok ünnepségének vége lett, Dzsebaba a lányával együtt hazatért. Kabót azonban sehol sem találták.

– Hol lehet Kabo? – kérdezte Dzsebaba a lányától.

– Nem tudom megmondani. Az ünnepség alatt elszöktették, de hogy ki, azt nem tudom. Nem is láttam és nem is hallottam, hogy megnevezték volna.

– Hát nem mondtam neki, hogy menyasszonyomnak választottam? De én ismerem a bűnöst! Maradj itt. Elmegyek, hogy megkeressem, és tudom, hogy hol keressem.

Elment Mandiapundophoz, aki a sziklákon lakik.

– Azért jöttem hozzád, hogy elmondjam, a belepi főnök ellopta tőlem a menyasszonyom, és a segítséged kérem, hogy visszaszerezzem.

– Szívesen – válaszolta Mandiapundop –, és biztosan sikerülni fog nekünk.

Felkészültek az útra, és másnap éjjel átkeltek a vízen Nitre. Éppen akkor hagyta el Tea Ziaup Kabót, és megparancsolta neki:

– Vigyázz a házamra. Dolgom van az alattvalóimmal, nemsokára hazatérek.

Így Dzsebaba és Mandiapundop egyedül találta Kabót a kunyhóban. Megfogták és erőszakkal magukkal hurcolták Dzsebaba országába.

Miután Tea Ziaup beszédet intézett az alattvalóihoz, hazatért kunyhójába, és Kabót hívta: Kabo azonban nem válaszolt. Kereste, de sehol sem találta. Lement a partra, és felismerte a rablók nyomait.

– Ah – kiáltott fel Dzsebaba megszöktette Kabót!

Mérgében azonnal felkerekedett, rátalált Kabóra Dzsebabánál, és hazavitte Nit szigetére.

Mihelyt Dzsebaba megtudta, hogy Kabo újra eltűnt, megragadta a „bátor követ”, elment Mandiapundophoz, hogy értesítse őt Kabo újabb szökéséről, és hogy ismét a segítségét kérje.

– Mit hozol itt magaddal? – kérdezte Mandiapundop, amikor a „bátor követ” megpillantotta. – Ha te olyan tervvel mész Nit szigetére, hogy vérontást rendezel, akkor nem kísérlek el. Hagyd itt ezt a követ és akkor indulhatunk.

– Nem – mondta Dzsebaba –, ennek a kőnek el kell kísérenie minket!

Ragaszkodott az álláspontjához.

– Ismétlem neked – bizonygatta Mandiapundop hogy véres kézzel semmit sem akarok végezni.

Elvitorláztak és kikötöttek Niten. Egy különálló kunyhóban megtalálták Kabót, aki aludt. Dzsebaba hozzálépett, fogta „bátor követ” és belevágta Kabo mellébe.

– Mit csinálsz? – kiáltotta Mandiapundop, és vissza akarta tartani.

– Hát nem megmondtam neked, hogy nem akarok kegyetlen

esemény tanúja lenni!

De Dzsebaba csak a dühére hallgatott, befejezte, amit elkezdett, míg áldozata az utolsót nem lehelte. Miután ez megtörtént, sietve hazatértek.

Tea Ziaup is hazatért a feleségéhez. Holtan találta, vérében fürödve. Fájdalma nem ismert határt, az a nap a könnyek és a vég nélküli sóhajtások napja volt.

Ezalatt Kabo szelleme elrepült gyorsan, ahogy a szellemek szoktak, Vebiába, és megjelent a nővére előtt, apjuk országában.

– Kabo, Kabo – mondta Ige megrémülve –, te vagy az? Mi van veled? Honnan jössz?

– Halott vagyok, megöltek. Hol van Diengüelot? Gyorsan, gyorsan!

Ige odahívta Diengüelotot, aki odasietett, hogy Kabo parancsait teljesítse.

– Siess – mondta neki Kabo –, fogj egy csónakot és hozd el a holttestem. Ott fekszik élettelenül Nit szigetén.

Diengüelot elindult, és partot ért Nit szigetén, Kabo szellemétől vezetve.

– Ki vagy te? – kérdezte Tea Ziaup, amikor látta, hogy kiköt.

– Én vagyok az, Diengüelot.

– Mit akarsz itt?

– Annak az asszonynak a holttestét, akit megöltek.

Ziaup átadta Diengüelotnak nővére földi maradványait, és ő magával vitte Vebiára, a szülőföldre, hogy eltemesse.

Mikor azonban Ziaup nem látta többé Kabót, szíve nem talált nyugalmat. Vebiára utazott, és partot érve így hívta:

– Diengüelot, hol van Kabo?

– Eltemettük.

– Nem, nem, ne hagyjátok eltemetni! Látni akarom!

– Kabo már több nap óta halott, és nem lehet ránézni borzadás nélkül!

– Látnom kell Kabót.

– Ám legyen, ha látni akarod, gyere! Meglátod, hogy igazat beszélek!

– Igen, igen, látni akarom Kabót.

Elmentek arra a helyre, ahol Kabo el volt temetve. Mikor odaértek, rámutatott Diengüelot a gyékényre, amelybe Kabo be volt csavarva és így szólt:

– Itt van Kabo.

– A szívem azt mondja nekem, hogy vigyem magammal Nitre.

– Mit akarsz egy rothadó hullával? – kérdezte Diengüelot meglepetten. – Ha menyasszonyt akarsz, vidd magaddal Igét, Kabo nővérét, és vidd haza mint asszonyt!

– Nem, én Kabót akarom!

– De hát mit akarsz vele? – kérdezte újból Diengüelot.

– Csak őt akarom!

Majd a nevéen szólította:

– Kabo, Kabo, Kabo.

Mikor Kabo meghallotta a hangját, felhajtotta a leplet, felült, majd felkelt, és együtt mentek apja házába. Ezután Ziaup azt mondta Kabónak:

– Menjünk haza.

Útnak indultak, hogy ezentúl Nit szigetén lakjanak.

# A FŐNÖK, AKI FELESÉGÉT MAGÁVAL VITTE A HALOTTAK ORSZÁGÁBA

A gomeni nagy főnök szolgája, Hiéna Ma, a Danginy madár, a folyó mentén haladt felfelé. Ura küldte el, csőrében nádfurulyát tartott. Megérkezett Véóba, oda, ahol az egyik kunyhó előtt *vasfa szíve* van a földbe ásva. A madár megállt a fa tövénél, és furulyájába fújt. Véoi Kavó édesanyja meghallotta a zenét és elébe jött:

– Honnan jössz? – kérdezte.

– Gomenből érkeztem, a főnököm küldött ide Kavóért.

– Kavó valóban itt van – mondta az anya –, de még nagyon kicsi.

Térj vissza Gomenbe, és később gyere vissza.

A második útra már a főnök is elkísérte szolgáját, és magukkal vitték Kavót. Mikor Gomenbe érkeztek, hírt kaptak, hogy Kumakban meghalt a nagy főnök. Ekkor a gomeni nagy főnök így szólt Danginyhoz és Kavóhoz:

– Maradjatok itt, nekem el kell mennem Kumakba.

A főnöknek azért kellett Kumakba mennie, mert ő volt az ottani főnök anyai nagybácsija, és *kagylópénzt kellett kapnia*. Kumak felé mentében Téin Aru előtt ment el anélkül, hogy észrevette volna. Téin Aru Karembében rejtőzött. Ahogy a főnök elhaladt előtte, rajtaütött és megölte a dárdájával. Téin Aru a holttestet magával vitte Boalába. Az a hely, ahol megölte a gomeni főnököt, azóta a Boahinon Hiéna (az a hely, ahol Hiénát megölték) nevet viseli.

A kangu, a halott szelleme előmászott a halott belsejéből, és elment Kavóhoz és Danginyhoz Gomenbe. A szolgának megparancsolta, hogy maradjon ott, míg ő Kavóval elmegy halászni. De ahelyett, hogy ezt tette volna, egyenesen Téudiébe vitte Kavót, ahova a halottak mennek. Megérkeztek oda, és ott találták a halottak országának őrét, akinek testét szemek borítják. Így szólt a főnökhöz:

– Te bemehetsz, de ki van a hátad mögött?

– Kavó az – felelte a szellem. – Igaz, hogy nem halott, de csak egy éjszakát tudtunk együtt tölteni otthon. Megsajnáltam, és ládd, magammal hoztam.

Az őr így szólt:

– Én kinyitom az ajtót, de ha bejutottál, ott már magadnak kell kivágni a csávéból magadat.

Mikor a halottak országába érkeztek, a főnök így szólt új társaihoz:

– *Mikor a narancsokat hozzátok, hozzátok egy valódit is* Kavó számára.

Ha az emberek a halottak országában angolnáról beszélnek, férgekről van szó, és mindenféle táplálék rossz; de a gomeni főnök valódi élelmet kért a felesége számára. Éjszaka a főnöknek a férfiak kunyhójába kellett mennie aludni, Kavónak pedig a nők közé. A férfi megkérte a halottakat, hagyják, hogy Kavó aludjon el elsőnek, és vigyázzanak, hogy ők ébredjenek fel elsőként. Nem akarta, hogy Kavó meglássa őket alva, mert ilyenkor elvesztik emberi formájukat, csontjaik szétszóródnak és összekeverednek a kunyhóban.

Kavó sokáig nem tudta, hol van. Egy éjjel azonban fázott, és ahogy felébredt, észrevette, hogy valójában egy csontkamrában alszik. Nem volt ott semmi más, csak csontok, hús nélkül. A félelem úgy elfogta, hogy sírni kezdett. A halottak erre felébredtek, és csontjaik a helyükre kerültek. Értesítették a gomeni főnököt a történekről: hogy Kavó meglátta őket. A főnök Kavóhoz ment, és megmagyarázta, hogy ő maga is halott tulajdonképpen.

Visszafordultak hát, hogy elhagyják a halottak országát. Kimentek Téudiéből, majd eljutottak a Pvéon fokig. Reggelig itt maradtak sírva. Ekkor a gomeni nagy főnök így szólt Kavóhoz:

– Itt elhagyjuk egymást. Ha majd azt látod, hogy a szivárvány Kala és Vatyangu hegyeit köti össze, akkor tudd, hogy én vagyok az.

Kavó így felelt neki:

– Ha majd Kavio hegyén a párás ködöt látod, tudd, hogy én vagyok az.

Elhagyták egymást, ez a vége.

# HOGYAN HOZTA VISSZA A FÉRFI FELESÉGÉT A HALOTTAK ORSZÁGÁBÓL

Téin Pidzsopacs a Téudié-fok környékén élő halottak főnöke. Testét szemek borítják be. Ha egy ember meghal, szelleme felkeresi Téin Pidzsopacsot, aki a halottak táncát igazgatja. A tánc csak akkor szünetel, amikor a halottak a nekik való táplálékot eszik, vagyis ürüléket, gyíkot és cukornád helyett bambuszt.

Egy Ménga nevű embernek meghalt a felesége. Tudta, hogy az asszony szelleme Téudiébe indult. Mihelyt egyedül maradt, a férfi követni kezdte felesége szellemének nyomait. Megérkezett Téudiébe, a főnök kapuja elé, ott találta a kapu őrzőjét, akit Hvaj-Hvajnak hívtak. Az őr megkérdezte, hova megy.

– A feleségemet keresem, nem láttad?

– Nemrég jött itt keresztül – felelte Hvaj-Hvaj. – Gyere velem, elkísérlek.

Hvaj-Hvaj fogott egy darab sült jamot, egy kis cukornádat és egy angolnát, majd így szólt a férfinak:

– Ne nézz se jobbra, se balra, és kövess engem.

Köverték az utat, és elértek oda, ahol a halottak táncoltak.

De a halottak olyan szagot éreztek, ami számukra rossz volt, vagyis az élők szagát. Kapoangoa Kapvityalo isten, aki a táncosok között volt, így szólt:

– Legyetek vidámak mindnyájan Téin Pidzsopacs táncában, mert egy élő szelleme van itt velünk. Mindenki egye meg az ürülékét!

Így akarta felismerni az élő embert, mert az emberek nem eszik az ürüléküket. Hvaj-Hvaj azonban odaadta a burgonyát a férfinak, aki elkezdte enni, így a halottak nem tudták felfedezni, hogy élő, mert ő is ugyanakkor evett, amikor ők.

A tánc folytatódott, a halottak nyugodtak voltak, hogy nincs közöttük élő, mivel mindenki evett közülük. Tovább táncoltak, de

Kapoangoa Kapvityalo megint emberszagot érzett, és megismételte előbbi szavait:

– Mindenki egye meg a gyíkját!

Nekiálltak enni. Hvaj-Hvaj odaadta a férfinak az angolnát, és ezúttal sem tudták észrevenni a halottak. Mivel nem tudták leleplezni, folytatták a táncot. Majd avval játszottak, hogy bouva vadnarancsot hajigáltak. Először a vörös színűeket fogták meg és dobták el táncolva és forogva. De még mindig érezték az emberszagot. Kapoangoa Kapvityalo megint csak megszólalt és új parancsot adott:

– Mindenki egye meg a bambuszt!

Hvaj-Hvaj odaadta a férfinak az előre elkészített cukornáddarabot, nehogy leleplezzék. A halottak folytatták a táncot, és ezúttal a zöld narancsokat vették a kezükbe. De ez a halott asszony gyümölcse, és ő adta a többieknek. Hvaj-Hvaj ekkor így szólt a férfihoz:

– El fogom kapni a gyümölcset. Te maradj a hátamon! Odaadom majd neked a narancsot, elmenekülsz, és a gyümölcset feleséged sírjára fogod helyezni.

A férfi elkapta a zöld narancsot és elmenekült. Felesége megpillantotta, sírni kezdett, és elindult a nyomában. Mikor a temetőbe értek, szelleme visszabújt a testébe és újraéledt.



# A HAL ASSZONY

Volt egyszer egy fiú, akinek a teljes rokonsága halott volt. Konyhójában lakott évek óta. A konyhó dűledezett.

Egy napon fogta az íját és elment halászni a folyóra. Fogott néhány halat, hazavitte, megsütötte és megette. Másnap megint elment halászni. Egy menekülő pérhalrajt vett észre. Belelőtt a rajba, és nyílvesszője beleállt egy halba. A férfi azonnal belemerült a vízbe, hogy a szárazra vigye zsákmányát. A halat otthagya a parton, és folytatta a halászatot. Mikor visszatért a zsákmányához, a hal asszonnyá változott át. Ott állt egy fa tövében. A fiatalember mindenfelé kereste a zsákmányát. Az asszony megkérdezte:

– Mit keresel?

– Ki vette el a halat, amit meg akartam enni?

– A hal én magam vagyok. Emberré változtam. Hol van a konyhód, menjünk oda.

Az elképedt férfi tovább folytatta a keresést.

– Hát nem érted, hogy én magam vagyok a hal? Emberi alakban jelentem meg.

Akkor mindketten hazamentek a konyhába. Letelepődtek, megsütötték a zsákmányt, elfogyasztották az ételt, majd bementek a konyhába. Reggel az asszony arra gondolt, hogy kettejüknek jobb konyhó kellene.

– Behunyom a szemem – mondta. – Mikor kinyitom, két szép nagy ház legyen itt.

Kinyitotta a szemét, és íme, két szép ház volt ott. Így teremtette elő az összes szükséges dolgot. Házuk megtelt, növényeik növekedtek. Így éltek együtt sokáig.

Egy nap azonban ünnepséget tartottak a szomszédos vidéken. A férfi elment oda. Ott maradt az ünnepség végéig. Egy odavaló lány örült, hogy követheti, és a férfi hazavitte otthonába. Mikor felesége meglátta az új asszonyt, bánatos lett a szíve.

– Rendben van, amit tettél – mondta. – Feleséget hoztál. De én, én hazatérek.

A férfi sírt, de az asszony szétoztotta javaikat, hogy elvegye közülük a saját részét. A férj megpróbálta tartóztatni. Az asszony meg sem hallgatta, felemelkedett és elindult. A férfi követte, hogy tartóztassa, de ő oda se figyelt rá. Elért arra a helyre, ahol annak idején kifogta őt a férfi a vízből. Belépett a folyóba. A férfi odasietett. Együtt mentek a folyó közepéig.

– Ember – mondta az asszony –, búcsúzó. Én elmegyek.

Eltűnt. A menekülő pérhalak, akik közül annak idején a férfi kihalászta, megjelentek. A férfi utánuk ugrott, megpróbálta követni őket, de nem látott többé semmit. Sírva ment el onnan; könnyes szemmel tért haza. Még ma is ott lakik.

# A GYILKOS NAGYAPA, AZ UNOKA ÉS A RÁK

A nagyapa így szólt unokájához:

- Maradj itt. Valamelyik nap érted jövök.
- Igen, menj!

Az öregember útnak indult, elért Goenruba, megkereste a vahéi fiatal lányt a kunyhójában. Ahogy a lány megfordult, megpillantotta a férfit:

- Utazol és honnan jössz?
- A Moaében lakó vagyok.

A férfi fel-alá járt.

– Ne beszélj ilyen hosszasan – mondta az asszony. – Menj el innen.

A férfi kiment és leült a *dupla tetejű kunyhó*ban. A lány azonnal járkálni kezdett, és élelmet készített.

Ekkor tértek haza a szülei.

- Hova való ez az utas?
- Moaébe.

A lány tovább foglalatoskodott, szülei pedig beléptek a dupla tetejű kunyhóba:

- Utazol és honnan jössz? – kérdezték.
- A Moaében lakó nagyapa vagyok. Sétálni jöttem errefelé.
- Micsoda? Jól van! – mondták.

A nagyapa sürgölődni kezdett, kinyitotta a tarisznyáját, kirakta az új-kaledóniai pénzt, a *fekete pénzt*, és felajánlotta a vahéi apáknak és fiúknak.

– Rendben van – válaszolták. – Ez a fiatal lány veled megy holnap.

Ők is felnyitottak egy tekercs pénzt és megajándékozták vele. Ezután lefeküdtek. Másnap reggel így szóltak a lányhoz:

- Asszony, vedd a kosarad és kövesd ezt a férfit.

A lány felemelkedett, fogta a kosarát és útnak indult az öregemberrel együtt. Amikor Moaébe értek, az öregember így szólt

hozzá:

– Maradj itt, várj meg. Elmegyek a főnökért.

Ahogy ez megpillantotta őt, így kiáltott:

– Nagyapa, hazaérkeztél?

– Igen!

– Útitárssal jöttél vagy egyedül?

– Útitárssal.

– Hol van?

– Ott áll.

– Hívd ide!

Az öregember elment és visszatért a fiatal lánnyal. Elmondott a főnöknek mindent a lányról, és a főnök köszönetét mondott az öregnek. Az öreg ezután így szólt:

– Mindezek a kunyhók, ültetvények és tárgyak a kettőtökéi.

Vigyázzatok rájuk!

Ezentúl együtt laktak a házban.

Egy nap a fiatal asszony elment a forráshoz vízért. Az öregember odament, fogott egy liánt és megkötözte az asszonyt a vízben. Az asszony elmerült és megfulladt.

Férje otthon várta és így gondolkodott:

– Mit csinál ez az asszony, aki vízért ment?

Felkelt és a keresésére indult. Megérkezett a forráshoz. Egy araukária törzs volt a vízben keresztbe fektetve: a nagyapa rakta oda. A fiatalember keresztülment rajta, de az öregember agyonütötte, és a fiatalember meghalt.

Az asszony, ahogy eltűnt a vízben, menni kezdett. Egy nőstény rákkal találkozott:

– Eh – mondta az –, honnan jössz egész idáig?

– Vízért mentem, de a moaéi főnök nagyapja odajött, összekötött, és most itt vagyok.

– Hol van a férjed?

– Az öregember ugyanezt tette vele is: megölte egy araukária törzsön.

A nőstény rák sürgölődni kezdett, feljuttatta a fiatal asszonyt a víz felszínére, aki így megszabadult.

– Menjünk, keressük meg a férjed ott, ahol megölték – mondta a nőstény rák. – Te a szárazon menj, én pedig itt folytatom az utat, a

vízben. Ha feltűnik néhány szikla és mozog, figyelj, én ott leszek.

– Igen – mondta a megölt férfi felesége.

A két asszony nekiindult, egyikük a szárazon, másik a vízben. Elértek a folyó egy kanyarulatához, és a feleség észrevett egy kunyhót egy sziklán. A szikla mozgott.

– Rák! – kiáltotta.

– Itt vagyok – válaszolta az.

Távolabb, egy újabb kanyarnál újabb kunyhó tűnt fel egy másik sziklán, és a szikla mozgott.

Rák! – kiáltotta a feleség újfent.

– Itt vagyok! Hol van hát az a vidék, ahova mennünk kell? Közel van már?

– Nincs már nagyon messze.

A folyó egy újabb kanyarulatánál a feleség újra megpillantotta a rák házát egy szikla tetején.

– Rák asszony! – kiáltotta.

– Itt vagyok! Hol van hát az a hely, ahova megyünk?

– Itt, egész a közelben.

– Szedj két tárólevelet – kiáltotta a rák a feleségnek –, és hozd ide nekem.

Az asszony elfutott a levelekért. Odavitte a rák asszonynak.

– Tégy vizet és algákat ebbe a két levélbe!

Az asszony megtette.

– Íme – mondta.

– Fogj most engem – mondta a nőstény rák –, és rakj bele a levelekbe. Vigyél engem, de vigyázz, miközben mész, hogy a víz ki ne folyjon, mert meghalok. Menj lassan. Tarts a jobb kezeddal, és rakj le ott, ahol a férjed megölték.

– Itt vagyunk – mondta az asszony.

– Rakj le vigyázva, hogy a tárólevél szét ne hasadjon, és a víz ki ne ömöljön.

Odamentek. A fiatal asszony nagy óvatosan lerakta a vízzel teli tárólevelet, amelyben a rák asszony volt.

– Most menj, és rejtőzz el. Ne fordulj meg. Akkor gyere, ha hívlak!

A feleség ekkor látótávolságon kívülre ment, a rák asszony pedig előjött a tárólevélből, behunyta a szemét, és nekiütközött a férfi fejének. Másodszor is behunyta a szemét, és nekiütközött a

tagjainak. Harmadszor is behunyta a szemét, majd meglátta a felébredt főnök lélegzetét, amint felélénkült. Így szólt hozzá:

– Erősnek érzed magad?

– Igen.

– Mit csinálsz?

– Nagypám tette velem ezt a rosszat. A forráshoz mentem, hogy megkeressem a feleségem, aki vízért ment oda, amikor leütött ennél az araukáriánál és megölt. Így tett a feleségemmel is. Nem láttam többé.

– Hívd ide hát a feleséged. Tudod a nevét, én viszont nem ismerem.

A férfi odahívta az asszonyt, aki felkelt és feléje futott. Mindketten elsírták magukat, és a nőstény rák így szólt hozzájuk:

– Menjetek most haza.

De a házasok így beszéltek egymás között:

– Mit fogunk adni ennek az asszonynak?

A rák meghallotta.

– Ne gondoljatok arra, amiről beszéltek – mondta. – Én a vízben lakom, és nem tudtok semmit sem adni nekem, mert én oda térek vissza. De te, főnök, menj haza az otthonodba, mialatt ez az asszony elvisz engem, hogy visszategyen a vízbe. Azután utánad megy az otthonodba.

– Igen, jól van! – mondta a főnök.

Elváltak egymástól. A férfi hazatért, felesége pedig fogta a nőstény rákot:

– Rakj le a vízben – mondta az –, követni fogsz a szárazon, én pedig a vízben megyek. Figyelni fogsz, ha megpillantod a kunyhómat a mozgó sziklán.

– Menjünk – válaszolta az asszony.

Elindultak, és íme, a folyó egyik kanyarulatában ott a kunyhó a mozgó sziklán.

– Rák! – kiáltott a feleség.

– Itt vagyok!

Másodszor is meglátott egy sziklát, és szólította a rákot:

– Itt vagyok – válaszolta az. – Éhes vagy?

– Nem – válaszolta a feleség. – Menés közben errefelé szedett banánt és cukornádat szopok.

– Jól van – mondta a nőstény rák. – Nekem van táplálékom a vízben.

Ismét feltűnt egy kunyhó a sziklán.

– Rák! – kiáltotta a feleség.

– Itt vagyok – válaszolta. – Látod, itt megállok, mert itt lakom. Te pedig térj vissza a férjedhez a kunyhóba.

– Igen! Maradj itt – mondta a feleség. – Én visszatérek a férfihoz, neked pedig minden jót.

– Úgy legyen! – válaszolta a nőstény rák.

A feleség elért Moaébe, és viszontlátta a főnököt.

– Ül le itt – mondta a férfi. – Megvárjuk itt ketten azt az embert, amíg hazatér és feltűnik a faszor végén.

A főnök tett-vett, és bement a kunyhójába. Elővette zöld baltáját. Leült a faszor bejáratánál, baltával a kezében. Akkor az a férfi, az öregember, feltűnt a faszor túlsó végén. A főnök megfordult és meglátta. Azt gondolta magában:

– Eh, ember, gyere gyorsan. Táplálékom leszel!

Ahogy a nagyapa közeledett, a főnök felemelte a baltáját és levágta az öregember fejét. A moaéi házaspár még ma is ott lakik az otthonában.

# A SZÉÉI FŐNÖK

A nagyanya és unokája egyedül éltek Széében. A mémbeui főnök lemészárolta a fiú apját, nagyapját és embereiket. Az öregasszony egyedül nevelte hát a fiút, a főnököt.

Mikor a fiú felnőtt és gondolkozni tudott, nagyanyjához fordult:

– El akarok menni sétálni.

– Unokám – mondta a nagyanya –, a szigonyod a kunyhóban van.

Felkelt, hogy megkeresse a halászószigonyt és megtanítsa használatára a fiatal fiút. A fiú elindult halászni, megszigonyozott egy halat, elvitte nagyanyjának, aki megsütötte. Étkezés után az öregasszony lefeküdt a kunyhóban, *a fiú pedig a férfiházba ment.*

Másnap az öregasszony azt tanácsolta unokájának, hogy ne távolodjon el nagyon a kunyhótól. Féltette a mémbeui főnöktől, aki egykor lemészárolta az apját, nagyapját és embereiket. A fiatalember mindennap halászni ment, de nem hágta át a nagyanya által előírt határokat.

De egy nap, amikor egy kicsit továbbment, találkozott a mémbeui főnök két lányával, akik az apály által szárazon hagyott parton halásztak. Tüzet kért tőlük, mert rá akart gyújtani a pipájára. A lányok így válaszoltak:

– Utazol és honnan jössz?

– A Széében lakó vagyok. Éppen szigonnyal halászom.

– Gyere, egyél a *kagylóinkból*, amit apálykor gyűjtöttünk.

– Nem. Van nekem élelmiszeres kosaram.

És mivel készült, hogy visszatérjen halászni, a két lány újra hívta:

– Gyere, egyél egy keveset, aztán ismét elmehetsz.

Elfogadta. Miután evett, felkelt. A fiatal lányok így szóltak hozzá:

– Elmész, mikor még nem is adtál semmit sem cserébe az ételért?

Odaadta nekik a pipáját és elment. Újra halászni kezdett, de a lányok utánafutottak:

– Nem adtál elegendő ellenszolgáltatást az élelemért!



Adott nekik egy rúd dohányt. Újra utánamentek és megismételték:

– Nem adtál teljes ellenszolgáltatást!

Odaadta nekik a sapkáját. Még mindig utánafutottak. Leakasztott egy függőt a nyakáról és odaadta nekik. De makacsan követték még mindig:

– Nem adtál teljes ellenszolgáltatást!

Levette a lábán hordott vaszisi kagylódíszait és odaadta nekik. Megint visszajöttek:

– Teljes ellenszolgáltatást!

Odaadta nekik a halat, amit megszigonyozott. És íme, még mindig utánafutottak. Ekkor megértette, hogy vágyat éreztek, és benne is feltámadt a vágy, makacsságuk miatt.

Ezek után a nővér így szólt a hűgához:

– Asszony, menj vissza apánkhoz és anyánkhoz. Ami engem illet, én elmegyek evvel a férfival. Ha szüleink megkérdik, hol vagyok, mondd azt, hogy késni fogok egy keveset. Menj haza egyedül!

Mikor a lány hazatért, a szülők megkérdezték:

– Hol van a nővéred?

De ő lerakta a terhét, és egyenként előszedte a szééi főnök által átadott tárgyakat és díszeket.

– Halászni voltunk apálykor a tengerparton – mondta –, én és a nővérem, amikor egy férfival találkoztunk. Megkérdeztük tőle, „utazol és honnan jössz”, és ő azt válaszolta, hogy ő a Széében lakó főnök.

– Hogyan – kiáltott fel az apa –, ki az, aki a mémbeui főnök lányát elveszi! Az a roncs, aki egyedül menekült meg az elől, hogy agyonüssék és megegyék? Az a kis gyík, aki egyedül úszta meg, hogy ne kerüljön a mémbeui főnök földkemencéjébe és szájába? És mihez fog kezdeni ő, aki egyedül van, ha nyerni akar?

Elaludt, és reggel összehívta minden emberét.

Ezalatt a fiatalok hazatértek Széébe. A főnök egyedül ment nagyanyjához:

– Nagyanyám – mondta –, látod, a mémbeui főnök lánya utánam jött. Itt van.

– Au! férfi, micsoda baklövés! Tudod jól, hogy apád, nagyapád és összes emberük csak egy falás volt a mémbeui főnök szájában, a lány apjának a szájában, akit idehoztál! Mi egyedül vagyunk, és

vajon erős lesz-e majd, ha idejönnek, hogy megöljenek?... Hívd ide azt a nőt!

A férfi odahívta, *az asszony osztotta el az ételt*. Majd szétszéledtek, hogy aludni menjenek. A két asszony együtt aludt, a főnök pedig a nagy kunyhóban hált.

De éjjel a mémbeui főnök és emberei harcba indultak a széei főnök ellen. A harcosok szétoszlottak a széei főnök lakóhelyének bejárata előtt. A mémbeui öccse felemelte baltáját, amely olyan széles volt, mint egy banánlevél, és meglóbálta parittyáját, amelynek köve akkora volt, mint a tűzhely kövei. Ő őrizte a faszor bejáratát. Az emberek előnyomultak, hogy körbevegyék a nagy kunyhót, a mémbeui főnök pedig pirkadatkor az ajtó fölé hajolt:

– Alszol? Fölbredtél? Gyere ki, hogy megegyem a májad, te gyermek, kinek is a fia?

A Széé felriadt és sírni kezdett. A Mémbeu felemelte a bejáratnál lévő köveket és behajította a kunyhóba. A férfi elugrott előlük és nyögött:

– Oh, jaj, csak éljek!

Mialatt sírt, egy csomag *baru gombát* kapott le a polcról, szétterítette a földön, és meghengergődött a porában. Így szólt:

– Hé, te ember, várj meg odakint, kijövök és találkozni fogunk!

Előkapta a baltáját és dárdáját, kiugrott a kunyhóból, a mémbeui főnököt fenyegetve. Ez agyon akarta ütni őt, de a Széé visszavágott és szétloccsantotta a Mémbeu fejét. A többi ellenséges harcos felé fordult, és őket is megölte. Leereszkedett a faszoron, szembe a mémbeui öccsével.

– Hé – kiabálta felé –, azért jössz verekedni, hogy legyen hús is az ennivalóhoz!

*Az megnyálazta a parittyáját*, és a Széére hajított egy követ. De ő elhárította a lövést, és nekiesett a buzogányával. Az öcs kikerülte, de kiejtette a kezéből baltáját, és az eltűnt a földben. A Széé megölte őt. Senki sem élte túl a harcot a mémbeui harcosok közül, senki sem tudott hazatérni.

Az öregasszony, a mémbeui lány és a főnök egyedül éltek. Egy nap gyermekük született. A nagymama akkor a nagy kunyhóba ment.

– Hé, férfi – hívta –, alszol vagy felébredtél? Egy gyermek született amott a női kunyhóban.

– Áldott legyen a lelke – válaszolta a férfi – *a kunyhó csúcsa és a legfelső kagyló által.* Tartsa életben majd a széébeliek hagyományait!

Az öregasszony visszament a nők kunyhójába. Fogott egy méamoru szárat, egy dárdahajítót, egy dárdát, pénzt, és az ajtó fölé, a nagy kunyhó tetejére akasztotta az egészet. Áldozatot mutatott be, megidézte az apákat és nagyapákat, hogy áldják meg az újszülöttet.

Egy másik napon egy kislány született. Az öregasszony ismét futott a főnökhöz, hogy bejelentse a hírt.

– Áldott legyen a lelke – válaszolta a férfi. – Legyen a totemje nagyon magasan, egészen a tető csúcsánál! *Házasodjon egy nap a táróra és a jamra,* és a szelleme élő legyen!

Az asszony odakötözte a méamoru szárat a kis női kunyhó ajtaja fölé.

Még egy gyermekük született, amikor az öregasszony meghalt. Megsíratták és az erdőbe vitték. Mikor visszatértek, a fasorban kirakták a nyers élelmiszeradagokat, mindegyiknek a tetején csemegeként egy hallal. Annyi adag volt, ahány személy, és a főnök kihirdette azoknak a nemzetségeknek a neveit, amelyeknek az élelmet szánta.

– Ez a rész a főnök feleségének! Ez a rész a fiának! Ez a fiatalabbik lányának!

Mindannyian elvették részüket, és különvonultak, hogy megfőzzék és megegyék. Ma is ott laknak.

# A MEGÖLT ÉS ÚJJÁÉLESZTETT TÉIN DIORE

Téin Diore elment, hogy feleségül vegye a Kumakba való Kavót. Két gyermeke született tőle, két fiú, Téin és Mvéau. A gyermekek nagyapja, Téin Diore apja, meghalt. Mindenfelől meghívták a főnököket a halotti ünnepségre. Három nap múltán mindenki hazatért, csak a puebói főnök tettette, hogy beteg. Mikor meggyógyult, arra kérte Téin Diorét, hogy fogasson neki egy tengeri tehenet. Mihelyt a tengeri tehenet kihalászták és elébe rakták, így szólt:

– Nem tudom egyedül elvinni. Kérlek, add kölcsön Kavót, hogy segítsen nekem a terhet Aramáig vinni, az út feléig.

Téin Diore azt válaszolta, hogy ő maga is velük megy, elkíséri feleségét. Mikor Aramába értek, a puebói főnök azt kérte, hogy kísérik egy kicsit tovább, Balagéig. Elértek egy Mavé nevű helyig, ahol a főnök már korábban elhelyezett egy csapdát egy vízzel teli gödörben. Ott megálltak, hogy pihenjenek. Téin Diore szomjas lett, a puebói főnök kínálta, hogy igyon. Mikor lehajolt, kioldotta a csapdát, és Téin Diore megfulladt benne. A puebói főnök otthagytta a férfit egy fára akasztva, Kavót pedig a Gyiao másik oldalára vitte, majd egész hazáig.

Ekkor két légy indult útnak Mavéból, hogy értesítse Téin Diore fiait. Először a nagyapa sírjához mentek, s ott döngtek, amíg koponyája elő nem jött a sírból. Végiggurult az úton, követte fia nyomait, és magával vitt két megsütött jamot és két bankuldiót. Elért a vízgödörig, ahol a fenyőfa tövében a csapda fel volt állítva. Az öregember koponyája megpróbált felkapaszkodni a fenyőre, de nem sikerült neki, visszaesett. Harmadszori próbálkozásra végül sikerült, eljutott a kötélig, amit elvágott, és fiával együtt leesett a földre. Fogott egy diót, meghámozta, és bedörzsölte vele a fia ajkát, majd fogott egy jamdarabot, szétnyomta és a szájába rakta. Téin Diore újraéledt. Ekkor az öregember egy teljes jamot adott neki enni. Mikor a fiú visszanyerte erejét, elmesélte, hogy mi történt. Ezután a fiú

kezébe vette apja koponyáját és hazatért. Mihelyt a faluba értek, az öregember koponyája visszament a helyére, a temetőbe.

Egy nap Téin Diore azt mondta a gyerekeinek, hogy maradjanak otthon. Ő elment repülőkutyára vadászni. Útközben találkozott az öreg Danginnyal, aki megkérdezte tőle, hogy hova megy.

– Repülőkutyára vadászni.

Danginy azt kérte, hogy menjenek együtt. Nagy egyetértésben indultak tovább, fogdosták a repülőkutyákat, és az éjjel Puebo felett lepte meg őket. Földkemencét akartak készíteni, de nem volt semmijük, amit a repülőkutyával együtt ehettek volna. Elment tehát Danginy, hogy a puebói emberek földjéről tárót lopjon, majd elkészítették a földkemencét az erdőben. Fát kerestek, tüzet gyújtottak, hogy lefeküdjenek.

Éjjel, amíg a főnök aludt, Danginy lement Puebóba. Az összes lakost ott találta, amint egy ünnepség ételeit készítették. Ezalatt Kavó a főnök kunyhójában aludt. Danginy az ajtóhoz ment és kihívta. Kavó kilépett, és megkérdezte, hogy mit csinál itt.

– Gyere velem meglátogatni Téint és Mvéaut.

Ahogy az asszony meghallotta a gyermekei nevét, sírni kezdett. Danginy lecsillapította és így szólt:

– Ne zajongj!

Útnak indultak együtt, de indulás előtt Danginy nagy halom ürüléket hagyott a főnök kunyhója előtt.

Mentek az éjszakában, elértek oda, ahol Téin Diore aludt. Felébresztették, s vele együtt tértek haza Mvébe, ahol gyermekeikkel, Téinnel és Mvéauval együtt éltek. De mielőtt Puebóból elindultak volna, Danginy elátkozta a vidéket. Az átok nyomán ciklon keletkezett és elpusztította a törzset.

# A VÉN KANNIBÁL ASSZONY

Egy öregasszony, aki délen lakott, hallott a thuangai Kavó újszülött fiáról. Kavó a goineni főnök idősebb lánya volt. Az öregasszony azt gondolta, hogy ellopja a gyermeket, hogy megtartsa magának. Fogta a kosarát és útnak indult.

Otthon találta Kavót a gyermekével együtt, és nála töltötte az éjszakát. Reggel így szólt Kavóhoz:

– Nincs ültetvényed? Menj és gyomláld ki, én azalatt vigyázni fogok a kicsire. Hozz pvéet cukornádat és uhék jamot.

Hosszú gumójú jamot kért, mert hosszú ideig tart, míg kiszedik a földből, sőt azt is hozzátette, hogy a végüket akarja.

Az anya kiment a földekre, az öregasszony fogta a gyermeket, kosarába rakta, s az ágyára letakart banánfatörzset rakott. Ment az úton, és Konébe ért, ahol az erdőben a guécs fán lógó *moakhégnével* találkozott. A guécs fa éppen egymaga beszélt, és az esőt, a szelet, a mennydörgést és a vihart hívta. Megpillantotta az öregasszonyt, és hívta, hogy pihenjen meg a kunyhójában, mert egyszerre rossz idő lett. Az öregasszony, aki fázni kezdett, elfogadta a meghívást, és bement az öreg kunyhójába, hogy a tűznél megmelegedjen. A moakhégne felélesztette a tüzet, és a meleg elaltatta az öregasszonyt.

A moakhégne ekkor kinyitotta a kosarat, kivette a gyermeket belőle, és elfutott, hogy visszaadja az anyjának. Rátalált a gyermekét sirató Kavóra, és megkérdezte tőle:

– Miért sírsz?

– Mert egy öregasszony ellopta a gyermekemet.

– Itt van, visszavettem tőle.

Az öregember odaadta a gyermeket, és hazatért az öregasszonyhoz. Együtt aludtak.

Reggel az öregasszony azt mondta, hogy útnak indul és hazamegy. Elindult, majd valój gumókat és ehető növényeket szedett. Elkészítette az ételt, hogy megízésítse vele a gyermeket. Mikor minden kész volt, vette a kosarat, de nem talált benne semmit, csak a banánfatörzset, amit a moakhégne rakott bele.

# A POÉKIVÉI BOSZORKÁNY

A Karagereuba való Poékivé asszony régen mindig otthon tartózkodott. Egy napon azt gondolta:

– *Lemegyek a tengerpartra sós vízért*, hogy ihassak belőle.

Hat tökedényt készített elő, majd lefeküdt. Reggel pálmariügy burkából készült kosarába rakta terhét és útnak indult.

Névéóban laktak az unokái, akik Nékuru Széu Ana családjából valók. A Poékivé asszony Karagereuból jövet megérkezett Névéóba. Ahogy a gyermekek megfordultak, megpillantották és felkiáltottak:

– Au, a Poékivé asszony!

Ahogy az anyjuk is meglátta őt, így szólt:

– Eh, anyám, miért utazol így?

– Tengervízért jöttem, hogy ihassak belőle – válaszolta.

– Jól van – mondta a lánya. – De csak holnap menj haza. Aludj nálunk ma este!

Reggel az öregasszony így szólt lányához:

– *Siess, hozz vizet nekem*, én itt maradok vigyázni a gyermekeidre.

Az asszony elfutott vízért, és nemsokára visszatért anyjához a konyhába a vízzel teli edényekkel. Anyja felmálházta magát és útnak indult. De egyik lányunokája sírni kezdett és követte. Elkísérte egész Karagereuig. Akkor a Poékivé asszony így szólt hozzá:

– Menj, *szedj babot*, hogy ehessünk. Szedj néhány tárót amott a táró földön és főzd meg. Én más élelemért megyek. Mikor az étel megfőtt, ehetsz belőle.

Útnak indult, a gyermek pedig a főzéssel foglalatoskodott. Mikor az öregasszony visszajött, földkemencét készített. A nagymama és lányunokája várták, hogy az étel elkészüljön. Miután az evést befejezték, a gyermek így szólt:

– Aludni szeretnék.

– Menj, feküdj le amott, a kis konyhóban – mondta az öregasszony.

A nagymama megtöltött élelemmel egy nagy kosarat, a konyhába vitte, majd amikor kijött onnan, így szólt az ajtóhoz:

– Zárulj be!

A kunyhó bezáródott szorosan.

A gyermek elaludt. A kunyhóban még reggel is sötét volt, és a kislány nem találta az ajtót. Sírni kezdett. Hamarosan éhes lett. Megtalálta az élelmiszeres kosarat, amit nagyanyja rakott le mellé.

Sok nap telt el, amíg a Poékivé asszony tengervízkészlete elfogyott. Akkor így szólt magában:

– Holnap megint lemegyek a tengerpartra vízért, hogy ihassak.

Lefeküdt és reggel felmálházta magára tökedényeit. Mikor Névéóba ért, lánya megfordult és megpillantotta:

– Ki az? – kiáltotta.

– A Poékivé asszony Karagereuból.

– Egyedül jössz? Hol van a kislány, aki a múltkor veled ment?

– Miért kérded? – felelte a Poékivé. – Anyaági rokonaival sétál. Te viszont eredj, hozz vizet nekem, hogy gyorsan hazatérhessek, nehogy a gyermek egyedül maradjon és megéhezzen!

Az anya beleegyezett, és elment vízért. Amikor megjött, a vénasszony felrakta magára a terheit és azt mondta:

– Hazatérek a tengervízzel.

Ahogy ezt az egyik kislány meghallotta, felkiáltott:

– Anyám, nagyon szeretném elkísérni nagyanyámat!

– Látod – mondta az anya –, szeretne ő is elkísérni téged.

– Jól van – mondta a Poékivé –, jöjjön velem, majd játszani fog a másik kislánnyal, úgyis hiányzik neki a társaság.

– Legyen hát, menjetek – mondta az anya.

Megérkeztek Karagereuba. Az öregasszony így szólt a gyermekhez:

– Várj meg itt. Elfutok élelemért, majd visszajövök érted.

Elment élelmet keresni, visszatért, tüzet rakott. Mikor az est közeledett, a gyermek így szólt az öregasszonyhoz:

– Késő van már. Hol van hát a kislány?

– Elment sétálni arrafelé az anyaági rokonaival – válaszolta a nagyanya.

Az étel elkészült, levették a tűzről, feltálalták, amikor a gyermek ismét megkérdezte nagyanyját:

– Már éjjel van, és a kislány még mindig nincs itt!

– Arrafelé kell lenniük – válaszolta a nagyanya.



– De én álmos vagyok.

– Kelj fel – felelte az öregasszony –, elviszlek a konyhámba.

Élelemmel teli kosarat készített, és a gyermeket konyhója ajtajához vezette.

– Nyílj ki! – szólt az ajtóhoz.

Az ajtó kinyílt.

– Menj be! – mondta a gyermeknek. – Ne forgolódj, és próbálj meg nyugodtan aludni!

Lerakta a gyermek mellé az élelmiszeres kosarat, és ismét az ajtóhoz fordult:

– Zárulj be!

És a konyhá szorosan bezáródott. A gyermek elaludt. A konyhá belsejében sötét volt. A másik kislány, akit már korábban bezárt oda az öregasszony, még mindig ott tartózkodott. Mikor emez megmozdult, beleütközött.

– Ki van itt? – kérdezte.

– Én vagyok, Nékuru Széuru egyik gyermeke.

– Fölismersz engem a hangomról?

– Igen, felismerlek.

A két gyermek elsírta magát, és hosszú napokon keresztül sírt.

Ekkoriban a goévéui asszonyok Karagereuba mentek, s közülük az egyik a két kislány apjának a nővére volt. Szoa gumókért jöttek gyermekeikkel együtt. És íme, a gumókra a fölött a szikla fölött találtak rá, amelyikbe a két kislány volt bezárva. Az asszony odasietett, hogy összegyűjtse a gumókat, és meghallotta a gyermekek sírását.

– Ki sír ebben a sziklában? – mondta. – Ki van ott?

– Mi ketten – nyögte a két kislány.

– Honnan jöttök?

– Nékuru Széuru két gyermeke vagyunk. A Poéxivé asszony hozott ide minket egykor.

– Ah, ne szóljatok többet! Én vagyok itt, apátok nővére. Várjatok meg!

És az asszony elsietett. Bambuszt vágott, és gyógyfüvekért ment az erdőbe. Addig gyűjtötte a füveket, míg a bambusz tele nem lett. A kőház felé futott, s miután megrágta a füveket, ráköpte a kőre. A kő szétrepedt. Ugyanígy tett a másik oldalon is. A kő ott is

megrepedt. A harmadik oldalon is ráköpött a kőre, és a kő még jobban szétnyílt.

– Elég ez ahhoz, hogy kibújjatok? – kiáltott be a két kislánynak. – Gyertek ki!

A lányok előbújtak. Az asszony így szólt a kőhöz:

– Zárulj be!

A kunyhó ismét bezáródott szorosan.

– Keljetek fel, és menjünk gyorsan haza!

Mikor megérkeztek Névéóba, az anyjuk megpillantotta őket, ahogy hátrafordult, s így szólt:

– Oh, hogy a gyermekeim milyen sápadtak!

Nagynénjük így válaszolt:

– Látod, egy kőházból hoztam őket vissza. Ez a vénasszony már régen bezárta gyermekeidet oda, még akkor, amikor rábíztad őket! Hosszú ideig nem látták a napot.

Az anya elsírta magát:

– Várj csak – mondta –, majd megkapja ez az asszony a magáét, amikor vízért jön.

A két gyermek nagynénje visszatért Goévéuba, Nékuru Széuru felesége és két lánya pedig ott maradt együtt.

A karagereui Poékivé vénasszony vize elfogyott. Azt gondolta:

– Holnap elmegyek tengervízért Névéóba.

Reggel csak három tökedényt vett magához, és Névéóba futott. Még le sem ült, amikor a két gyermek anyja megkérdezte tőle:

– Hol vannak a lányaim?

– Miért? – válaszolta az öregasszony. – Éppen anyai rokonaikkal sétálnak.

– Anyai rokonok? Hová valók? – felelte az anya. – Nem ismerem őket. Miért bántottad a gyermekeimet? Mindig azt akarod, hogy én menjek vízért a tengerhez, de ezúttal menj te magad!

Az öregasszony folytatta az útját. Ő maga ment a vízért.

– Menj tovább, arrafelé – kiáltotta a gyermekek anyja –, oda, ahol a mély víz van! Ott jobb vizet találsz!

Az öregasszony továbbment, elvesztette lába alól a talajt és megfulladt.

A gyermekek és anyjuk ma is együtt laknak a kunyhójukban.

# A GAGALECSI KÉT ASSZONY

Gagalecsben, a Vébia és Hvanane közötti hágón két asszony élt: Dubvek és Toririhnane. Egy napon a két nő le akart menni a piacra Gomenbe. Kimentek a kertbe, hogy élelmet gyűjtsenek, majd elindultak. Találkoztak egy asszonnal, *Dirikkel*, aki megkérdezte tőlük:

– Hova mentek?

– A piacra.

– Várjatok meg engem is, hozok élelmet, és veletek megyek. Hármában mentek a gajadzsi csúcsig, ahol egy másik asszonnal, *Csadzsoppal* találkoztak. Ő is megkérdezte:

– Hova mentek ti hárman?

– A piacra.

– Várjatok meg engem is, menjünk együtt.

A négy asszony Ganekonéig ment, ahol találkoztak egy újabb asszonnal, *Duluvijinnel*, aki szintén csatlakozni akart hozzájuk. Megérkeztek Hvajangenbe, ahol Bvanedóval, a jégmadárral találkoztak. Ő szintén velük ment.

Az asszonyok csoportja elhagyta a hegláncot és Kutnélióba ért. Ott találták Széjélót, aki az átjáró óre mindkét irányban. Széjélo azt mondta:

– Ti az élelmet fogjátok vinni, én pedig az uzsonnát.

Fogta a kosarat és a hátára vette. De hátul, a tarkóján volt egy másik szája. Míg az elülső szájával a többiekkel beszélgetett, a másik szájával mind megette, ami a kosárban volt. Nemsokára dél lett. Az asszonyok le akartak pihenni, hogy egyenek egy keveset, de Széjélo azt mondta, hogy tilos megállni útközben étkezni, ha az ember a piacra megy. Továbbmentek hát, és Széjélo vad cukornádat és tárót talált, amivel megtöltötte az általa kiürített kosarat. Az asszonyok lerakták a holmijukat.

Megérkeztek Gomenbe. Széjélo a többiek mellé rakta le kosarát és így szólt:

– Látjátok, állandóan azt mondtátok, hogy éhesek vagytok, ami tiltott dolog. Most az istenek vad cukornádat és tárót adtak

büntetésül!

Elküldte az asszonyokat, hogy keressék meg a főnököt odafent.

– Ahol egy felállított bambuszt láttok a kunyhó előtt, az a főnök háza. Hívjátok ide, hogy nézze meg, amit hoztunk!

Az asszonyok elmentek, hogy megkeressek a főnököt, Széjélo pedig ezalatt egyenlő nagyságú élelemhalmokat és vadcsukornád- és táróhalmokat rakott ki. A főnök megérkezett, és Széjélo azt mondta neki, hogy az élelmiszereket ő hozta, a többiek pedig csak a vad táplálékot hozták neki. A főnök azt válaszolta, hogy várniuk kell, mert gyermekei elmentek kagylókat szedni. Nemsokára megérkeztek egy teknősbékával és egy tengeri tehénnel, amiből a legnagyobb részt Széjélónak adták, és viszont minden mást, ami kicsi volt, a többi asszony kapott. Széjélo így szólt hozzájuk:

– Íme ez az, amit a főnök adott. Felfüstöljük a halakat és holnap hazamegyünk.

Az asszonyok azonban így szóltak:

– Nem megyünk haza most mindjárt. *Sós vízért akarunk menni* Téudiébe.

A valóságban azonban dühösesek voltak, és bosszút akartak állni. Megérkeztek a tengerhez, és egy óriáskagylóra bukkantak. Odahívták a vén Széjélót, és mondták, hogy menjen érte, de ő így felelt:

– Ha ezt ki akarjátok fogni, vegyetek egy fadarabot, rakjátok a szájába és forgassátok meg, így lehet leszakítani a szikláról.

Egy asszony lemerült, felbolygatta a földet a kagyló körül, hogy összezavarja a vizet, majd felbukott a víz tetejére, és azt mondta, hogy nagyon nehéz leszakítani a kagylót: azért merült fel, hogy megpihenjen. Az asszonyok azt mondták Széjélónak, hogy menjen ő érte, mert ők semmit sem tudnak jól csinálni. Neki magának kell mennie, ők nem tudják ezt elvégezni. Széjélo végül elhatározta, hogy lemerül:

– Ti mihasznák, várjatok meg itt!

Lemerült. A víz zavaros volt a kagyló körül. Feljött a víz színére és így szólt:

– A víz zavaros, hol van a kagyló?

– Ott lenn! – válaszolták az asszonyok. – Fejjel előre kell lemerülni, egyenesen lefelé, hogy ne hogy eltévedj!

Székéle le is merült ily módon, és fejét az óriáskagyló szájába dugta, amely összezáródott körülötte.

– Jól van – mondták az asszonyok –, az óriáskagyló megfogta.

Elmenekültek. Gomenbe érve magukhoz vették a cserébe kapott összes tengeri állatot és hazamentek.

A vén Székéle megpróbált feljutni. Ahogy minden irányban mozgott, leszakította az óriáskagylót. Fején a kagylóval felbukkant a víz alól, és a többiek üldözésére indult. Gomenbe érve látta, hogy a halai eltűntek. Az asszonyok után sietett, hogy megölje őket, de nem látott jól.

Bvanedo elbújt odahaza, majd Duluvijin is letért az útról, és elrejtőzött otthon. Az öregasszony csak futott, de alig látott valamit. Ugyanígy rejtőzött el Csadzso is, majd Dirik. Székéle feje feldagadt, és már egyáltalán nem látott semmit. Székéle így szólt:

– Mindenki eltűnt, jól van, agyonütöm a két asszonyt, fent Gagalecsben.

Odafent a két asszony látta, hogy az öregasszony Vebiába ért, fején az óriáskagylóval, mint egy sapkával. Bementek a kunyhójukba, hamut kotortak össze, és Hvajangentől kezdve végigszórták az utat vele. Majd hazamentek, mindketten maszkot húztak magukra, kezükbe vették dárdájukat és buzogányukat, és kis távolságra felálltak egymástól.

– Itt jön a táplálékunk – mondták. – Megöljük, ha idejön, és a földkemencébe rakjuk.

A két asszony lefutott a völgybe, Székéle pedig felfele futott. A hamu úgy szállt, mintha füst lett volna. Székéle meglátta a füstöt és megijedt. Azt hitte, hogy nagyon sok harcos van ott. Visszafordult és Gomenig szaladt. Dirikhez érve segítséget kért tőle:

– Nem, másutt próbálkozz!

Továbbmenve Csadzsohoz ért, aki szintén visszautasította. Ganekonéban Duluvijin ugyanúgy fogadta, ahogy a többiek, és avval fenyegette, hogy megöli. Bvanedo is visszautasította és hozzátette:

– Öljétek meg!

Székéle hazaérkezett. A másik két asszony levetette maszkját, és nekilátott, hogy megsüsse a halait.

Székéle azóta is ott lakik, a Baj nemzetségbeliek kunyhója felett, a hegyen. Az óriáskagyló ma is a fején van.

# TAMOANGI, A VÉGTAGOK NÉLKÜLI EMBER

Tamoangi egy olyan lény, akinek nincs lába, és a teste csak törzsből áll. Az erdőben él, Kola hegyén.

Egy férfi és a felesége, Pvauru és Pvaora, a bvabai síkságon éltek. Tizenkét gyermekük volt, mind fiú. Egy nap a szülők megparancsolták a gyerekeknek, hogy műveljenek meg egy mezőt, hogy tárot ültethessenek bele.

A gyermekek a nap feléig dolgoztak, majd elhatározták, hogy hazamennek, de evés előtt fürödni fognak. Míg a folyóban fürödtek, avval játszottak, hogy kezükkel verdesték a vizet. Tamoangi meghallotta a zajt, és elhatározta, megnézi, mi az. Mivel nem tudott járni, a lejtő aljáig gurult, és egy rakás kővel és fadarabbal ért le a partra, amit gurulás közben magával sodort. Megállt a parton, és hívni kezdte onnan a fiúkat.

Ők abbahagyták a játékot, és megkérdezték, hogy ki szól hozzájuk, mert nem ismerték fel a szüleik hangját. Az öreg Tamoangi kérte őket, hogy menjenek oda, és tartsák egy kicsit őt.

– De ki vagy te? – kérdezték a gyermekek.

– Én vagyok, Tamoangi. Azt akarom, hogy a testemet és a fejemet vakarjátok meg, mert nincs kezem, és a testem viszket.

A fiúk odamentek mellé, ő pedig megismételte a kérését. A gyerekek leültek mellé, és vakarni kezdték ott, ahol kérte, a hátán, a hasán és a heréi alatt, amelyek akkorák voltak, mint egy ház. Így szólt azokhoz, akik a heréit vakarták:

– Lejebb vakarjátok!

A két fiú, aki ott volt, még lejebb kezdte vakarni, a végbélnyílás mellett, amit Tamoangi tágra nyitott.

– Még lejebb – mondta az öreg.

Ahogy a két fiú még lejebb vakarta, végül is bebújt a hasába, ő pedig összezárta a végbélnyílását.

A megmaradt tíz fiú hazatért a szüleikhez, ő pedig felmászott a hegyre, a két fiúval a hasában. A gyerekek ettek otthon, majd

visszamentek dolgozni, este pedig újra megfürödtek. Ő újra meghallotta a zajt, és újra legurult a partra. Megint szólította őket:

– Hoo!

Ugyanaz történt: a fiúk odamentek, vakarták, és ő a heréi alatt vakartatta magát, egyre lejjebb. Ezúttal öten vakarták a végbele mellett, és öten kerültek a hasába.

A szülők látták, hogy csak öten érkeztek meg, megkérdezték hát, hogy mi történt:

– Hol vannak a többiek?

Másnap reggel a megmaradt öt fiú ismét dolgozni ment. A munka után megint csak fürödni mentek. Ugyanakkor a szüleik elhatározták, hogy megnézik, mi történik ott, és elrejtőztek az öböl partján.

Tamoangi újra megérkezett, és hívta a gyerekeket, hogy vakarják meg. Az apa látta, amint megjött, és a félelemtől reszketni kezdett. A gyerekek megvakarták, ő megint kinyitotta a végbelét, és az öt utolsó gyermek is belebújt.

Az apa látta, hogy mi történt, látta, ahogy gyermekei eltűntek amaz ember hasában. Haragos lett, legyőzte a félelmét, és rávágott a baltával. A balta kettétörött. Fogott egy buzogányt, és avval is rávágott. A buzogány is kettétörött. Fogott egy dárdát, de minden széttört a fején. Hazafutott, és elmondta a feleségének, hogy mi történt. Az asszony kiabálni kezdett és így szólt:

– Semmire való férfi vagy hát!

Ő maga fogta meg akkor a fegyvereket, és Tamoangi nyakára vágott a baltával. Elvágta a nyakát. Majd szétroncsolta a fejét a buzogánnyal, és keresztülszúrta a dárdával a testét. Ezúttal Tamoangi már halott volt. Az asszony győzött, és újra mondta a férjének, hogy ő semmire sem való.

Kinyitotta Tamoangi hasát, és az összes gyermek előbújt, a tizenkét élő fiú. A szülők megparancsolták a gyermekeknek, hogy menjenek köveket keresni, hogy földkemencét csináljanak és megegyék a szörnyet. Rárakták a tűzre. Mikor megsült, meg akarták enni, de a hús foszlós volt, ezért eldobták.

Hazatértek, és az apa ünnepséget rendezett annak örömére, hogy visszakapta a gyermekeit.

# A KÉT ASSZONYY ÉS A TEKNŐS

Két asszony, Doréjate és Magejate Csuecsben lakott, kicsivel Pvékéa alatt, a folyón lefelé. *Útnak indultak sós vizet szerezni.* A Puanlocs folyót követték. A torkolathoz értek, fogtak egy kis teknősbékát, és úgy határoztak, megtartják, hogy gyermekükként neveljék. Visszatértek Csuecsbe, és egy vízzel teli gödörbe rakták. Kis szöcskékkal táplálták, amit a környéken fogtak. A szöcskékkal a vizesgödörhöz mentek, és énekelni kezdtek, hogy a teknős előjőjön, és odaadhassák neki a táplálékot:

*Doréjate ma Magejate kauli dina jé pvéne  
Hala, hala, bvanévé  
Tyambvét ne pavonévé.*

Ez egy dal a Moakhégne környéki szellemek nyelvén, ami érthetetlen az emberi lények számára.

Így énekeltek az asszonyok mindennap, és a teknős növekedett.

De Kapoangoa, az emberevő óriás meghallotta éneküket.

Egy napon, amikor az asszonyok elmentek az ültetvényeikre, Kapoangoa leereszkedett csendesen egy kötélre. Mikor odaért, úgy énekelt, ahogy azt a két asszonytól hallotta. Csúszóhurkot készített, és a teknőst a partra húzta. Zsákmányával felment a Thione hegyre, a másik oldalon Moégalépnél lement, ismét felmászott Kavétécs Hngéjéne magasságáig, leereszkedett a Vékéi öbölbe, majd hazatért Kanpaikba. Megölte a teknőst, és a földkemencébe rakta. Elment a tárófüldre, hogy tárót szedjen, amit a teknőssel együtt akart megenni.

A két asszony az óriás nyomát követve megérkezett oda. Nem volt ott más, csak egyik gyermeke, aki néma volt. Az asszonyok odamentek, és megkérdezték a fiút, hogy apja hova ment. Megmutatta nekik az irányt. De a két asszony már észrevette a kemencét: felnyitották, kivették belőle a húst, és kosarakba rakták. Megölték Kapoangoa fiát, és a teknős helyett a kemencébe rakták, amit indulás előtt gondosan lefedtek.



Kapoangoa az övéivel együtt megérkezett. Nem találta a gyermekét, de nem nyugtalankodott, csak avval foglalatoskodott, hogy a tárot megsüsse. Mikor kinyitotta a kemencét, a hajról felismerte, hogy a gyermeke húsa van benne, és sírva fakadt.

# A SZELLEM, AKI FAZEKAT NYELT, HOGY TERHESNEK LÁTSSZÉK

Batét Koéjimében lakott, Hvananéval szemben. A távolból két vaenei nőt látott. Mindennap ugyanazt a két nőt látta. Ekkor varázslatot végzett, amellyel azt akarta elérni, hogy a két asszony éjjel *fáklyafénynél halászni* menjen.

A két asszony, Kapó és Ike elindult halászni. Batét látta, amint a fények a folyón lefele haladtak. Ő maga is leereszkedett hát, hogy a Hvavédzsét nevű helyen megvárja őket. Itt vörös bőrű erdei angolnává változott.

A két asszony megérkezett a fáklyákkal, meglátta az angolnát és meg akarta fogni, de az angolna elmenekült felfelé. A két asszony követte. Az angolna csapkodni kezdett a farkával, hogy lefröcskölje a fáklyákat és kialudjanak. A két asszony ott maradt a sötétben. Kapó, az idősebbik, így szólt Ikéhez:

– Mássz fel egy fára, és nézz körbe, hol látsz tüzet.

Ike felmászott és így szólt:

– Bárhova is nézek, sehol sincs tűz, csak itt, egészen közel hozzánk.

– Gyere le – mondta Kapó –, elmegyünk oda.

Odamentek Batéthez és megszólították:

– Hej!

Ő így felelt:

– Mit kerestek?

– Tüzet. A fáklyáink kialudtak.

Batét egy kunyhót jelölt meg nekik és így szólt:

– Van ott tűz, fazekak és ennivaló. Menjetek, pihenjetek le.

A két asszony a kunyhóba ment, belakott az ételből és lefeküdt. Batét ekkor elküldte a kunyhók körül ugráló Danginy madarat, hogy mondja meg Kapónak, maradjon ott, Ike pedig menjen haza egyedül. Danginy elvitte az üzenetet gazdája, a nagy főnök nevében. Ike egyedül tért haza. Kapó Batétnél maradt. Terhes lett.

Toririhnane, egy asszony testű, rosszindulatú szellem, akinek az orra állandóan csöpög, elhatározta, hogy meglátogatja Kapót. Mikor megérkezett, így szólt Kapóhoz:

– Nem kell mindig otthon maradnod; jót tesz, ha lemész fürödni.

Kapó lement a partra Toririhnanével, aki ismét megszólalt:

– Vetkőzz le teljesen.

Kapó így is tett, és beugrott a folyóba. Toririhnane kifújta az orrát a vízbe, és a folyó felduzzadt. Kiáradt a víz árja, elsodorta Kapót egész Uvea szigetéig. A homokon feküdt mozdulatlanul.

Egy uveai asszony, aki száraz fát gyűjtött, rátalált a fekvő Kapóra és megszólította:

– Haj! Hi!

Kapó azt válaszolta:

– Hita!

– Az eső esett, a szél fúj, a folyó kilépett a medréből a házam körül, az állatok és a madarak meghaltak. Ki vagy te?

Kapó így válaszolt:

– Bocsáss meg nekem, Kapó vagyok, az áradás hozott ide.

– Ah – szól az öregasszony –, megtaláltam a lányom!

Hazavitte Kapót.

Nem sokkal később Kapó megszülte a gyerekeket, egy ikerpárt: Tnéint és Hmoéaut. Két héttel a születésük után az öregasszony elküldte az anyát, hogy egyen cukornádat. Kapó elment. Az öregasszony ott maradt a konyhóban, és egy vesszővel ráütött a gyerekekre, akik egyszerre növekedni kezdtek és felálltak. Kapó hazament, és ott találta a két fiút az ajtó előtt, amint vártak rá. Eltolta őket, de az asszony figyelmeztette, hogy saját gyermekei azok.

Egy más alkalommal az öregasszony az ültetvényekre küldte Kapót élelemért. Kapó elindult, az öregasszony visszament, ráütött a gyerekekre, akik fiatalemberekké váltak. Az öregasszony megparancsolta nekik, hogy készítsék elő a dárdáikat, hogy megszurkálják anyjukat, amikor hazajön. Kapó ahogy hazaért, kiáltozni kezdett:

– Ki ez a két gyermek, aki a dárdájával szurkál engem?

Az öregasszony azt válaszolta:

– De hisz ezek a te gyerekeid!

Egyszer az anya és gyermekei együtt mentek el az ültetvényekre. A két fiú felmászott a fára és játszani kezdett. Az anya a tubvai Vajeme hegy fölött meglátott egy füstfelhőt.

– Íme, az otthoniak tüze – mondta.

Hazamentek. Az öregasszony megkérdezte a fiúkat:

– Nem láttatok egy tüzet arrafelé?

– De láttuk a tüzet, és anyánk azt mondta, hogy ez az ő otthonának a tüze volt.

Az öregasszony megkérdezte Kapót:

– Igaz ez? Láttad a tüzet, és gondoltál az otthoniakra?

– Igen, magamban beszéltem.

– Készíts ennivalót – mondta az öregasszony –, mert holnap hazaindulsz!

Másnap az öregasszony homokos ösvényt varázsolt Uveától Vajeméig. Dárdákat és dárdahajító zsinórokat adott a két fiúnak. Elindultak. Mögöttük a homok eltűnt a tengerben, ahogy léptek. Megérkeztek Vajemébe, és útnak indultak a folyón felfelé. A fiúk dárdákat hajigáltak a fákra, és valahányszor sikerült eltalálniuk az ágakat, így kiabáltak:

– Alla la tuda Tnéin ma Hmoéau. Hay! Taé navé tajli Pugédane. – Ez annyit jelent, hogy „Batét két fia. Menjetek felfelé, dobjatok a vízbe, dobjatok Uveáig”.

Egész Kojéiméig mentek, ahol Batét emberei a nagy kunyhóban táncoltak. A két fiú dárdáját a kunyhó bejáratánál levő cölöpbe hajította, ugyanazokat a szavakat ismételve. A bentlevők meghallották:

– Kinek a gyermekei ezek? Fogjátok meg őket! – mondták.

Kijöttek a kunyhóból, elfogták a gyerekeket, hozzákötötték őket egy cölöphöz, Kapót pedig egy másikhoz.

– Megöljük és a tűzre rakjuk őket.

A Danginy madarat bízták meg az őrizetükkel. Az odament és ott találta őket. Kapó azt mondta Danginynek, hogy oldozza el, hogy megölhesse Toririhnanét. Danginy bement a kunyhóba, és elmondta a többieknek, hogy Kapó meg akarja ölni a másik asszonyt, aki nem más, mint Toririhnane.

Valóban ő volt az, fazekakat és lopótökedényeket nyelt le, hogy úgy nézzen ki, mintha a terhes Kapó lenne. A férfiak kiszabadították

Kapót, aki a földre sújtotta Toririhnanét. Az összes fazék előkerült a hasából, és Toririhnane meghalt. Ekkor kiszabadították a fiúkat is az emberek, és elismerték, hogy ők a főnök fiai.

# A POANLOCSI TESTVÉREK

A poanlocsi főnöknek egy felesége és két gyermeke volt: Téin, egy fiú, és Kavó, egy lány. A főnök meghalt, gyermekei felserdültek és ifjakká váltak. Téin reggel halászni indult, visszafelé jövet a halak egy részét félúton hagyta, és elküldte nővérét a maradékért. Csulap, egy tengerparti isten látta, hogy a lány elment a halért, és Téin képében kényszerítette, hogy feküdjön le vele. A lány sírva ment haza anyjához, azt gondolván, hogy a bátyjával vétkezett.

Anyjuk megharagudott Téinre, aki szégyenében elindult észak felé. Kavó utánaindult, és utolérte útközben. Együtt értek Tuaóba, ahol az emberek rá akarták venni őket, hogy maradjanak ott. Ők azonban visszautasították a meghívást. Vakóban is tartóztatták őket, de ott sem maradtak. Ugyanígy történt Vatyanguban, Gomenben, Kumakban, Néuében és Púmban. Elértek Véguba, és még mindig nem akartak megállapodni. Végül útközben Toliran istennel találkoztak, aki megállította őket, hogy aludjanak együtt. Ezúttal engedelmeskedtek.

Toliran elment élelemért, hogy enni adjon nekik. Éjjel elküldte Kavót egy különálló kunyhóba aludni, ő maga pedig Téinnel együtt feküdt le. Éjjel megölte Téint, és holttestét a vízpartra húzta. Reggel közölte Kavóval, hogy ott kell maradnia feleségként vele, de előbb el kell temetnie bátyját.

Kavó lement a tengerpartra, és a homokba gödröt ásott, hogy eltemesse bátyját. Ezután új férjével élt együtt.

Az északi szél fújni kezdett. A tenger hullámai megtörtek a parton, és kiszabadították Téin holttestét, majd egész Dauniju szigetéig szállították, a mennydörgés szigetéig. A sziget gazdája, egy öregasszony, négy gyermek anyja volt: Kavó, Hige, Téin és Mvéau volt a nevük. Rátalált a holttestre a tengerparton, hazatért és megsütött két bankuldiót és két jamot. Visszament a partra, a halott orrlyukait bedörzsölte a bankuldióval, majd lenyelette vele a jamdarabokat.

Poanlocsi Téin életre kelt, és elfogyasztotta a két jamot.

– Kinek a gyermeke vagy? – kérdezte az öregasszony. – Soha senki még nem jött ide!

– Poanlocsi Téin vagyok, és nem tudom, hogyan kerültem ide.

Az öregasszony hazavitte a kunyhójába, és elbújtatta egy gyékényrakás alá, hogy megvédje gyermekeitől, a mennydörgésektől. Nagy hanggal érkeztek, a fiú félt is, de az öregasszony megnyugtatta:

– Ne félj – mondta –, ez mindig így van.

Az asszony odahívta a lányát, Kavót, és megfőzetett vele két jamot és két óriáskagylót.

– Miért kell a jamot megfőzőm, mikor idáig csak nyersen ettük? – kérdezte a lány.

– Főzd meg és hozd ide, mert nem tudok kimenni az eső miatt.

Néhány perc múlva Kavó odahozta a megfőtt ételt. Az öregasszony felébresztette a fiút és felültette. Kavó megjött, belépett a kunyhóba, észrevette a fiút, otthagya az élelmet, és Téinhez sietett, hogy megcsókolja. Soha nem látott még és nem is remélte, hogy láthat más férfiakat, mint a bátyjait. Hige meghallotta a zajt, odament, meglátta, hogy mi történik, és ő is odarohant a fiúhoz. Mindketten Téint akarták férjüknek és összevesztek. Anyjuk ekkor elhatározta, hogy mindketten hozzámennek feleségül.

Téin és Mvéau érezték, hogy valami nincs rendben, és megkérdezték anyjukat, hogy mi történt. Ő így felelt:

– Örökbe fogadtam egy fiút, nem kell bántani őt.

Az élet folyt tovább, a két lány a fiúval élt. Terhesek lettek, mindketten fiút szültek, akiket Téinnek és Mvéaunak hívtak. A fiúk felnőttek. Egy nap apjuk elküldte őket az erdőbe fát vágni, és ő maga is felment velük a hegyre. A távolban észrevették egy felhőt Poanlocs felett, a Nagy Földön. Az apa így szólt:

– Ez a felhő édesanyámék felett lehet.

Este a gyermekek elmondták ezt nagyanyjuknak, aki megkérdezte Téint, igaz-e, hogy látott egy felhőt Poanlocs felett.

– Igaz – válaszolta ő.

Éjjel az öregasszony varikot (mágia) végzett a hegyen, majd a mágikus csomagot a tengerbe dobta, és az gyönyörű vendéghajós csónakká változott. Reggel elküldte a gyerekeket halászni.

Rátaláltak a csónakra, és hazatértek, hogy bejelentsék. Az öregasszony ekkor magához hívta apjukat és így szólt hozzá:

– Indulj el két feleségeddel és két gyermekeddel a rokonaidat meglátogatni.

Megtöltötték a csónakot élelemmel, felszálltak rá és útnak indultak. Sok napi és éjjeli vitorlázás után megérkeztek Toliranhoz. Téin megparancsolta a gyermekeinek, hogy vegyék kézbe buzogányukat és rejtőzzenek el a vízlelőhely két oldalán, hogy megvárhassák, míg nagynénjük vízért jön. Akkor hajoljanak le úgy, hogy árnyékukat észrevegye a vízben.

Így is tettek. Kavo megpillantotta az arcok tükörképét a vízen, és felismerte bátyja vonásait. Rágondolt és sírni kezdett. Ekkor a két fiú előjött:

– Ne sírj, Téin él; lent van a csónakban.

Nagynénijük elmondta nekik, hogy Toliran fekszik és beteg.

Unokaöccsei így szóltak hozzá:

– Ne vidd be a vizet a konyhá belsejébe. Mondd meg neki, hogy jöjjön ki érte, és igya meg ott.

Mikor Toliran meghallotta, hogy felesége azt mondja neki, hogy igya meg kint a vizet, méregbe gurult.

– Oh, te annak a testvére vagy, akit megöltem, és most felhúztad az orrod.

Kilépett a konyhából, buzogánnyal a kezében. De Téin és Mvéau ott rejtőztek az ajtó két oldalán. Ahogy kilépett, agyonütötték. Levágták Toliran fejét, és nagynénijükkel együtt a csónakhoz mentek, ahol a báty és hóg ismét egymásra talált. A csónakkal útnak indultak, és kikötöttek Poanlocsban, ahol viszontlátták nagyanyjukat. Toliran fejét megfőzték és megették.

Mialatt ettek, parittyá hangját hallották meg a partról. Apjuk elküldte Téint és Mvéaut, hogy nézzék meg, mi az. A két gyermek ott találta az öreg Danginyt. Elmondták apjuknak, aki meghívta őt is, hogy egyen velük. Danginy letelepedett, és úgy tett, mintha Toliran szemét ette volna, de ehelyett behajította a tűzbe. A szem szétpattant és megmérgezte Téin Poanlocs családját. Mindnyájan meghaltak, Danginy pedig elmenekült.



# A MÁGIKUS KOSÁR

Egy fiatalasszony arról álmodozott a konyhójában, hogy elutazik messzire.

Összeszedte holmijait, élelmet készített. Találkozott egy fiatalemberrel, aki éppen hajózni ment apja csónakjával, és helyet kért magának benne. Kihajóztak a nyílt tengerre.

Partot értek egy szigeten. Egy emberevő házaspár lakott ott, fogaik olyanok, mint a szikla. Éppen kókuszrostkötelet fontak. A látogatók és a szigetlakók beszélgetni kezdtek, és az utóbbiak megörültek a gondolatnak, hogy megehetik őket. Konyhót készítettek nekik, hogy lefekhessenek.

Éjfél felé a férfi felfegyverezte magát díszbaltájával, és odaosont, hogy lemészárolja az idegeneket. De a mágikus kosár figyelmeztette a fiatal nőt.

– Ébredj – mondta –, ez az ember meg akar ölni titeket!

Az már az ajtóban állt.

– Ki van ott? – kiáltotta az asszony.

– Én vagyok.

– Mit csinálsz?

A férfi, hogy félrevezesse, így válaszolt:

– Az ajtótokat igazítom, hogy megvédjen a szúnyogok csípése ellen.

Így próbálkozott egész éjjel, anélkül, hogy meg tudta volna lepni a fiatal párt. Nem tudta zsákmányul ejteni őket. Reggel tehát a házaspár azt javasolta:

– Menjünk, sétáljunk az ültetvényen!

Négylábú emberevő állatokra gondoltak, amely az ültetvényen volt kikötve, hogy a tolvajokat felfalja. Odamentek, szabadon engedték az állatot, hogy a fiatalokat megharapja. Az állat feléjük futott, de a fiatal nő meglóbálta a kosarat, mire az állat vidáman és örömmel melléjük telepedett.

– Miért nem falja fel őket? – kérdezték magukban az emberevők.

Hazatértek. Éjjel az emberevők ismét az utasok konyhája felé mentek, hogy megöljék őket. De a fiatal asszony, akit a kosár megint

felébresztett, odakiáltotta:

– Ki van ott?

Az emberevő felesége meglepetten válaszolt:

– Azért jöttem, hogy megnézzem a tüzeteket, nehogy megégessétek magatokat. De már végeztem is.

Egész éjjel próbálkoztak, hogy meglepjék a fiatal párt, de a mágikus kosár mindig figyelmeztette őket.

Az emberevő házaspár megint szólította a fiatalokat:

– Hol vagytok? Menjünk, halásszunk a tengerben!

A cápákra gondoltak, akik majd felfalják őket. Megérkeztek az öbölbe, ahol szokás szerint halászni szoktak.

– Itt ugorjatok be! – mondták a fiataloknak.

A cápák feljöttek, feléjük siettek, de ahelyett, hogy felfalták volna, vidáman úszták körbe őket. Látván ezt, a házaspár így tanácskozott:

– Nehéz kitalálni, hogy mit csináljunk velük. Okosabbak ők nálunk. Hagyjuk, hadd menjenek el!

A fiatal pár ismét a tengerre szállt, és egy másik szigeten ért partot. A sziget főnöke megkérdezte tőlük:

– Utaztok és honnan jöttök?

– Cél nélküli séta hozott ide minket.

– Gyertek fel a kunyhómba.

A fiatalok otthagyták a csónakjukat, és követték a főnököt, ő pedig összehívta a szolgálait:

– Mindnyájatokat hívlak! – mondta. – Két vendég érkezett, szeretni fogjuk őket!

Mindenki ételmezt és drágaságokat készített: jamot, cukornádat, banánt, balasszorhánacsból készült anyagokat, pénzt, díszkagylókat, repülőkutyabőröket, gyékényeket. Halmot raktak mindebből, és felajánlották nekik.

Egy másik napon a fiatalok azt gondolták, hogy hazatérnek, és elmondták a főnöknek.

– Rakjátok tele a csónakjukat kincseikkel! – mondta a főnök a szolgálainak.

Az étellemmel és drágaságokkal megrakott csónak tengerre futott és eltávolodott. A főnök ekkor méregbe gurult:

– Ez a két fiatal elpocsékolja teljesen a kincseket! – mondta szolgálainak. – Hol vagytok hát? Nincs egy ember sem, aki szelet

tudna kelteni, hogy megfulladjanak?

– Majd én megteszem! – kiáltotta az egyik embere.

A hullámok feltornyosultak, mint a hegyek, körbefogták a csónakot, hogy elmerítsék.

– Hé, ember! – mondta ekkor a férfi felesége. – Állj a csónak orrába, és lóbáld meg a kosarat, mert különben elsüllyedünk!

Mihelyt a férfi felállt a csónak orrában a kosárral, a tenger elcsendesült, a szél és a hullámok elsimultak. Ekkor a főnök és népe megpillantotta a vízen úszó csónakot.

– Nem fulladtak meg! – kiáltotta a főnök. – Hol van egy esőcsináló? Ázzanak össze és fagyjanak meg!

Egy szolga esőt csinált, a vidék elszürkült, a hullámok minden oldalról permetezték a vizet. A férfi ekkor a csónak orrába állt a kosárral. A tenger elcsendesedett, a nap kisütött, az idő derűs lett. A parton az emberek visszafordultak, hogy megnézzék őket, és látták a fiatalokat, akik még mindig nem fulladtak meg.

– Hol van az, aki a mindent felfaló cápákat elengedi? – kérdezte a főnök.

Egy szolga elengedte ekkor cápáját. De a fiatal férfi ott állt a kosárral együtt, és a cápa, s vele együtt az összes cápa, elmerült a mélyben, és nem jött elő többet.

– Hagyjuk békén őket! – mondta a főnök. – Akármit teszünk, hasztalan.

A fiatalok hazatértek, és még mindig otthon vannak.

# A TUÓI FŐNÖK

A tuói főnök azon szorgoskodott, hogy kigyomlálja a kunyhója környékét. A kivágott növényeket hol az egyik, hol a másik oldalra dobta. Közben így szólt magában:

– Mit tegyek, hogy húst ehessek, hisz nagy kedvem van rá! Készíték egy hurkot, amivel madarakat foghatok.

Lefeküdt, reggel elkezdte fonni a kötelet. Mihelyt a hurok készen lett, fogta, s estefelé felállította egy fügefán. A hurkot otthagya, lemászott a fáról, tüzet rakott, majd lefeküdt a kunyhójában. Aludt, aludt egészen reggelig, akkor felkelt, s elment, hogy megtekintse a csapdáját, s két repülőkutya-t talált benne. Felmászott a fára, kiszedte az állatokat a csapdából, s miután kettétörte a szárnyukat és a lábukat, lehajította a földre őket. Lemászott, felszedte s hazavitte őket az anyjának. Anyja fogott egy ásóbotot, jamot és tárót szedett, becsavarta a két állatot levelekbe, berakta egy fazékba, s íme, már főzi is az ételt, fújja a gőzt, hogy láthassa, nyers-e még. Mihelyt az étel elkészült, felszolgált az egészset. Egy repülőkutya a tuói főnöké, a másik az anyjáé, egy jam és egy táró a tuói főnöké, egy másik jam és táró pedig az anyjáé. Ettek, ettek, ettek, mindent megettek. Tüzet vittek magukkal a kunyhóba, s lefeküdtek aludni. Másnap reggelig aludtak. A főnök akkor felkelt, s elindult, hogy megtekintse csapdáját.

– Kiről szól ez a történet? Kinek szól ez a mese?

– Ez a tendói főnök története, aki foglyul esett a csapdában.

A tuói főnök fel akart mászni a fára, de ahogy meglátta a foglyot, elrejtőzött félelmében.

– Oh, oh! – mondta. – Ki van odafent? Valamiféle istenség? Mi lehet az?

Ő, aki a csapdába esett, így szólt hozzá:

– Gyere! Gyere ide!

– Nem merek – válaszolta a tuói főnök –, félek.

– Gyere, ha mondom, nem látod, milyen könnyű felmászni ide?

Ne félj, gyere, szabadíts ki!

A tuói főnök felmászott, és kiszabadította a hurokból. De ahogy szabadnak érezte magát a fogoly, megragadta és rátelepedett a vállaira.

– Oh, atyám! Oh, atyám! – kiáltott fel rögtön a tuói főnök, felidézvén ily módon őseinek szellemét. – Mi lesz a sorsom? Félek!

Sírni kezdett.

– Miért sírsz? Hagyd abba a siránkozást, mássz le a fáról, s menjünk a faluba!

Lemászott, terhével a vállán. A fa tövébe érve a tuói főnök hosszút sóhajtott:

– Szállj le a vállamról – mondta –, s menj úgy, ahogy mi!

– Nem, nem szállók le, itt akarok maradni, mert csapdába ejtettél.

A főnök közeledett a faluhoz. Anyja meglátta, amint kijött, mert várta őt. Meglátta a szellemet a vállán.

– Mit hozol a nyakadban? – kérdezte.

– Hajajj! Fogalmam sincs róla! A csapdában találtam, ahol foglyul esett.

– Mihez kezdesz vele?

– Nem tudnám megmondani, nem akar leszállni a vállamról.

– Hát ez lehetséges? Van valami ennivalód, amit elkészíthetnék neked?

– Miket kérdezel tőlem! – mondta a főnök –, és hogyan ehetnék, hisz nagyon félek attól, aki a nyakamban ül.

– Nem akarom, hogy egyék – mondta a szellem. – Ami viszont engem illet, készen állok az evésre, készítsd el nekem az ételt!

Az öregasszony nyomban nekiállt jamot és tárót főzni, amit odaadott a szellemnek. A tuói főnök nem evett, annyira szenvedett. Ahogy a szellem hozzákezdett az evéshez, a szájából kicsurranó lé a tuói főnök fejére folyt.

– Oh, anyám – szólt akkor felháborodott hangon –, gyújts nekem tüzet a kunyhómban. Elmegyek, lefekszem, de nem tudnék tüzet gyújtani így, ahogy engem látsz.

Mikor az öregasszony meggyújtotta a tüzet, a főnök lefekvéshez készülődött, de a szellem nem akarta elhagyni a helyét.

– Oh, mennyire szerencsétlen vagyok! Szállj le hát, s aludjunk egymás mellett!

– Feküdj le, én a nyakadban akarok aludni!

Lefeküdtek, s elnyomta őket az álom. Éjfél felé az istenség álmában elengedte az áldozatát. Ahogy szabadnak érezte magát a főnök, sebtében kiment a konyhából, otthagyván az alvó szellemet. Felmászott egy kókuszpálmára, s elrejtőzött a tetején. Ahogy a nap felkelt, a szellem felébredt s körbenézett.

– Hol van a tuói főnök? Hol van? Hova mehetett az éjszaka? Oh, hogyha megtalálom!

Kiment a konyhából, kereste fent, kereste lent, kereste mindenfelé. Nem vette észre a főnököt, aki a kókuszpálma csúcsán rejtőzött. Majd szomját akarta oltani, ezért felmászott a pálmafára, mászott, mászott, mászott, megállt, hogy szuszogjon egyet, megint mászott, mászott még, s íme, már a tetején is volt! Jobbról szedte a diót, balról szedte a diót, meg akart fordulni, s egyszer csak észrevette a rejtőző főnököt.

– Na megvagy, valóban te vagy az? Úgy, szóval meg akarsz szökni előlem! – mondta, s újra felugrott a vállára. – Mássz le, szedjük össze a kókuszdiókat!

– Milyen végzetes a sorsom, meg fogok halni!

Lemászott, összeszedte a kókuszdiókat, feltörte őket, mialatt az istenség a vállain ült.

– Fiam – szólt az öregasszony –, miért nem nyitod fel a diót, hogy egyél?

– Oh, anyám, anyám! Hogyan akarhatod, hogy egyek? Hát nem látod azt, aki a vállaimon ül? A bensőmben tűz ég, elszáradok a gondtól!

– Oh, ő nem akar enni – mondta a szellem. – Ami viszont engem illet, éhes vagyok, hozd az ételemet!

Az est leszállt, az öregasszony tüzet vitt és meggyújtotta a konyhóban. A tuói főnök aludni készült, terhét még mindig a vállán cipelve.

Éjfél felé az istenség ismét elengedte áldozatát. Egymás mellett aludtak. Ahogy szabadnak érezte magát a tuói főnök, felkelt, kinyitotta a tarisznyáját, amelyben az értékeit őrizte. Kivette belőle repülőkutya bőrből készült övét, felrakta a fejére sapkáját, egy csomó kormot fogott, és bekente magát vele, szép kagylóit a térdére kötötte, karperecét felhúzta, felvette fehér ágyékkötőjét, felkötötte kezére a fügefafa háncsából készült szalagot, felfegyverezte magát a

dárdájával és zöld buzogányával, és útnak indult, anyjától sem vett búcsút. Átúszott a Puanandu folyón, és elérkezett a vagapi főnökhöz.

- Tuói főnök, valóban a te arcodat látom? – szólt a vagapi főnök.
- Valóban én vagyok.
- Mi van veled?
- Menekülök.
- Ki elől menekülsz?
- Az elől...
- Ki elől?
- Nem tudok róla semmit. Talán valamiféle istenség.
- Hol találtad?

– Hurkot állítottam a madaraknak, odajött, beleesett. Kiszabadítottam, s rögtön a nyakamba ült. Jobbra ráztam, nem akart leesni, balra ráztam, hiába, hátrafelé ráztam, lehetetlen volt szabadulni tőle. Aztán lefeküdtem. Éjjel, álmában elengedtem, kibújtam a kunyhóból, elmenekültem, s elrejtöztem egy kókuszpálma tetején. Keresésemre indult, s nemsokára megtalált. Nem tudok elbújni előle. Errefelé menekültem.

– Gyere – szólt a vagapi főnök –, ülj le, ha idáig el is jön, itt biztosan halálát leli. Mi bátrak és elszántak vagyunk, mi tudjuk, hogyan kell egy embert összeszabdálni. Pihenj le, megöljük, ha ide mer jönni.

Alig ültek le, már látták is, hogy jön a szellem. Az égen közeledett, s mintha mégis a tenger mélyéből jött volna elő.

- Látod, ott jön – mondta a tuói főnök.

A vagapi főnök bátorsága is eloszlott hamarosan, s helyére a félelem lopódzott.

– Tuói főnök – így szólt –, siess, menekülj, félek, hogy megfog engem is veled együtt!

A főnök elmenekült, és megérkezett a bai főnökhöz.

– Tuói főnök, valóban a te arcodat látom? Mi van veled?  
– Valóban én vagyok – válaszolt ő –, az elől menekülök, aki üldöz.

- Olyan ő, mint mi?
- Nem tudok róla semmit. Vajon nem valamiféle istenség-e?
- Gyere, gyere ide, vesztébe rohan nálunk!

Leültek, s hamarosan látták is a szellemet közeledni. Lehetetlen a méreteit megmondani: testének egy része a felhőkbe vész, másik része pedig az óceán mélységeibe.

– Tuói főnök – így szólt a bai főnök –, keress más helyet magadnak, ahova elmenekülhetsz! Félek, hogy megfog engem is veled együtt!

A tuói főnök menekülni kezdett, futott, futott egész Kanaláig.

– Tuói főnök – szólt a kanalai főnök –, valóban a te arcodat látom?

– Valóban én vagyok – válaszolta a tuói főnök.

– Mi van veled?

– Menekülök az elől, aki Tuo óta üldöz.

– Miféle szerzet az?

– Nem tudok róla semmit. Vajon nem valamiféle istenség-e?

– Hol van?

– Nézd csak, már itt is van!

– Ül le – mondta a kanalai főnök –, meg fogjuk ölni!

Alighogy kimondta e szavakat, már látta is közeledni. Feje az égig emelkedett, lába a földet érte.

– Már itt is van!

– Tuói főnök, keress magadnak másutt menedéket, félek, hogy megfog engem is, veled együtt!

Útnak indult újra, s így futott törzstől törzsig, míg végül elért Maalamuába, a sziget végébe. Körbenézett, hogy hova tudna elmenekülni üldözője haragja elől. Lehetetlen, nincs tovább föld. Ekkor két gyermeket pillantott meg, amint a tengerben fürödtek, és azok is meglátták őt.

– Kik vagytok? – kérdezte tőlük.

– Mi vagyunk – válaszolták a gyermekek.

– Mi csináltok itt?

– Fürdünk – válaszolták, s tovább fürödtek anélkül, hogy figyeltek volna rá.

A tuói főnök odakiáltott nekik:

– Ah, mondjatok egy olyan helyet, ahova elmenekülhetek, mert nagyon félek!

– Mitől félsz?

– Attól félek, aki üldöz.



- Olyan ő, mint mi?
- Nem tudok róla semmit, nézzétek, ott jön a magasban.
- Na jól van, maradj itt, s amikor egészen a közeledbe ér, beugrunk a hullámokba. Te is ugorj utánunk!

Már érkezett is a szellem nagy sebességgel. A két gyermek beugrott a hullámokba, a tuói főnök utánuk. A tenger mélyén egy házban laktak, ahol kényelemre leltek.

Mikor a tendói főnök leszállt, a parti sziklákon maradt, de nem tudott alámerülni, hogy megkeresse áldozatát a víz mélyén. Mihez kezdjen most? Kitépelt egy csomó füvet, odahívott két madarat, s elküldte őket a *muarannal*. Egyik madár keleten repült végig, a másik nyugaton, s Pot szigetén találkoztak. Az volt a feladatuk, hogy összehívják a madarakat, kivétel nélkül valamennyit.

A két hírvivő útnak indult, és a szófogadó madarak összegyűltek a tendói főnök előtt, aki így szólt hozzájuk:

- Azért hívtalak össze titeket, hogy a tenger vizét kiigyátok.

A madarak így válaszoltak:

- Rendelkezésedre állunk.

A gémek rögtön nekiláttak az ivásnak, ittak, ittak, ittak, és a víz lesüllyedt, mint apálykor. Ezután a pólingok következtek, ittak, ittak, ittak, és a korallpadok szárazra kerültek. Most a sirályokon volt a sor, ittak, ittak, ittak, és a víz úgy leszállt, mint a legnagyobb apályok idején. Majd másfajta madarakon volt a sor, itták, itták, itták a vizet, és a kunyhó csúcsa előtűnt. Majd megint másfajta madarak következtek – azok is itták, itták, itták a vizet, s a tenger alatti kunyhó teteje is láthatóvá vált. Ismét másfajta madarakon volt a sor, azok is itták, itták, itták a vizet, és a tető alja is látható lett. Egy újabb madárfajta következett, ittak, ittak, ittak, és a kunyhó oldalai is előtűntek. Még egy madárfajta; ittak, ittak, ittak, s végül minden száraz volt, nem volt több víz a kunyhó körül.

– Vége – így szólt a tendói főnök –, elmehettek! Ami pedig engem illet, megkeresem a tuói főnököt, hogy ő legyen az eledelem.

Leszállt, a kunyhóbeliek látták, hogy közeledik. A tuói főnök sóhajtozni kezdett:

- Oh, én szerencsétlen, már itt is van.
- Hol van? – kérdezték a gyerekek.
- Íme, itt!

- Mit fogsz csinálni?
- Miket kérdeztek ti!
- Jól van hát! Ide figyelj! Ha idejön, hogy hívjon téged a konyhából, ne menj ki! Mondd meg neki, hogy jöjjön ő ide be, érted! A tendói főnök az ajtó elé ért.
- Gyere ki! – mondta a tuói főnöknek.
- Még mit nem akarsz, hogy csináljak? Ha meg akarsz fogni, gyere ide értem!

Ez alatt az idő alatt a két gyermek baltával a kezében az ajtó két oldalára állt. A tendói főnök lehajolt, hogy bemásszon a főnökért, és ebben a pillanatban a két gyermek levágta a fejét. A fej begurult a konyhá középre, a test pedig ott maradt az ajtó előtt.

# A FIÚ, AKI AZ ÁLLATOK NYELVÉN BESZÉLT

Abban az időben mindenki piritru gombákat gyűjtött, hogy legyen mivel cserélni. Egy fiatalember így szólt a szüleihez:

– Elmegyek az erdőbe gombáért.

Halott jeukane fügefákra bukkant, amelyek piritru gombával voltak borítva. Felmászott egy jeukanéra, és megtöltötte a kosarát. De nem vette észre, hogy ott van egy vaunacsaieinek nevezett kis fekete kígyó, amely nagyon rosszindulatú. A kígyó eltévedt az erdőben. A gyermek nyaka köré tekerődött, és a gyermek félelmében leesett a fáról. A kígyó azt mondta neki:

– Ne félj. Vigyél haza apámhoz és anyámhoz.

– Nem tudom, hol lakik az apád és az anyád.

– Megmutatom neked az utat, te csak kövesd.

Mindketten bementek az erdőbe. A kígyó megmutatta az ösvényt, és a fiú követte. Elérkeztek egy tisztásig. A kígyó akkor azt mondta:

– Mikor a tisztáson leszünk, ne félj. Az összes kígyó oda gyűlik mindenfelől. A szikla alatt ott lesz apám és anyám. Ők már öregek. Menj egyenesen felénk, és ne félj.

A fiú megpillantotta az öreg kígyót, akinek a szakálla a földet söpörte. A fiú odaért, és megállt előtte. A kis kígyó leugrott a nyakából, és odament az apjához és anyjához, akik nagyon boldogok voltak. Az összes kígyó kiabált örömeiben, hogy viszontlátta a testvérét.

Az öreg kígyó így szólt a fiúhoz, a kis kígyót használva tolmácsként:

– Mit adjak neked azért, hogy visszahoztad a fiam?

A kis kígyó azt mondta neki:

– Kérd azt, ami a szájában van.

Az öreg kígyó így szólt:

– Jól van.

A kis kígyó azt mondta a fiúnak:

– Ne félj! Hunyd be a szemed, és nyisd ki a szád!

Az öreg kígyó közelebb ment, bedugta nyelvét a fiú szájába és beleköpött. Aztán így szólt a fiához:

– A fiú érteni fogja a madarak és az állatok nyelvét. De nem mondhatja el titkát senkinek sem.

Mikor a fiú útnak indult, az összes kígyó üdvözölte, ő pedig hazament az apjához és az anyjához.

A fiú gazdag volt, mert értette a madarak és az állatok nyelvét. Mivel gazdag volt, elvett egy lányt feleségül. Egy napon feleségével az ültetvényekre ment. Ott meghallotta, amint a madarak azt mondták:

– Esni fog.

Feleségéhez fordult:

– Siessünk, esni fog.

Az asszony:

– De miért? Szép idő van!

– Deko, nem, siess!

– De szép idő van!

– Nem!

A madarak megismételték:

– Esni fog.

A férfi megfordult, hogy lássa a madarakat. Az asszony megkérdezte tőle:

– Mit nézel?

– Semmit.

– De! Mondd meg, mert nézel valamit.

Az asszony addig faggatta, míg bevallotta a titkát. Azt mondta:

– Értem a madarak és az állatok nyelvét.

Hazaértek. De házuk, apja, anyja, a fák, a növények, minden eltűnt. Ez volt a fiú büntetése, mert nem engedelmeskedett a kígyónak.

# BÉCSÉ, A KÍGYÓBŐRŰ FÉRFI

Megenine a Fenyők szigetének főnöke volt, és maréi felesége volt, szi Hnadidi, vagyis a világosság. Megenine meghalt, de a felesége terhes volt. A gyermek megszületett. Tengeri kígyó volt, bécsé. Az anyának azt mondták:

– Meg kell ölni.

– Nem – válaszolta ő –, meg kell tartani.

Meg is tartotta valóban; amíg nagy nem lett, Bécsé azt kérte, hogy készítsenek neki hegyes tetejű kunyhót, méicsót. Ott lakott, de már túl nagy volt. Az anyja azt mondta neki, hogy hagyja el azt a kis kunyhót, és lakjon az oszlop alakú fenyők között, hogy rajtuk telepedhessen meg.

Bécsé megbízta az anyját, hogy szerezzen neki feleséget. A sziget lányai nem akartak hozzá menni, mert kígyó volt. Vanerenének volt egy unokahúga Hnadidiben, akit szintén Vanerenének hívtak. Elmentek érte.

A lány megérkezett Uzeribe. Nagynénje így szólt hozzá:

– Ez egy kígyó, de ne félj tőle.

Éjjel a nagynéni tüzet rakott a méicsóban, majd így szólt unokahúgához:

– Menj be a kunyhóba, és feküdj le. Ő is bemegy, de ezúttal se félj tőle.

A kígyó bement a lány után. A farkánál fogva csúszott be, és spirál alakúra tekeredett össze, hogy fejét a rémülettől dermedt fiatal lány orcájára helyezhesse.

Napfelkelte előtt Bécsé kiment a kunyhóból, és felment a fenyők közé. Az öregasszony elkészítette Bécsé táplálékát, és megparancsolta unokahúgának, hogy vigye el neki a fenyők közé. Bécsé leereszkedett és evett. Így volt ez mindennap.

Egy éjjel Bécsé megsajnálta a lányt, aki már nem félt olyan nagyon. A lány a kunyhóban volt, a bécsé pedig kívül. Levetette kígyóbőrét. Belépett és felébresztette a fiatal lányt:

– Nyisd ki a szemed! – mondta.

A lány ránézett, és egy csodálatosan szép fiatal férfit látott maga előtt. Egész éjjel együtt háltak. Napfelkelte előtt Bécsé kiment, felvette kígyóbőrét, és felment a fenyői közé.

A kis Vanerene sugárzott a boldogságtól, és nagynénije észrevette, hogy megváltozott a kedélye. A fiatal asszony bevallotta neki, hogy mi történt. A nagynéni azt mondta:

– Mialatt alszik, vedd el a tűzet, menj ki, és égess el a bőrét.

Másnap Bécsé vissza akarta venni a bőrét, de nem tudta, mert az asszony elégette. Ott kellett maradnia így, emberi alakban. Uzeri összes lánya megcsodálta a szép férfit.

– Kei! – mondták.

Az öregasszony így válaszolt nekik:

– Kígyó volt. Kértem, hogy menjetek hozzá, de nem akartátok.

Most az a hely, ahol egykor Bécsé lakott, tele van kis bécsékkal.

# A BÉNA FIÚ

Két öreg élt Konduban. Csak egy gyerekük volt, aki nyomorék volt. Egy nap azt gondolták:

– Felneveljük ezt a gyermeket, aki nem tud járni. Mi lesz velünk, hisz már öregek vagyunk?

Elmentek táróért, jamot ástak ki, kemencét készítettek, és amikor az összes étel megfőtt, kivették a kemencéből, és a konyhába vitték, a nyomorék gyermeknek. Elmentek vízért is, cukornádért, mindezt lerakták mellé és így szóltak:

– Itt van az ételed, neked adjuk. Ebből tápláld magad. Ami minket illet, mi elmegyünk.

Elmentek, bemásztak egy barlangba, ott mindketten lefeküdtek és meghaltak.

Egy nap karagereui lányok mentek arra a vidékre, hogy kagylót gyűjtsenek. Felmentek Konduba, és a nyomorék fiú földjein és erdeiben találták magukat.

– Mit fogunk csinálni a zsákmányunkkal? – gondolták. – Hol találunk tüzet, hogy megsüssük?

A völgy nagyon keskeny volt.

– Úgy tűnik, hogy van odalent élet – mondták –, tüzet látunk.

Egyikük rátalált a nyomorék fiú konyhájára és így szólt:

– Van tüzed?

– Gyere, vedd el.

A lány zsarátnokot vitt a faszorba, és amikor az összes fiatal asszony befejezte a főzést, visszavitte a zsarátnokot a konyhába.

– Honnan jöttök? – kérdezte a nyomorék fiú.

– Karagereuból.

– Vegyétek hát vissza a tüzet, és egyétek meg az ételt, ami itt van. Menjete, szedjetek banánt az ültetvényeimen. Ereszkedjete le a patakhoz, és keressete kis rákokat, hogy az ételetekhez legyen egy kis hús is csemegének.

Kis idő múlva a lányok azt gondolták:

– Az ételünk készen van. Felviszünk egy részt ennek a férfinak is, oda a konyhába. Ki megy fel hozzá, hogy felajánlja neki?

A legidősebb közülük így szólt:

– Én elviszem neki.

Mikor a lányok befejezték az evést, a nyomorék azt kérdezte tőlük:

– Fiatal lányok, itt alusztok vagy hazatértek?

– Azt hisszük, hogy itt kellene aludnunk.

– Azért kérdem, mert elmehetnétek még élelemért az erdőbe és a ligetbe, *tetragóniákért* és füvekért, arrafelé.

A lányok elmentek a növényekért. Miután elkészítették, vittek egy adagot a fiatal férfinak is. Ezután elaludtak. Reggel a nyomorék fiú megkérdezte tőlük:

– Hazamentek, vagy itt maradtok még?

– Hazamegyünk – mondták.

De a két legidősebb azt gondolta:

– Itt maradunk vele.

És ott maradtak. Akkor a férfi azt mondta nekik:

– Menjetek el, nézzétek meg a táróföldeket arrafelé, a hegy oldalán. Nézzétek meg, hogy tele vannak-e növényvel? Hozzatok egy kis ennivalót.

Miután a lányok befejezték a munkát fent a hegyen, hazamentek, tüzet raktak, a fiatal férfinak enni adtak és elaludtak. Másnap a férfi ugyanazt parancsolta nekik, és ugyanígy tettek ők is. Így ment ez több napon keresztül.

De a nyomorék férfi elgondolkodott, mert állandóan hallotta, hogy a két asszony hogyan szapulja őt. Konyhója ajtajába ment, és lerázta magáról a betegségét, mert a két asszony állandóan így beszélt:

– Nem jön elő ez a férfi, nem jön felénk. Az ennivalót mindig a konyhójába visszük.

A fiatalember elszégyellte magát, lerázta a betegségét, és sikerült találnia egy *méamorú füvet*. Fogta, elment, hogy *apja és anyja sírjánál egy cölöpre* akassza. Mikor visszatért onnan, tagjai nem voltak már töröttek. Bement a konyhójába.

Másnap vette a baltáját, és elment doi fát keresni, hogy maszkot készítsen belőle. Mikor az arcot kifaragta, elrejtőzött, hogy hallja, hogyan szapulják az asszonyok.

– Menjünk el – mondták. – Menjünk messzire ettől az embertől.



Ekkor felegyenesedett előttük, s ők ájultan estek össze. Otthagyta őket, és visszament a kunyhóba. Az asszonyok felkeltek, és mikor bementek a kunyhóba, elkészítették a földkemencét. A fiatal férfi kunyhójának ajtaja előtt ült, és furulyán játszott.

– Nézd csak – mondta az egyik asszony –, ki az a férfi a kunyhó előtt, ott fenn? Valami idegen, mert még senki sem jött ide. Minden bizonnyal most érkezett.

Az idősebbik odament, hogy megnézzze. Majd karjait nyaka köré fonta, átölelte, odahúzta a női kunyhóhoz, és így szólt a hűgához:

– *Hozd ki a gyékényt, hogy le tudjon ülni.*

Mikor később az asszony megszülte a gyermeket, a fiatal apa elment, hogy elvigye Karagereuba a méamorut, és így szólt az anyai nagybácsihoz:

– Gyertek és vegyetek részt *a gyermek fürdetésén.*

A nagybácsik eljöttek, fent töltöttek a hegyek között egy napot, és másnap hazamentek.

Egyszer meghívást kaptak Ébe, ünnepségre. A gyermek apja elment, beszédet mondott. Mialatt beszélt, két nő nézte. A nők az ezerlábú féreg totemjébe tartoztak. Elhatározták, hogy agyonütik a férfit. Elébe mentek, hogy meglephessék. A férfit figyelmeztették a veszélyre, ezért útnak indult, de a két nő megvárta az ösvény egy kanyarulatánál és megölte őt. Ekkor a meggyilkolt férfi szelleme hazament a feleségéhez és gyermekéhez:

– Miért most jössz, hajnalban? – kérdezték.

– A táncból jövök. Hoztam egy halat és egy darab jamot, ennek a férfinak a táplálékát. Főzd meg az egészet! Én aludni megyek a kunyhóba.

Az asszony és a gyermek elvette az ételt. Miután lefeküdtek, éjfél felé az asszony álmában a gyermek apját vérbe borulva látta. Sírt, de a férfi így szólt:

– Kit siratsz? Aludni akarok!

Az asszony elaludt, de újra felébredt. Ismét látta álmában a férfi ágát és a férfit, szomorúan és vérrel borítva. Zokogásban tört ki.

– Kit siratsz? – kérdezte a férfi. – Nyugodj meg, már hajnal van.

Mikor a nap felkelt, így szólt a feleségéhez:

– Hozd ide a mágikus kosarat.

Kezébe vette, kinyitotta és a tartalmát kiterítette a házban:

– *Íme, a kincseim.* Ezé az emberé lesznek, a fiamé.

Az anya és gyermeke sírtak.

– Ne sirassatok engem, *én öreg jam vagyok.* Vigyázz erre a gyerekekre! Ami engem illet, én visszamegyek.

Ott sírtak, mintegy búcsúzva tőle. Elmentek közösen egy erdőig, és elértek egy nagy hup fatörzs mellé.

– Én felmászom erre a fára – mondta a férfi –, ti pedig menjetek vissza.

De ők ott maradtak mozdulatlanul. A férfi felmászott a fa csúcsára. A törzs üreges volt. Miután felért a csúcsig, bemászott a törzs belsejébe, és lábai leértek a földre.

Az asszony és a fiú elindult, hazament és lefeküdt. Reggel az anya így szólt a fiához:

– Elmegyünk meglátogatni anyai nagybácsijainkat Karagereuba.

Elmentek és hosszú ideig maradtak ott. Egy nap *a fiú két anyja* így szólt:

– Fiú, maradj itt. Felmegyünk a hegyre, hogy kigyomláljuk az ültetvényeinket.

De a fiú azt gondolta:

– Elmegyek én is sétálni a szülőföldemen.

Felment Konduba, kihúzott egyjamot a földből, cukornádat vágott, és elment arra a helyre, ahol egykor apját szem elől veszítette. Áldozatot mutatott be és imádkozott.

– Apám, nagyapám, szakadjon az eső, mennydörögjön, jöjjön egy áradás!

A mennykő lecsapott, kettéhasította a fát, amelybe az apa be volt zárva. A törzs kettényílt. A fiatalember odaugrott, megragadta apját, és egy darab jamot adott neki. De apja kihányta. Másikat adott neki. Azt lenyelte. Cukornádat adott neki, kihányta. Még egyszer megpróbálta, lenyelte.

– Rakd le a lábad a szilárd földre – mondta a fiú.

Lábra állt.

– Törd szét lábaddal *a guajakfa szívét.*

Széttörte.

– Erősnek érzed magad, apám?

– Igen, erősnek.

Ekkor hazamentek. Az apa azt mondta a fiának:

– Menj el a két asszonyért Karagereuba.

A fiatalember elfutott.

– Értetek jöttem – mondta –, apám hívat titeket.

– Az apa? Hol van?

– A régi apa.

Eljöttek és viszontlátták az apát és a fiát. Nagyon megörültek.  
Mindnyájan együtt laknak még ma is.

# A FEKÉLYES FIÚ ÉS GONOSZ BÁTYJAI

Médzsénóban testvérek éltek, akik együtt laktak. A legidősebb így szólt egy reggel:

– Ketten közülünk menjenek az ültetvényekre dolgozni, kettőn menjenek, rakják ki a csapdákat, és merjék ki a vizet egy árokból, hogy halászassunk. A legfiatalabb menjen fáért és nyiauli kéregért, amivel a földkemencét leboríthatjuk.

Ezt az öcsöt fekélyek borították, és feje mindkét oldalán daganat volt, mintha két ágának a kezdete lett volna. Bátyjai minden étkezéskor egy tálat készítettek számára, amelybe összegyűjtötték a hulladékot és a csontokat. Kis idő múlva az öcs csak magában mormolva eszegetett.

– Miért panaszkodik? – mondták a fivérek.

A legidősebb az ifjabbhoz fordult:

– Menj az öcsémhez. Miért mormol evés közben?

– Ah, azért beszélek evés közben, mert nincsen társam.

– Eleget kapsz enni?

– Igen, eleget.

Az ifjabbik fiú visszament a bátyjaihoz.

– Beszél, evés közben – mondta.

Bátyjai azt válaszolták:

– Jól van.

Reggel a legidősebb újra így szólt:

– Ketten közülünk menjenek az ültetvényekre, ketten pedig rakják ki a csapdákat, és halásszanak a vizesgödrökben. A legfiatalabb menjen fáért.

Szétoszlottak. Mikor a legfiatalabb egyedül maradt, gondolkodni kezdett:

– Minek enném itt állandóan a hulladékot? Elmegyek anyai nagybácsimhoz Varavába.

Felkelt, fogott egy botot sétapálcának, nyakába kötötte legyezőjét, és megérkezett anyai nagybácsijához. Nagybácsija

megfordult és megpillantotta:

– Eh, unokaöcsém! Gyere be!

Behúzta egy kunyhóba, leültette, ő maga pedig azonnal elment, hogy ültetvényéről két *jamot szedjen az ágyás közepéről*. Egy igazi vörös jamot hozott, és megfőzte a fazékban.

– Nagybácsi, egyedül vagy itt? Hol van a nagynéni?

– Ő most mással van elfoglalva. Elment halászni apály idejére Néuba, a két lánnyal együtt, akik itt laknak. Valószínűleg csak este jönnek meg.

A két férfi egyedül maradt. A nagybácsi *hosszú, rojtos gyékényt keresett elő*, és odaadta a fiúnak, aki beburkolódzott vele. A két férfi így maradt ülve egymás mellett.

– Nagybácsi, mit csinál a nagynéni? Még mindig távol van?

– Meg fog jönni.

Az asszony és a két lány hamarosan megérkezett, és az asszony megfordulva észrevette a fiatalembert:

– Ki ez? – kérdezte férjét.

– Unokaöcsém, aki Médzsénóból jött. Fogd a rákokat és főzd meg a fazékban számunkra!

A két lány is odalépett hozzájuk:

– De apánk, milyenek vagytok ti itt ketten? Nézd a fejen lévő két hosszú ágat és a fekélyekkel borított tagjait!

A fiatalemberre köptek, és szitkokat szórtak rá.

– Ne beszéljetelek csúnyán vele, ő az unokaöcsém.

– Unokaöcséd? Ilyen külsővel? Két ággal a fejen?

Az étel elkészült. Az öregasszony levette a fazekat a tűzről, és két darab jamot egy rákkal együtt a nádból készült tálra helyezett. A nagybácsi elvette.

– Itt az ételed, unokaöcsém.

Mindnyájan elaludtak, reggel pedig a nagybácsi így szólt:

– Te itt maradsz, mi meg elmegyünk az ültetvényekre dolgozni. Itt találkozunk este.

– Igen, menjetek.

Este, amikor hazaértek, a nagybácsi így hívta a fiút:

– Öcsém!

– Igen!

– Mássz ki a kunyhóból, és gyere ide cukornádat szopogatni!

A fiú előbújt – még mindig a gyékény borította –, és szopni kezdte a cukornádat. Az étkezés után szétoszlottak, hogy aludjanak. Másnap reggel a nagybácsi megint így szólt az unokaöccséhez:

– Este találkozunk. Az ültetvényekre megyünk. Maradj itt nyugodtan, és várj meg minket.

Az öcs ott maradt egyedül. Nemsokára megpillantott egy *tükröt*, amely a kunyhó falán lógott. Odasietett, leakasztotta, és nézni kezdte magát. Felfedezte a két ágat a fején.

– Ejnye, mi ez? Nagyon nagy ez a két daganat a fejemen.

Hátrafordult, majd visszafordult, és meglátta a testét.

– Ah – mondta –, elmegyek fürödni.

Elindult, belemerült a vízbe, mosakodott. Miután visszatért a kunyhóba, vett egy fésűt, és választékot fésült a hajába. Megpillantotta nagybácsija tollbokrétáját, a hajába tűzte. Egy karkötőt is talált, felhúzta a karjára. Úgy maradt ott teljes díszben, gondolkodván:

– Mit csinálok én itt ebben a házban?

Kiment a kunyhóból. Még mindig a hosszú, rojtos gyékényt viselte, amely a földet söpörte. Felmászott Varava hegyére. Eljutott a csúcsig. Lábával dobantott egyet a hegy másik oldalán, és a hegy leomlott, s majdnem teljesen elborította. Kétszer dobantott lábával a hegyen, hogy ráessen, és a hegy el is borította. Eltűnt a kövek között, de előjött közülük. Először a feje bukkant fel, és nem volt rajta többé daganat. Kétszeri próbálkozásra ki tudta húzni a karjait is, és azokat sem borította fekély. Végül fel tudott egyenesedni teljesen, és mint csodálatos férfi jelent meg, sugárzó arccal, dús hajjal és szép zöld tetoválásokkal a testén. Leereszkedett, hazatért nagybácsija lakhelyére. Bebújt a kunyhóba, ahol sok időt töltött azelőtt, magára húzta a hosszú, rojtos gyékényt és beburkolódzott vele.

Estefelé a nagybácsi, felesége és a két gyermek hazatért az ültetvényekről.

– Öcsém! – kiáltotta a nagybácsi.

– Mi az?

– Gyere elő a kunyhóból, és szívj meg ezt a cukornádat!

A fiú a hosszú, rojtos gyékényt egész a fejéig húzta, előbújt a kunyhóból, és elvette a cukornádat. Az étkezés után szétszéledtek

aludni.

Reggel, amikor a fiú kilépett a központi fasorba, a madarak énekeltek. A nagybácsi megfordult és megpillantotta. Így szólt magában:

– Ki ez? A fiatal fiú, vagy valaki más? Akár ő az, akár valaki más, aki estére hozzánk jött aludni, csodaszép mindenképpen!

De az öcs visszament a konyhó felé, maga után húzva a hosszú, rojtos gyékényt, hogy beburkolóddzon vele.

– Öcsém! – mondta a nagybácsi. – Te vagy az, vagy valaki más?

– Én vagyok az, nagybácsi!

– Hogyan lehet, hogy ilyen szép vagy?

A fiú elmesélte, hogyan történt.

– Ah, ezentúl te igazi férfi vagy, unokaöcsém. És látod, a rajtad levő tetoválások médzsénobeliek. Jól van, unokaöcsém.

Mindketten kiléptek a konyhóból, és kiültek a napra. A nagynéni odanézett, megpillantotta a fiatalembert, és megkérdezte férjét:

– Ki van veled?

– Ki lehetne más, mint az öcsém?

– Ez az ember az öcséd?

– Ő maga.

Ahogy a két lány meghallotta ezt, kiszaladt a konyhóból, és ránézett a fiúra:

– Au! Egy csodálatos férfi!

– Fiam, unokaöcsém – mondta a nagybácsi –, jó lesz, ha hazamész Médzsénóba.

– Úgy legyen.

A nagybácsi munkához látott, elszaladt jamért, meghozta, bement a konyhójába, elővett egy gyékényt, balasszorfa háncsából készült anyagokat, repülőkutya szőréből készült köteleket, karkötőt és pénzt. Idősebb lányához fordult:

– Asszony, látod ezeket a drágaságokat és ezt a jamot: ezzel veszünk búcsút tőled. Elmész evvel a férfival az otthonába vezető úton.

– Jól van, apám – válaszolta a fiatal lány.

A nagybácsi felhalmozta a drágaságokat és a jamot. Átnyújtotta a fiúnak, és rábízta a fiatal asszonyt:

– Ezek a kincseid és a feleséged. Elmész velük, hogy Médzsénóban lakj.

Az öcs megköszönte.

Reggel az asszony felmálházta magára a drágaságokat, és útnak indult, férjével együtt. Éppen egy folyón keltek át, amikor a hűg feltűnt. Bottal a kezében futott. Utolérte őket, botjával nővérét verte, tagjait cibálta, hogy kificamítsa őket, és lerángatta a terhét.

– Térj vissza a szüleinkhez! – mondta. – Emlékezz arra, hogy mennyit gyaláztad ezt az embert. Én nem becsméreltem!

Felvette a terheket, és követni kezdte a férfit. Ketten folytatták az utat. Ahogy közeledtek Médzsénóhoz, bátyjai megpillantották az öccsüket és a háta mögött gyalogló asszonyt:

– Hé, emberek – mondták. – Aki ott jön egy asszonnyal, nem más, mint a legfiatalabb öcsénk... Ha idejön, ő lesz a főnök.

Az öcs a központi fasor végéhez ért. Testvérei így szóltak hozzá a távolból:

– Oh, főnök, honnan jössz?

Az öcs így válaszolt:

– Eb, férfiak! Ti főnökök! Mit szóltok? Emlékeztek-e valamire ma? Emlékeztek-e arra, amikor csak hulladékot, szálkát és csontot adtatok nekem enni? Hát kik vagytok ti?

Ellenük indult, és ők mindnyájan elmenekültek. Az öcs pedig ma is ott lakik Médzsénóban.



# A LEGKISEBB FIÚ, GONOSZ BÁTYJAI ÉS AZ ÖREGASSZONY

Nékuru Széuru Ana fivérei elmentek, hogy megtisztítsák egy táró föld helyét. Az idősebbik így szólt öccseihez:

– Menjetek élelemért, hogy elkészíthessük otthon az ennivalót.

Mikor az étel megfőtt, levették a tűzről, és az idősebbek szétosztották az adagokat. A legidősebb így szólt:

– Fogjatok egy nádtálcát.

Ebbe a tálba rakták a növények héját, és ezt adták az öccsüknek. Nem kapott más ételt ezen kívül. A héjakat ette hát, mialatt testvérei aludni mentek. Reggel a legidősebb megint így szólt:

– Menjünk az ültetvényekre dolgozni. Egyikőtök pedig menjen élelemért és készítse el.

Mikor az étel megfőtt, a nagyok újra elosztották az adagokat. A legfiatalabb semmit sem kapott. Egy tálon összegyűjtötték a héjakat, és azt adták neki.

Másnap a legidősebb néhányuknak azt parancsolta, hogy menjenek liánért egy vízmosásba, másoknak, hogy szedjenek tárót. Meghozták a gumókat, és földkemencét készítettek, hogy megsüssék. Míg ettek, a hulladékot a tűzbe dobták. Majd öccsüket is a tűzbe dobták. A növényhéjakat és öccsüket befedték nyiauli kéreggel, néhány fadarabot és követ raktak a tetejébe, hogy jól rögzítsék az egészet a kemencében. A legidősebb akkor így szólt:

– Menjünk haza, este van.

Lepihentek estére a kunyhóikban. Öccsük a növényi héjakkal teli kemencében sült, s a meleg annyira égette, hogy fájni kezdett neki. Addig mozgolódott, míg kinyitotta a kemencét. Hazament a kunyhójába. Bátyjai megpillantották, megszidták, és megint növényhéjat adtak neki. A legidősebb így gondolkodott:

– Ép és egészséges, mit csináljunk hát vele? Holnap elvisszük a zátonyhoz.

Reggel fogták a csónak kellékeit, élelmet készítettek, és tengerre szálltak, öccsükkel együtt. Mikor a szirtekhez értek, zátonyra húzták

a hajót, és halászni kezdtek az apályos tengerparton, öccsüknek pedig egyre azt ajánlották, hogy menjen a korallszirt végére, ahol bőségben található kagylók. Ő hallgatott rájuk. Mikor távol volt tőlük, egy óriáskagylóra bukkant. Hosszasan próbálkozott, hogy felnyissa, mert nagyon fájt a foga rá, hogy egyen belőle. A legidősebb azonnal összehívta a testvéreit, és megparancsolta, hogy tolják vízre a csónakot. Már útnak is indultak, a zátonyon hagyva öccsüket. Ahogy az öcs visszatért, keresni kezdte bátyjait, mert azt hitte, hogy még mindig az apályos parton halásznak, de aztán megpillantotta a csónakot a távolban, a tengeren. Elsírta magát.

A tenger emelkedni kezdett. Az öcs a zátony szikláira ugrott. Felhalmozta a köveket, hogy még magasabbra másszon. A tenger állandóan emelkedett, és a fiatalember ott állt az összehordott sziklákon. A tenger tovább emelkedett, ellepte a testét. Mikor a nyakáig ért a víz, megszűnt a dagály. De a fiú nem tudta magát fenntartani a sziklákon, és éjfél felé a hullámok elsodorták. Hajnalig dobálták a hullámok. Reggel a parti sziklák között partot ért. Felmászott a partról a bozótba, és elaludt a fűben, mert fáradt volt és éhes. Este szép lassan hazament, és találkozott a bátyjaival. Megpillantották és elképedésükben gorombán összeszidták. Újra összegyűjtötték az étel hulladékát és a halak szálkait, és azt adták neki. Ezután elaludtak.

Korán reggel a legidősebb fogta a szigonyát és elment halászni a folyópartra. Megszigonyozott néhány halat, majd elért egy olyan helyre, ahol egy öregasszonynak volt kunyhója. Az öregasszonyt Tibónak hívták. A férfi észrevett egy almát a földön. Felvette, megette, s mivel zamatosnak találta, körbenézett. Újabb almákat vett észre, majd megtalálta magát az almafát is. Otthagyta a dárdáját és a zsákmányát, felmászott a fára. De Tibót jelt adó bizsergés fogta el:

– Rám jött a bizsergés. Mit jelent ez? – mondta. – A cukornádam lopják?

A bizsergés nem szűnt meg.

– A táróimat szedik ki?

A bizsergés folytatódott.

– A jamomat lopják? – gondolta. – A banánfáimat szedik?

A jelt adó bizsergés még mindig tartott.

– Vajon megszegették a tabut, amit az almafámra vettem ki?

A bizsergés megszűnt. Akkor fogott egy nagy kést és egy kosarat, elment az almafához, megpillantotta a férfit a tetején, és táncolni kezdett.

– Jó utat – mondta. – Honnan jössz?

A másik így felelt:

– Nékuru Széuru Ana.

– Valóban az vagy, akit gondoltam. Gyere le, a nagyanyád vagyok.

Akkor a fiatalember így szólt:

– Nagyanyám, vedd el a halaimat, amelyek ott vannak.

– Nem, fogd te őket, unokám. Félek, hogy *a gyékény*, amit fonok, *friss hús szagú lesz*.

A férfi fogta hát a zsákmányát, és mindketten Tibo lakhelyére mentek. A férfi így szólt a nagyanyjához:

– Főzd meg az ételünket.

– Főzd meg te magad – válaszolta az öregasszony.

Mikor az étel megfőtt, a férfi fogta a fazekat, elkészítette az adagokat, és egyet az asszonymak adott:

– Itt van egy neked, nagyanyám.

De az öregasszony így szólt hozzá:

– Unokáin, hámozd meg te magad a gumókat, és szedd ki a szálkákat, *nehogy a patkányok szétszedjék a gyékényt*, amit fonok.

A férfi meghámozta az élelmet, elkészítette a halat. Nekiláttak az evésnek.

– Nagyanyám – mondta ezután –, aludni szeretnék.

– Vegyél tüzet – mondta az asszony –, és menj oda, a nagy kunyhóba. De ne rakj nagy tüzet. Rakd csak a parazsat a tűzhelyre, és aludj a sötétben.

Az unoka elment, és úgy tett, ahogy az asszony parancsolta. Éjfél felé Tibo fogott egy kókuszlevélből készült fáklyát és egy kést, meglóbálta a fáklyát az ajtón keresztül a kunyhóban, de a fiatalember nem ébredt fel. Akkor belépett, levágta a legidősebb fiú fejét, fogta és a levegőbe hajítva feldobta a magasba egy polcra.

Reggel egyik testvére érkezett oda. Míg a halakat szigonyozta, eljutott az almafához, és a gyümölcs ízétől elragadtatva ugyanúgy

cselekedett, mint bátyja. A nagyanya őt is elvitte, és evés után ő is így szólt hozzá:

– Nagyanyám, aludni szeretnék.

Az öregasszony így felelt:

– Vegyél tüzet, és menj a nagy kunyhóba. Ne rakj nagy tüzet, ami lánggal ég és világít, hanem kis parazsat hagyj a tűzhelyen. Ne mássz fel a magasban levő polchoz, nehogy hozzáérij *a nővéred tapájához*.

A férfi úgy tett, ahogy az asszony megparancsolta, és ugyanaz történt vele is, mint bátyjával. Ez lett a harmadik fiú sorsa is.

Akkor a legifjabb aggódni kezdett. Követte a nyomaikat, és eljutott az almafáig. Felmászott a fára, enni kezdte a gyümölcsöt. Az öreg Tibo teste újra bizseregni kezdett.

– Mi történik? – mondta. – Vágják a cukornádamat? Szedik a tárómat? Kiássák a jamomat? Kivágják a banánfáimat?

A bizsergés továbbra is tartott.

– A tabu alatt lévő almafámról esznek gyümölcsöt?

A bizsergés megszűnt. Ekkor az asszony újra fogott egy nagy kést és egy kosarat, elment a fához, megpillantotta a legfiatalabb fiút a fa csúcsán a magasban:

– Utazol és honnan jössz? – kiáltotta fel.

Az öcs megnevezte magát:

– A legfiatalabb Nékuru Széuru Ana sétája ez, aki bátyjait keresi, mert azok halászni mentek szigonyukkal, és nem tértek haza.

– Nem láttam őket – válaszolta Tibo. – De te ne sétálj így vaktában, mássz le és gyere a kunyhóba, mert én a te nagyanyád vagyok.

– Kinek a nagyanya vagy, nem tudom – válaszolta a fiú. – De vedd el a halakat, amiket összekötöttem és amelyek oda vannak lerakva.

– Ah nem, unokám, nem veszem el őket, nehogy a gyékényünk friss hús szagú legyen.

– A kettőnk gyékénye? – mondta az öcs. – Vedd csak el gyorsan a halakat és menjünk.

Az asszony fogta a halakat, és mindketten a ház felé mentek.

– Öcs – mondta az asszony –, készítsd el az ételmezt nekünk.

– Készítsd el te magad!

Az asszony elkészítette az ételt. Mikor megfőtt, levette a tűzről, szétoztotta az adagokat, és ilyen szavakkal adta oda az öcsnek:

- Hámozd meg a zöldségeket, és szedd ki a szálkákat.
- Csináld csak te magad.

Az asszony befejezte az étel elkészítését.

Miután ettek, a fiú aludni akart.

– Vegyél tüzet a nagy konyhából – mondta neki Tibo. – Ne rakj nagy tüzet, ami világít, hanem hagyj parazsat a tűzhelyen. Ne kapaszkodj fel a polcig, nehogy hozzáérij a nővéred tapáihoz.

Az öcs elment, nagy tüzet rakott, felmászott a magasban lévő polcig, és megérintette a bátyjai fejét:

– Itt vannak hát a férfiak, akik az utóbbi napokban útnak indultak!  
– mondta.

Rögtön kiment a konyhából. *Szobrot faragott* egy banánfatörzsbe: valóságos arcot, fejet, kart. *Felállította a konyhá bejáratánál.*

Íme, az öreg Tibo ismét közeledett a konyhához, késsel és tökedényekkel, ismét megrázta az edényeket a konyhá bejáratánál. De a legifjabb már értette ezt, mert a szobor figyelmeztette. Mikor az asszony megpróbált behatolni:

- Ki van ott? – kiáltotta.
  - Én vagyok, unokám! Jöttem, hogy megnézzem a tüzet, nehogy megégessen.
  - Milyen tűz okozhatna tüzet, amíg alszom? – válaszolta az öcs.
- Menj el!

Az asszony többször visszajött egész hajnalig. Akkor a fiú felébredt, fogta a kosarát és kilépett. Elment füveket gyűjteni. Visszatért, belépett a konyhába, kihúzta bátyjai testét a szabadba, és egyiket a másik mellé fektette a fasorba. Tüzet gyújtott, megfőzött egy jamot, és az orvosságokat a legidősebb bátyjára köpködté. Bátyja felemelkedett. Így tett a középsővel és a legkisebbel is, és mindnyájan feléledtek.

- Erősnek érzitek magatokat? – kérdezte tőlük.
  - Igen.
  - Egyétek meg ezt a jamot.
- Megkísérelték lenyelni, de az első falatot kihányták.
- Keljetek fel – mondta az öcs. – Álljatok fel erre a köre. Álljatok ezekre a csontokra is.

Felálltak a csontokra, amelyek összetörtek. Akkor az öcs így szólt hozzájuk:

– Miért nem állatok ellen ugyanígy ennek az öregasszonynak is? De most menjünk, szedjük tárót, és készítsünk kemencét.

Köveket melegítettek, rárakták az élelmet. Odavitték ezután az öregasszonyt is, a forró kövek közé rakták, majd az egészet lefedték. Mikor az étel megfőtt, kinyitották, kivették az élelmet, és az egészet megették. Miután az étkezést befejezték, hazamentek. Még ma is ott laknak.

# A FEKÉLYES FIÚ ÉS A KÍGYÓ

A házasoknak három fiúgyermekük volt és egy utolsó, negyedik, aki esetlen volt. Taknyos volt és csúnya. Mikor a három elsőszülött felnőtt, féltékeny lett a kicsire, mert szüleik nagyon szerették a csúnysága miatt. A kicsit Ponerinek hívták. A három fiú elment élelemért. Mikor visszatértek, enni adtak a szüleiknek és azt mondták:

– Ennek a kicsinek nem kell semmit sem adni.

Másnap reggel megint elmentek élelemért. Este visszatértek, enni adtak szüleiknek és újra szóltak:

– Ennek a kicsinek nem kell semmit sem adni.

Mikor a kisfiú egy kissé felnőtt, és úgy hároméves lehetett, elment, hogy megnézzze, hol csinálják a tűzhelyet a bátyjai. Manyányahéjakat talált ott és megette. Este a többiek így beszéltek:

– Nagy a hasa.

Felmásztak a hasára, és addig taposták, míg ki nem jött belőle, amit evett. Így volt ez mindennap.

Mikor fiatal fiú volt, kiment, anélkül, hogy valakinek is szólt volna. A ház mögé ment, és meglátta a fügefafa gyökerét. Követte egészen egy mély lyukig. A lyuk közepén jam-, táró-, cukornád- és banánfaültetvényeket látott. Ott állt a lyuk szélén. Egy hangot hallott, amint így szólt hozzá:

– Miért nézel?

Félt.

– Ki vagy?

– Én.

– Ki az az én?

A hang a lyuk másik oldaláról, egy fügefáról jött.

– Nézd a fügefát.

Egy nagy fekete une kígyót pillantott meg a dengén. Poneri félt és reszketett. Une így szólt hozzá:

– Ereszkedj le, ne félj, és maradj állva a lyuk közepén. Látom, hogy a testvéreid nem jók hozzád. Neked adom ezt az ültetvényt a

jammal, banánfákkal, cukornáddal és táróval együtt, hogy vidd el apádnak és anyádnak.

Poneri úgy tett, ahogy Une mondta, és elvitt mindent a szüleinek.

Anyja megkérdezte:

– Ki adta ezt neked?

– Une volt.

– Kei! Köszönöm.

Reggel Poneri ismét elment a lyuk széléig. Une azt mondta neki:

– Ereszkedj le.

Apja és anyja azt mondta Ponerinek, vegye rá Unét, hogy mutassa meg magát teljes egészében, mert Poneri még nem látta jól. Poneri így szólt hát Unéhez:

– Retoke, látni akarlak.

– Nem vagyok ember, uianet szellem vagyok.

– Mutasd meg magad, hogy lássalak.

Une azt mondta:

– Maradj itt állva, és ne félj.

Poneri a lyuk közepén állt, és hallotta, amint a fügefák hajladoztak, ahogy Une kitekerődött közülük. Une akkor így szólt:

– Ne félj!

Poneri valami olyasféle hangot hallott, mint amikor húznak valamit. Une odajött Poneri elé, körbefonta és így szólt:

– Nyisd ki a szád!

Poneri kinyitotta a száját, és behunyta a szemét. Une beledugta a nyelvét Poneri szájába, és beleköpött, majd így szólt:

– Vége.

Letekeredett róla és azt mondta:

– Poneri, a ncne hatalmam veled van. Mikor beszélni fogsz és valamire szükséged lesz, csak annyit mondj „ezt és ezt akarom”, és megkapod.

– Köszönöm.

– Itt van jam. Vegyél az apád és az anyád számára.

A fiú elindult. Une akkor hozzátette:

– Holnap menj a faluba. Ott fogsz találni egy itoke halat, vidd el és főzd meg a szüleid számára azok helyett a vacakok helyett, amit bátyjaid visznek nekik. A tengerparton fogj egy duvanit, kezeddél dörzsöld szét a kövön, a fehér levet pedig öntsd a testedre. Tiszta



fehér leszel, szép és erős. Mássz fel a pedidire, vágj egy szujut, és készíts magadnak belőle buzogányt. A pedidiről pedig kiálts így:

– Azt keresem, ami Poneri beleibe szorult!

Poneri így tett. Bátyjai meghallották:

– Valaki van ott, és azt kiabálja, hogy „azt keresem, ami Poneri beleibe szorult!”. És ez maga Poneri!

Féltek. Ott maradtak, Poneri pedig nagy, erős férfi lett. Lerakta kosarát, és odahívta a bátyjait:

– Amikor kicsi voltam, a hasamon tapostatok. Most erős férfi vagyok.

Rájuk rohant a buzogányával, és széthasította a koponyájukat. Mindnyájan meghaltak. Poneri elment Unéhoz:

– Apám, megöltem a három bátyámat, mert amikor kicsi voltam, a hasamon tapostak.

– Nem kell haragot tartani. Én annak idején megsajnálalak téged. Neked is meg kellett volna sajnálnod őket.

Poneri ott maradt egyedül Unéval.

# A FÖLDRENGÉS LÁNYA

A földrengés lánya mindig otthon tartózkodott, mert bőrkiütései voltak.

– Miért maradnék mindig itthon, miért ne sétálnék egy kicsit? – gondolta magában.

Élelmet szedett jam- és táróültetvényeiről, és elkészítette magának. Mikor az étel megfőtt, evett belőle, a maradékot holmijaival együtt kosarába rakta. Éjjel indult útnak, mert betegsége miatt félt nappal menni. Poróba ért, s ahogy a tengerparton haladt – nappal mindig elrejtőzött a bozótban –, a Népoé-fokhoz ért. Ott lepte meg a reggel. Elrejtőzött egy üreges fában.

A vidék ura, egy főnök, embereivel arra sétált a part mentén. Elhajított egy dárdát, amely beleállt a fába, ahol az asszony rejtőzött. Elküldte egyik emberét, hogy a dárdát hozza vissza. Az odafutott és keresni kezdte, amikor a nő megkérdezte tőle:

– Mit keresel?

– Hol van a főnök dárdája? – kérdezte az.

Az asszony odaadta neki, ő pedig visszatért a főnökhöz.

– Egy fekélyes asszonyt pillantottam meg – mondta –, aki egy faüregbe rejtőzött el.

– Menj érte – mondta a főnök –, a népoéi főnök felesége lesz.

Az emberek odamentek, és hordszéket készítettek. A főnök lakhelyéig szállították az asszonyt, és lerakták az egyik kunyhóban. A főnöknek már volt felesége és gyermeke. És most olyan asszonyt vett el, aki fekélyekkel volt tele.

Egy nap az asszony arra gondolt, hogy elmegy apjához és anyjához Puszangvébe, a hegy túlsó oldalára, oda, ahol a halott emberek szellemei laknak. Éjjel útnak indult, és megérkezett a szüleihez.

– Honnan jössz? – kérdezték tőle.

– Népoéből, mert a népoéi főnök felesége vagyok.

– És mit csinálsz nála, te, aki ocsmány vagy a fekélyeiddel? Menj, fürödj meg abban a halastóban – mondták aztán a szülei. –

Feküdj a vízbe! *Ha fekete hangya mászik rád, úzd el! Ha vörös hangya közeledik, óvakodj, hogy elúzd!*

Úgy tett, ahogy szülei mondták, s íme, betegsége eltűnt. Gyönyörű asszony lett belőle. Visszatért éjjel a népoéi főnök házába, belopódzott a kunyhóba és elaludt.

Reggel a férje, a főnök belépett, hogy felébressze. Meglátta, hogy milyen szép.

– Asszony – mondta –, te most gyönyörű vagy. Hogyan lehetséges ez? Hova tűnt a betegséged?

– Én tettem ezt!

– A népoéi főnök gyönyörű felesége, aki mindent meg tud tenni!

Összegyűjtötte az embereit a főnök és így szólt:

– Feleségem most ragyogó szép. Táróföldeket készítünk neki.

Indulni akartak, hogy elvégezzék a munkát, amit a főnök kért tőlük. De az asszony jamot és tárót készített nekik, és megtöltött vele egy hatalmas földkemencét, olyat, ami az egész sereg munkásnak elég volt. És amikor éjjel lefeküdtek, az asszony elment arra a helyre, amit előzőleg megtisztított a növényektől, és így szólt álltában:

– Behunyom a szemem, és amikor újra kinyitom, termékeny táróföldeket lássak!

Behunyta szemeit, majd kinyitotta, és íme, termékeny táróföldeket pillantott meg. Ekkor visszatért a kunyhóba. Reggel a főnök így szólt hozzá:

– Asszony, elmegyünk, hogy felássuk a mezőt.

– Miért? – kérdezte. – Az ültetvények készen vannak. Befejeztem a munkát!

– Au! – kiáltott fel a férfi. – A népoéi főnök szép felesége, aki mindent meg tud csinálni!

Így történt mindennel, ami a felesége ültetvényeivel vagy lakhelyével volt kapcsolatban.

Sok nap telt el, míg egyszer egy Kuában rendezett nagy ünnepség híre jutott el hozzájuk. A főnök és felesége otthon hagyták a gyermeküket, és összes emberükkel együtt útnak indultak. Részt vettek a ceremóniákon és az étkezéseken, s mikor az ünnepség befejeződött, elsőként indultak haza. De néhány ember követte őket.

Az ösvényen rátámadtak a házaspárra, és a népoéi főnököt agyonütötték.

Az asszony egyedül tért haza. Később a népoéi emberek is útnak indultak, és íme, megpillantották a főnöküket, amint az ösvényen feküdt kresztben. Megdöbbentek, hordágyra rakták és hazavitték. Nem a földre temették, hanem nagy kunyhójába rakták, és bezárták az ajtaját, hogy senki sem férhetett hozzá.

Egy éjjel, lefekvés után, felesége maga mellé hívta a gyermekét, hogy aludjon a közelében. Éjfél felé felébresztette:

- Elmegyünk apádat siratni – mondta.
- Anyám! Hova megyünk? Apánkat? Hiszen már szétrothadt!
- Gyere! Meglátjuk!

Bementek a kunyhóba, a főnök mellé álltak, és az asszony így szólt gyermekéhez:

- Fogd azt a buzogányt, és üss a fejemre vele!

Férje mellé feküdt. A fiú fogta a buzogányt, rávágott egyet az anyja fejére, és visszasietett aludni. Az asszony vére szétömlött. Körbefolyt a főnök körül, egész a nyakáig, és beborította a halálos sebet. A főnök újraéledt.

Miután erőre kapott, felesége kivonszolta a kunyhóból, és visszamentek a gyermekhez. A gyermek nagyon megörült, amikor meglátta apját, és mindnyájan boldogok voltak, hogy a főnök újra életre kelt. Még ma is ott laknak, otthonukban.

# A LUSTA LÁNY ÉS A RÁK

Két testvér, Hindoja és Hamdoja együtt lakott. Hindoja minden nap a mezőre ment dolgozni, míg húga otthon maradt, mondván, hogy fáj a feje. Fekve maradt a konyhóban.

A pangve rák előjött a sziklák közül, és elment a két lány konyhójáig. Nevükön szólítva hívta őket, hogy adjanak neki tüzet. Az álbeteg lány egy zsarátnokot nyújtott oda, a rák pedig lenyelte a karját, egész a válláig. A lány ottmaradt, a rák hazatért.

Mikor a nővér visszajött a kertből, elkészítette az ételt. Enni adott „beteg” húgának anélkül, hogy tudta volna, mi történt.

Másnap ugyanúgy történt, mint előzőleg. A rák megjött, kért egy égő fadarabot, és lenyelte a lány másik karját. Ezúttal a nővére észrevette már, hogy húgának nincs karja, de nem szólt semmit.

A következő reggel megint megisméltődött minden: az idősebb lány elindult otthonról, a rák megjött és tüzet kért.

– Hogyan adjam oda neked, amikor nincsen karom?

– Az igaz, hogy karod nincs, de van lábad – válaszolta a rák.

A lány átnyújtotta az üszkös fadarabot a lábával, a rák pedig lenyelte a lábát is.

Nővére este érkezett haza. Még egy nap telt el, s a lány másik lába is eltűnt, a kért zsarátnokkal együtt. A hóg már teljesen nyomorék volt. Este nővére meglátta, és azt gondolta, hogy valaminek valóban történnie kellett.

Másnap reggel úgy tett, mintha elment volna, de elrejtőzött az ajtó mögött. Hallotta, ahogy a rák megérkezett. Fejszével a kezében készenlétben állt. A rák kiabálni kezdett, a tüzet kérte.

– Mivel adjam neked oda? – kérdezte a hóg.

– És a szád?

Hamdoja a tűz felé gurult, hogy fogjon egy zsarátnokot, de nem sikerült neki. Ekkor a rák előlépett, hogy lenyelje a fejét, ám a nővér megölte és kettévágta. Hindoja akkor így szólt a hógához:

– Azt akartad, hogy míg tettetted a beteget, addig én egyedül dolgozzak.

Felnyitotta a rák hasát, kivette a húga végtagjait, és visszarakta a helyükre. Majd a rákot a tűzre rakta, és amikor megsült, megették.

# BUAGNA, A BETEGET SZÍNLELŐ FÉRFI

Baleian faluban, Pot szigetén élt egyszer egy Puaomen nevű férfi, akinek a testét fekélyek borították. A kellemetlen szag, amely sebeiből áradt, távoltartott mindenkit a kunyhójától. Így az egész világtól el volt zárva, senki sem könyörült meg rajta a környéken. Senki sem hozott neki egy korty vizet sem, amivel a szomját olthatta volna. Mikor a szomjúság már nagyon kínozza, felvette magára szalmakabátját, és hátán fekvé, kézzel-lábbal tolva magát, kibújt a kunyhóból. Ez volt az egyetlen helyzet, amelyben mozogni tudott. Így vonszolta el magát a hegy lábánál levő forrásig. Néha útközben megpihent, hogy lélegzethez jusson. A forráshoz érve felfrissült, megtöltötte kókuszdió víztartóját, majd visszavonszolta magát a kunyhóba, hogy fájdalmas útját hamarosan újrakezdje.

Már hosszú évek óta ilyen szomorú életet élt Puaomen. És íme, egy nap, amikor ismét a forrásnál volt, valaki gyors léptekkel közeledett hozzá. Az idegen fogta, felkapta Puaoment a levegőbe, és felvitte abba az országba, amely fent van. Az idegen, aki megkönyörült rajta, nem volt más, mint maga a nap.

Mikor felérkezett, Puaomen három ember társaságában találta magát: egy öregember és két gyermek társaságában. Az öregember, aki maga volt a nap, nem vesztegethetett el egyetlen percet sem, így sietve azt mondta nekik:

– Maradjatok itt, és óvakodjatok attól, hogy távollétemben az országomba lépjétek! Nekem folytatnom kell az utam, de ha befejeztem, sietve hazatérek, és magam vezetlek el oda titeket.

És valóban, a nap folytatta az útját. A két gyermek örömmel látta, amint lement és egyre inkább távolodott. Amikor már azt gondolták, hogy rejtve vannak a szeme előtt, így szóltak egymáshoz:

– Nos, induljunk, menjünk abba az országba!

– Nem – mondta az újonnan érkezett –, megvárjuk az öreget, és tiszteletben fogjuk tartani a parancsát.

– Nem – mondták a gyermekek –, mi magunk vezetünk el téged oda, és megmutatunk mindent.

De mialatt az öregember távol volt, látta a szándékukat, és hallotta a szavaikat. A gyermekek ezt egyáltalán nem sejtették, és szüntelenül unszolták az idegent, aki végül is megadta magát a már terhessé váló kérésnek. Egymás mellett mentek, és mindent megnéztek, még a szent forrásokat is az átváltozás helyén.

Miután mindent végignéztek, visszamentek, és leültek nyugodtan a téren, ahol az öreg elhagyta őket. Alig tért azonban vissza az öreg, a gyerekeknek támadt, és haragosan megszidta őket:

– Mit tettetek, nagy bajt okoztatok ennek az idegennek, akit én a legjobb szándékkal hoztam ide!

A gyermekek elismerték, hogy vétkeztek, Puaomen pedig a gyermekek makacs erőszakosságát hozta fel mentségül.

– Mit csináljak most veled? – mondta a nap. – Kénytelen vagyok visszaküldeni a földre téged anélkül, hogy megadhatnám mindazt a jót, amit neked szántam.

És visszavitte a hazájába. De micsoda szerencsés változás! Nincs többé nyoma sem a fekélyeknek rajta, és teste olyan, mint egy újszülött gyermeké!

Mialatt Puaomen a fenti világban utazott, szüleinek feltűnt a távolléte. Azon gondolkodtak, hol lehet. Halottnak hitték, és megrendezték számára a szokásos halotti ünnepet. Kis idő múlva azonban, nagy csodálkozásukra, viszontlátták a legjobb egészségben. Könnyedén járt, és a legkisebb csúnyaság sem torzította el a testét. Szép kunyhóban lakott, a kunyhó bejárata előtt pedig csodálatos banánfa állt, amelynek a hajtásai ugyanolyan nagyok voltak, mint az anyatörzs, és az anyatörzs gyümölcssei folyvást érettek voltak. A törzs mindig újabb gyümölcsöket hozott, amelyek szintén megértek.

Mikor az öreg kunyhó összedőlt, Puaomen újat épített magának, és a csodálatos banánfa újra kihajtott mellette. A falu lakosai, akik ezt látták, elámultak a csodán, és magukból kikelve unszolták, hogy mesélje el, hol volt és mi történt vele. Akkor Puaomen elmondta nekik az egészet.

Egy Buagna nevű ember, aki hallotta a történetet, arra a gondolatra jutott, hogy ő is fel akar jutni az égbe. E célból



megjátszotta, hogy öreg, beteg. A forráshoz vonszolta magát, hogy vizet merítsen. Ahol az utat fák árnyékolták, amelyek elrejtették a nap szeme előtt, felkelt és kényelmesen ment; amikor nyílt terepre ért, hátára feküdt és siralmasan vonszolta magát. Időről időre felnézett, hogy nem jön-e valaki érte, hogy felvigye. Kunyhójában a hamuban feküdt, hogy felébressze a nap szánalmát, és amikor kiitta a vizét, újra elindult fáradságos útján. Így töltött el sok időt. Végül odáig merészkedett, hogy panaszkodni kezdett:

– Oh, te, aki odafönt laksz, miért nem nézel rám? Miért nem sajnálsz meg?

De semmilyen választ nem kapott, és semmilyen csoda nem történt vele. A haszontalan zarándoklás kifárasztotta, végül színlelt tehetetlenségét feladta, és visszatért korábbi életmódjához.

# A KÉT NŐVÉR

A két lányt *Pokodiomínak* és *Pokodiobunak* hívtak. A tenger partjára mentek, hogy halásszanak, és a homokban vénuszcsigának nevezett kagylóra bukkantak. Eldobták. Távolabb egy kisebb kagylót találtak, amivel általában a *pandanusz* pálma leveleit vágják csíkokra. Kosárba rakták és hazamentek.

Útközben egy repülőkutyt találtak, amely egy faágon lógott. Pokodiomi ott maradt, Pokodiobu pedig elment, hogy keressen valamit, amivel leütheti a repülőkutyt. Pokodiomi így szólt a nővéréhez:

– Te fát keresel a fához, követ a kőhöz. De nekünk nincsenek szüleink; miért őriznénk tovább a kagylókat? Nem kell mást tenni, mint fogni a kagylókat és leütni velük a repülőkutyt.

Ezt is tették, és a repülőkutya holtan esett le. Fogták a két szárnyát, a testét eldobták, majd folytatták az útjukat.

A két nővér a folyóhoz ért, és Pokodiomi észrevett egy angolnát egy vízzel teli gödörben. Pokodiobu készült, hogy elmenjen egy levélért, amivel kimerheti a gödröt. De Pokodiomi így szólt:

– Mit akarsz csinálni? Kinek őriznénk a repülőkutya két szárnyát? Szüleink halottak. Fogjuk és merjük ki a szárnyakkal a vizet.

Kimerték a vizet, és egy kis angolnát találtak. Pokodiomi azt mondta:

– Nem ez az.

Tovább merték a vizet a gödörből, és egy nagy angolnát találtak. Megfogták, levágták a fejét és a farkát, a többi pedig eldobták. Újra útnak indultak.

Távolabb az úton egy *szultántyúkot* találtak. Pokodiobu valamilyen tárgyat keresett, hogy a tyúkra hajítsa. Pokodiomi azt mondta neki:

– Mit keresel? Szüleink halottak, kinek őriznénk az angolnadarabokat? Fogjuk és üssük velük agyon a tyúkot.

Ezt is tették. Megölték a tyúkot, de csak a lábait vették magukhoz, a többi részt eldobták.

Távolabb egy nagy manyányát találtak. Pokodiobu egy botot keresett, hogy feláshassa a földet, és kiszedje a manyánya gyökerét. Pokodiomi azt mondta neki:

– Miért őriznék tovább a szultányúk lábait? Szüleink halottak. Vegyük a két lábat, és ássuk fel vele a földet.

Ezt is tették, felásták a földet a tyúk lábaival, és egy nagy manyányát találtak, ami nem tetszett nekik. Tovább ástak, és egy kis gumóra bukkantak. Azt fogták és továbbmentek.

Egy felégett részhez értek, ahol ulo szöcskék voltak. Pokodiobu fát keresett, amivel agyonüthetné a szöcskéket. Pokodiomi azt mondta neki:

– Szüleink halottak, kinek őriznék tovább a manyányákat? Fogjuk és üssük agyon velük a szöcskéket.

Ezt is tették, és a gumókat a szöcskékre hajították. De a nagyobbak nem kellettek nekik, csak a kisebbeket szedték.

Egy házhoz értek, és megsütötték a szöcskéket. Pokodiomi főzött. Pokodiobu úgy tett, mintha vízért ment volna, de ahelyett hogy vizet hozott volna, belevizelt az edénybe. Ezalatt a nővére kivette az ételt a fazékból, és elosztotta két részre. Az adagokat fonott kókuszrostból készült tányérra helyezte, és nővére tányérjára vizelt. Miután Pokodiobu visszajött a vízhordóedénnyel, Pokodiomi enni adott neki. Amikor mindketten ettek és ittak, Pokodiomi így szólt a nővéréhez:

– Olyan ételből ettél, amire rávizeltem.

– Te pedig a vizeletemet ittad meg – válaszolta a másik.

Veszekedtek, végül összeverekedtek, majd mindketten elmenekültek.

# AZ ASSZONY, AKI A SAJÁT SZEMEIT ETTE MEG

Pvékéában két nő élt, Munucs és Munuda. Munuda, a fiatalabbik, azt mondta nővérének, hogy maradjon otthon, míg ő a kis Vavénéne folyócskában rákot fog. Mikor odaérkezett, felakasztotta a kosarát és a szatyrát, kivette a szemeit a szemgödréből, letette egy sziklahasadékba és táncolni kezdett. Mikor a táncba belefáradt, Kaszatanga né dűli pmaong ayngvénéához fohászzkodott, és szemei visszaugrottak a helyükre. Fogta a kosarát és hazament. Otthon azt mondta a nővérének, hogy parittyázó gyermekekkel találkozott, akik megakadályozták abban hogy halásson.

Így tett mindennap, hogy nővére egyedül főzzön, és neki ne kelljen segítenie.

Egy nap nővére tudni akarta már, hogy mi a helyzet, és titokban követte. Látta, ahogy nővére táncolt, és közeledve hozzá, észrevette, hogy nincsenek szemei. Magához vette a szemeket a sziklahasadékból, és rákokra halászva hazatért. A kunyhóba érve a szemeket beburkolta egy tárólevélbe, és feltette a tűzre.

Mikor a húga énekelni kezdett, hogy a szemeit visszanyerje, semmi sem ugrott a szemgödrébe. Vakon ment haza. Otthon azt mondta nővérének, hogy parittyával játszó gyermekek vakították meg. Nővére azt válaszolta, hogy az ő hibája volt: miért ment erőnek erejével oda, ahol gyerekek játszanak. Az étkezésnél a nővér feltálalta a húga szemeit anélkül, hogy annak tudomása lett volna róla.

– Ez finom, mi ez? – kérdezte.

– Gomba – válaszolta nővére.

A nővérek továbbra is együtt laktak. Az idősebbik elküldte a hűgát vízért, mondván, hogy most rajta a sor a munkában, de húga ahelyett, hogy vizet hozott volna, belevizelt az edénybe. Nővére érezte a szagon, hogy az nem víz, hanem vizelet, és így szólt:

– Te ki akarsz fogni rajtam, és nem is tudod, hogy én mit tettem veled! A saját szemeidet etettem meg veled!

A két nő összeverekedett és megölte egymást.

# HOGYAN KAPTA MEG A BÁTY A SAJÁT HÚGÁT

Egyszer két fiatal lány azt gondolta Poékivében, ahol az adzsie nyelvet beszélik:

– Miért halogatjuk, hogy üzenetet küldjünk Névéóba az ottani asszonyoknak, hogy eljöjjenek kivetoválni minket?

A fiatalabb fogott egy kosarat, telerakta kagylóval és cukornáddal, s elindult Névéóba.

– Hozzátok jöttem. Gyertek, tetováljatok ki minket!

– Jól van, holnap elmegyünk. Hazamehetsz.

Visszament a nővéréhez. A két testvér jamot és tárót szedett, és másnap reggelig aludt.

Mikor a névéói asszonyok megérkeztek, étellel kínálták őket. Majd elkezdődött a tetoválás. Másnap reggel fejeződött be, és a névéói asszonyok hazamentek. A tetoválás szép kék lett. Bátyjuk meglátta őket. A tetoválás felkeltette vágyát. Majd azt gondolta:

– Betegnek fogom tettetni magam, hogy megkapjam egyiküket.

S mivel betegnek hitték, idősebbik húga hordta az ételt számára a kunyhó bejáratáig.

– Itt egy tál étel – mondta.

– Hozd be ide, nagyon beteg vagyok, nem tudok kimenni érte!

Ekkor a lány a kunyhó belsejében rakta le a tálat. A férfi megragadta a kaijánál fogva:

– Mit csinálsz, a saját bátyám vagy!

De ő így felelt:

– Holnap hívd el a szellememet a szüleink mellől, mert ott van ő is, a halottak titkos lakóhelyén!

Másnap reggel, kora hajnalban a fiatalabbik lány felkerekedett, s idősebbik húga előtt odament arra a helyre, ahol az a szellemeket akarta megidézni.

Mikor a húga megérkezett, így szólt:

– Apám, anyám, engedjétek, hogy bátyám szelleme idejöjjön!

A férfi így válaszolt:

– A bátyád akkor gyógyul meg, ha együtt fogtok lefeküdni és a felesége leszel.

A lány visszatért, és így szólt a húgához:

– Ma hallottam egy hangot a magasból szólni.

– Miért nem mész hát elmondani a bátyánknak?

Akkor odament a bátyjához:

– Éppen most idéztem meg a szellemed, de egy hang valami örültséget mondott nekem.

– Mit mondott?

– Örültséget.

– Mondd meg, hogy életben maradjak!

Ekkor a lány elmondta, amit hallott.

– Gyere be! – zárta le a férfi a beszélgetést.

És együtt maradtak, a fiatalabb lány pedig felháborodásában elhagyta a vidéket.

# A KÉT LÁNY, AKI LÁTNI AKARTA A SZELLEMET

Vaeki vavene és vaeki heroene két egymásra hasonlító növény, de az első vavene gyümölcssei csupán gumókra hasonlítanak, a másikon pedig valódi gumói vannak. Hnakimaluban laknak a síkságon, ahol ültetvényeik vannak.

Egy éjjel meghallották a tenger zúgását a távolból. Vaeki vavene így szólt:

- Barátnőm, miért nem megyünk el fürödni?
- Holnap megyünk majd.

Másnap reggel szatyrukba élelmet raktak és útnak indultak. Elértek Leonéba, a Csered partjára. Egészen estig fürödtek.

- Hogyan térjünk haza a sötétben? – kérdezte Vaeki vavene.
- Itt fogunk aludni.

Egy barlangban feküdtek le, közel a parthoz. Éjjel zajt hallottak, és egy hang így szólt hozzájuk:

– Fürödni jöttetek ide? Holnap egy csomó kis halat fogtok itt találni.

- Ki lehet ez? – kérdezték magukban.

Reggel egy halom nagy halat találtak. Lekaparták a pikkelyeiket, kiszedték a belsőségeket, tűzhelyet készítettek, és megsütötték a halakat. Mikor a sütést befejezték, egy adagot a szatyrukba raktak és hazatértek. Idejüket avval töltötték el, hogy a halakat ették. Mikor ezt is befejezték, így szóltak:

– Menjünk, fürödjünk meg újra, és hogy megköszönjük annak a kedvességét, aki halat adott nekünk, vigyünk jamot neki.

Leereszkedtek a partra a jammal, megsütötték és ott hagyták egy halomban azon a helyen, ahol a halakat találták.

– Hagyd – mondta egyikük. – Mikor idejön hozzánk az, aki a halakat adta, megmondjuk neki, hogy vegye el a jamot.

Lefeküdtek. Az éjszaka közepén ismét megérkezett valaki.

- Íme, kis jevacsaipo languszták, kettőtöknek – mondta.
- Kis jamokat hoztunk neked – válaszolták ők.



– Köszönöm.

Reggel nagy halom langusztát találtak. Leveleket szedtek, hogy földkemencét készítsenek. Megvárták, míg az étel megfőtt. Mikor az egész elkészült, fogták a szatyrukat és a langusztákkal együtt hazatértek.

– Mit csináljunk, hogy meglássuk azt az embert, aki a halakat adja nekünk? Kérdezzük meg tőle a nevét, és kérjük meg, hogy mutassa meg magát.

Másodszor is jamot gyűjtöttek össze, lementek, elkészítették a sültjam-halmot, majd lefeküdtek.

– Megkérdezzük a nevét – mondták egymásnak.

Az éjszaka közepén az ismeretlen megint kiáltott:

– Itt vannak a kis halak nektek.

– Itt van jam a számodra. Szeretnénk látni téged!

– Nem, engem lehetetlen látni. Jacse vagyok, és a szomszédos barlangban lakom.

– Mégis szeretnénk látni!

– Nincs rá mód. Nem érdemes. Térjetez haza.

– Szeretnénk látni!

– Nos, hát holnap reggel láthattok majd, amint kilépek.

Reggel a föld megremegett. A Varo jacse jött elő lyukjából.

A lányok meglátták a haját, ami elsőnek tűnt fel. Hajszájai olyanok voltak, mint a polip karjai, és megpróbálták a két rémülten menekülő vaekit elkapni. A lányok a kurububa menekültek. Felmásztak a sziklafalon. Mikor felértek a pedidire, a hajszájak megállították őket, és kényszerítették, hogy ereszkedjenek le. De ők félelmükben meghaltak és ott maradtak. Két sziklává változtak, amelyet a leonei pedidin ma is mutogatnak: vaeki vavene és vaeki heroene.

Mikor az ember ajándékot kap, nem szabad kíváncsinak lenni, főleg akkor, amikor valaki idegen, mint a két jam-lány is volt.

# VAHNAHNERECSE

Vahnahnerecse Peoravában lakott. Ő művelte meg a síkságot. A köveket, a gyomot mind összehordta az ültetvényeiről és egy halomba rakta. Így hozta létre Peoravát. Tavainedrében, Vakonében és másutt is ő halmozta fel a köveket ugyanígy. Ezek nem mások, mint az ültetvényeinek a hulladékai.

Munkája után nagyon koszos volt. Haja tele volt ágakkal. Kezével kifújta az orrát, és tele lett váladékkal. Egy nap Papában dolgozott – a papai sziklák is ültetvényének a hulladékai –, és meghallotta a tenger hangját.

– Mi ez? – mondta. – Soha nem láttam ilyet.

Elrejtőzött a pedidin. Hangokat hallott. Vadrarepiene gyermekei voltak, akik Thónében fürdöttek. Nézte őket. Akkor az egyik gyermek felemelte a fejét:

– Nézzétek csak, egy ember! – mondta.

Meglátták Vahnahnerecsét.

– Egy ember van ott fent – kiabálták menjetek, nézzétek meg, ki az!

Odamentek és megpillantották Vahnahnerecsét, piszkosan, hulladékkal beszórva és taknyosan.

– Ki vagy?

– Vahnahnerecse vagyok, aki a mezőn dolgozik.

– Gyere!

Vahnahnerecse leereszkedett, és megérkezett az öreg Vadrarepiene elé, aki azt nézte, hogyan fürödnek gyermekei. Így szólt hozzájuk:

– Fürdessétek meg és mossátok le, mert nagyon koszos!

Megmosták.

– Este hazamegyek – mondta Vahnahnerecse.

Este útnak indult hazafelé. Másnap ura tárót és mumujé cukornádat hozott ajándékba az öreg Vadrarepienének. Az öreg így szólt hozzá:

– Maradj a gyermekeimmel.

Vahnahnerecse ott maradt a fiúkkal és a lányokkal. A következő napon Vadrarepiene azt mondta neki:

– *Fehér hamut kell a hajadra rakni.*

Másnap Vahnahnerecse haja tiszta fehér volt. Este Vadrarepiene legidősebb lánya így szólt az egyik húgához:

– *Gyűjtsd meg a tüzet a kunyhóban számomra és Vahnahnerecse számára!*

Este Vahnahnerecse bement a kunyhóba, és ott találta a lányt. A fiú nem tudott aludni a félelemtől. Nem szokott hozzá, hogy embereket lásson. Az éjszaka közepén, mialatt a lány aludt, kilépett a kunyhóból és elmenekült. Reggel a lány felébredt, és Vahnahnerecse nem volt ott.

– Menjetek és keressétek meg! – kiáltotta.

Keresték, de nem találták meg, mert elrejtőzött a síkságon.

Most, ha maguktól mozgó ágakat látnak, azt mondják, hogy Vahnahnerecse az, aki oda bújt el.

# A FIÚ, AKI AZ ERDŐBEN BESZÉLT

Elindultak, hogy a hegyen *karókat vágjanak a jamültetvények számára*. De a hegyen, ahol az út vezetett, tilos volt hangosan beszélni. Kivágták a karónak valókat, s nekiálltak, hogy elszállítsák őket. Az unoka örömeiben, hogy szép karókat találtak, hangosan kezdett beszélni. Nagyon örült.

– Ember – szólt neki nagyapja –, maradj csöndben!

De ő oda sem figyelt, továbbra is beszélt. Az ösvényen levitték a karókat, hogy felkészüljenek a hazatérésre. De mikor a hazatérés pillanata elkövetkezett, nem találták meg azt az ösvényt, ahol feljöttek idáig. Bolyongtak, s mindez azért volt, mert a gyermek felemelte a hangját. Nagyon meglepődtek, amikor a helyes ösvénytől messze lévő helyen bukkantak ki az erdőből. Mivel ez messze volt az otthonuktól, ott kellett hagyniuk a karókat. Nagyon szomorúak voltak, hogy elvesztették a terhüket amiatt, hogy a gyermek nem fogadta meg a nagyapja tanácsát, és nem maradt csöndben.

# A JÉGMADÁR ÉS A MADARAK

A jégmadár egy nap felkereste a repülőkutya:

- Mit csinálsz, repülőkutya?
- Itt vagyok, járni tanítom a gyermekeimet.
- Ah, száraz ágon tanítsd őket járni, ne pedig friss ágon, mert így leeshetnek!

A repülőkutya úgy tett, ahogy a jégmadár mondta. A jégmadár továbbment, eljutott a hollóhoz:

- Mit csinálsz?
- Éppen tüzet rakok.
- Rakj tüzet, s rakd a gyermekeid a tűzbe, hogy még fénylőbbek legyenek.

A holló úgy tett, ahogy a jégmadár mondta. A jégmadár folytatta az útját, s a vavivi madárral találkozott:

- Mit csinálsz?
- Fészket készítek.
- Nem jól csinálod! Csavard az ágat, csavard a fészkek körül!

A vavivi madár csavarta, csavarta az ágat a fészkek körül, s az nemsokára kettétörött. A fészkek leesett a földre. A jégmadár gyorsan továbbrepült, menekülés közben a hollóval találkozott. Így szólt:

- Könyörülj rajtam, holló.
- Eszemben sincs – válaszolta az. – Azt mondtad, hogy rakjam a gyerekeimet a tűzbe, hogy még fényesebbek legyenek, s most teljesen feketék!

A jégmadár továbbmenekült, megpillantotta a repülőkutya.

- Repülőkutya, könyörülj rajtam!
- Eszemben sincs. Azt mondtad, hogy ne hagyjam a gyerekeimet a zöld ágon mászni, hanem a száraz ágra küldted őket. Az ág letörött, összes gyerekem ott van, ni, lenn a földön!

A jégmadár továbbmenekült, s a padzse madárra talált.

- Padzse, könyörülj rajtam!
- Te ember – válaszolta a padzse –, gyere ide, bújj el a gyékény alá a házamban! Én várok itt addig.

Ebben a pillanatban érkezett oda a vavivi madár.

– Hol van az az ember, aki erre menekült?

– Hm, nem láttam – válaszolta a padzse.

– Arcon váglak – mondta erre a vavivi.

– Főnök – ijedt meg a padzse –, ott van a kunyhóban.

Ekkor a jégmadár gyorsan kibújt a kunyhóból, és továbbrepült az ölyvhöz.

– Ölyv, könyörülj rajtam!

– Gyere ide, bújj el a gyékény alá a kunyhóban! Egyél a táróból, ami ott van! Én pedig itt őrködöm.

A vavivi ekkor érkezett.

– Oh, ölyv, nem láttad a zsákmányomat, amely erre jött?

– Nem láttam.

– Mondd meg, vagy arcon váglak.

– Főnök, benn van a kunyhóban.

A jégmadár kibújt, s továbbrepült a karvalyhoz.

– Gyere be – mondta neki a karvaly –, rejtőzz el a gyékény alá, amelyekkel takaródnis szoktam! Egyél a táróból, ami ott van. Én megvárom itt ezt az embert, aki az arcodat üti, és meg akar enni téged.

A vavivi odaért:

– Karvaly, nem láttad a zsákmányomat errefelé?

– Nem láttam semmit sem.

– Mondd meg, vagy megöllek.

– Próbáld meg! – válaszolta a karvaly.

A vavivi elhajított egy dárdát, a karvaly elhajolt előle, s ő is eldobott egyet válaszul. Eltalálta a vavivi fejét, és a vavivi meghalt. A karvaly levágta rögtön a fejét, odaadta a jégmadárnak:

– Fogd ezt a húst, a tiéd.

– Főnök – válaszolta az –, vájd ki először a szemeit, nehogy meglásson engem!

A karvaly kivájta a vavivi szemeit.

– Tépd ki a végtagjait is, nehogy megfogjon velük!

A karvaly kitepte a végtagokat. Ekkor a jégmadár felmálházta a húst és útnak indult. A karvaly otthon maradt, s ma is otthon lakik.

# A HASONMÁSOK

A padzse madár otthonában, Népoiba vidékén, azt gondolta:

– Elmegyek, meglátogatom Népé vidékén élő *hasonmásomat*, akit ugyanúgy hívnak, mint engem.

Fogta a buzogányát, néhány dárdát, a bagajuját, valamint a nyiauli háncsból készült fejrevalóját és zászlócskáját. Útnak indult. Megérkezett hasonmása kunyhójához, aki éppen hálót font.

– Te vagy az, hasonmás?

– Én.

– Gyere be.

A padzse madár lerakta a fegyvereit a kunyhó bejáratánál és belépett. Hasonmása kiment, és így szólt a feleségéhez:

– Eredj, szedjél *mada jamot* és főzd meg!

Ő maga halászni indult, amit fogott, berakta a fazékba, és visszatért vendége mellé. Rövidesen kiszólt a feleségének, aki behozta az ételt: egy tál jamot és egy tál halat. A házigazda fogta, lerakta a tálakat, és enni kezdte a halat:

– Zsíros lett a kezem a haltól – szólt a vendégéhez. – Ami a jamot illeti, valóban kitűnő.

És mindent felfalt, ami a tálon volt. Mikor jóllakott, a maradékot vendégének adta.

– Nemsokára este van, elmegyek – szólt a vendég.

– Jól van – válaszolta a hasonmás –, holnap meglátogatlak téged.

Aludni ment.

Reggel a népéi ember fogta a buraofa lándzsáit, és elment a barátjához, akit ugyanúgy hívtak, mint őt.

– Gyere be, segíts befejezni a hálót!

A népéi ember munkához látott, a népoibai pedig elment, hogy egy akkora tárót hozzon, mint egy sziget. Felesége megfőzte egy ua angolnával. Mikor az étel elkészült, a népoibai fogott egy darab cukornádat, a legjobb fajtából valót és akkorát, mint egy karó.

– Nézd csak – szólt vendégéhez –, mikor beleharapok a nádba, kicsurran a leve.

És kis csöppek kezdtek csepegni belőle. Barátja nézte a nádat. Az asszony behozta a jamot és az angolnát. A népoibai nekiállt, hogy megegye. Hasonmása kiment a kunyhóból és sírt.

– Elmész? – szólt hozzá a barátja. – Jól van, holnap meglátogatlak.

Reggel elment a hasonmásához. Ez most így szólt a feleségéhez:

– Szedj jamot és főzd meg!

Ő maga pedig elment ráját halászni. Kiszedte a máját, a testét ott hagyta, majd a májat odaadta az asszonynak, hogy keverje az étel közé.

– Gyere csak – szólt a Vendégéhez –, vége a tegnapelőtti és a tegnapi napnak. Együtt fogunk enni.

A népoibai padzse megkóstolta az ételt.

– Minek van ilyen jó íze? – kérdezte.

A népéi padzse így válaszolt:

– Ez az öreg feleségeim mája. Te sohasem szoktál egy kiváló asszonyt megsütni?

– Hogyan kell csinálni?

– Csak a máját szedtem ki, ez adja az ételnek a jó ízt.

– Maradj itt, én hazamegyek.

– Jól van, holnap meglátogatlak – így a népéi ember.

Mikor másnap reggel a népéi megérkezett hozzá:

– Te vagy az, hasonmás – mondta a népoibai.

– Igen.

– Angolnafogó hálót készítek, gyere, folytasd!

Kiment.

– Menj, hozzád madzsu jamot! – szólt a feleségének.

Mikor a felesége visszatért:

– Feküdj le a földre!

– Feküdjek le? Miért?

De ő ráparancsolt:

– Feküdj le!

– De miért?

– Feküdj le!

Ekkor az asszony lefeküdt. A férfi fogott egy kést, felnyitotta az oldalát, és kiszedte a máját. Majd keltegette a feleségét, de az fekve



maradt. Ekkor felemelkedett és megkérdezte a hasonmását:

- Ez az asszony lefeküdt, és nem kel fel.
- Mit tettél vele?
- Felvágtam, hogy kivegyem a máját.

A népéi így szólt:

- Ah, hát nem értetted? Tegnap egy rája máját ettük!

A népoibai elűzte a hasonmását, és öreg felesége körül tett-vett; elvitte és letette messze az erdő mélyén. Egész este gondolkodott. Elaludt. Reggel kanyargó ösvényeken indult el népéi hasonmásához.

- Te vagy az? – hangzott a kérdés.

– Én vagyok. Azért jöttem, hogy szövetségre hívjalak a nészai emberek ellen.

Már útnak is indultak a kacskaringós ösvényen, ami végül is a sok ide-oda kanyargás után visszavezetett a kiindulópontjukhoz.

– Oh – mondta a népoibai férfi –, ezeknek az anyja ugyanúgy néz ki, mint a mi öregasszonyaink, gyermekeik pedig olyanok, mint a feleségeink gyermekei! Gyere, öljük meg mindnyájukat!

Rajtaütöttek a családokon, megölték az apákat-anyákat, amikor a népéi ember felismerte az öreg feleségét:

– Hasonmás, nézd csak, ez a feleségem, ezek a gyermekeim, megöltem őket!

– Ez viszonzás azért, amit tettél velem! – válaszolta a népoibai férfi.

# MIÉRT HALUNK MEG ÉS MIÉRT KELL DOLGOZNI

Az első emberek ott laktak Szolimában, és azt próbálgatták, hogyan műveljék a földet, hogyan készítsék el a táplálékot, és hogyan maradjanak örökké életben. Egyikük kigondolt egy módot erre.

Elment Ného mellé egy pocsolyához, és levetette a bőrét, ahogy a rákok teszik. Éppen hazatérőben volt, amikor egy ember megszólította:

– Honnan jössz?

– Most vedlettem le a bőröm.

– Hol hagytad a bőröd?

– Abban a pocsolyában, ahol vedlettem.

– Siess, bújj vissza bele, nehogy egy öreg vagy beteg ember lényét vedd fel!

Mire ez visszafordult és visszavette a régi bőrét.

Az az ember, aki helytelenítette a vedlést, fogta az ásóbotját. Nem verte bele nagy ütésekkel a földbe, éppen csak hogy húzta. Meglátta őt az az ember, aki levedletté a bőrét, és így szólt:

– Hé, te, aki csak sétáltatod a botot, ne tedd ezt, nehogy egy lusta ember lényét vedd fel! Nagy ütésekkel verd bele a földbe!

A másik így is tett.

# A CSÓNAKNAK VALÓ FA

Egy főnök és az emberei látták, hogy az emberek csónakjaikkal állandóan a tengeren tartózkodnak, és a korallszirtekre járnak, ők is szerettek volna így tenni.

Így hát egy nap elmentek az erdőbe, hogy megfelelő erős fát találjanak, amiből csónakot lehet készíteni. Találtak is egy jó kemény és egyenes hup törzset. Miután megbeszélték a dolgot, így határoztak:

– Jól van. Rátaláltunk erre a hosszú törzsre, most hagyjuk itt. Később visszajövünk, hogy elvigyük.

Hazatértek, s otthon maradtak. Egy másik nap így szóltak:

– Holnap elmegyünk ismét az erdőbe, s kivágjuk a hosszú csónaknak való fát.

Aludtak egyet. Reggel elmentek a fához. Ott így beszéltek:

– Kivágjuk, de hogyan fogjuk elszállítani? Az ösvény rossz és meredek.

– Van egy ötletem – mondta az egyikük. – Hagyjuk itt ezt a fát. Mindenki tegyen ereje szerint, minden oldalról. Menjünk följebb még!

Felmentek hát egész a tisztásig és így szóltak:

– Ezek azok a fák, amelyeket össze fogunk kötni liánokkal és hazahúzzuk az egész erdőt, hogy az a fa is közte legyen, amelyiket most itt hagytunk. Otthon aztán kivághatjuk kényelmesen.

A liánokat hozzákötötték a fákhöz és kiabáltak:

– O, i, a!

Húzták az erdőt, húzták, húzták egyre. Egyikük kötele elszakadt, újracsomózta. Végül egyik a másik után járt ugyanígy, erőfeszítésük hasztalan volt. Elfáradtak és így szóltak:

– Menjünk haza enni és aludni! Holnap visszajövünk, hogy elhúzzuk ezeket a fákat; talán sikerülni fog.

Mikor hazamentek, ettek, aludtak, és másnap így szóltak a feleségeikhez:

– Maradjatok itt. Menjetek élelemért a földekre, mi ide fogjuk húzni a csónaknak való fákat.

Újra útnak indultak, újra húzták az erdőt. És ekkor egyikük kötele elszakadt, ő el is esett, majd a másikuk kötele szakadt el, az is elesett, sorban egymás után guraltak le a lejtőn. Teljesen kimerültek. Így szóltak akkor:

– Hogyan csináljuk? Liánjaink elszakadtak, testünk pedig teljesen összetört a sok eséstől. Hagyjuk az egészséget, az ötletünk nem vált be! Feleslegesen pazaroltuk az erőnket és az élelmet.

# UTÓSZÓ

Új-Kaledónia, az Új-Guineától kelet-délkeletre húzódó melanéziai szigetvilág legdélibb tagja, a baktérítő vonalától északra, a déli szélesség huszadik és huszonharmadik foka között fekszik. A több mint négyszáz kilométer hosszú és körülbelül negyven-ötven kilométer széles szigetet a környező kisebb szigetcsoportoktól, például a földrajzilag és etnikailag hozzá tartozó Loyauté-szigetektől vagy az Új-Hebridáktól csak kis távolság választja el, míg a nagyobb szárazföldektől, Ausztráliától és Új-Guineától, jelentős távolságra, ezemégszáz-ezerötszáz kilométerre fekszik. A sziget tengelyében, a keleti partvidéken, északról délre ezer-ezerötszáz méter magas heglánc húzódik, amely helyenként hatalmas sziklafalakat alkotva közvetlenül a tengerbe szakad le, és fjordszerű öblöket hoz létre, a nyugati partvidék viszont széles síkság, amely kedvező feltételeket nyújt a letelepedésre. A szigetet teljes hosszában korallszirtek és zátonyok övezik, s ezek hosszú ideig áthághatatlan akadályt jelentettek az európai hajósok számára.

A „Nagy Föld”, ahogy az új-kaledóniaiak nevezik a szigetet, egyike volt az utolsó jelentős felfedezéseknek a Csendes-óceánban. Igaz ugyan, hogy már Bougainville sejtette a létezését 1768-ban, amikor a ködbe burkolódzott partok előtt elhajózáván úszó fadarabokkal találkozott, mégis a nagy angol utazó, James Cook látta meg először az ismeretlen föld partjait 1774. szeptember 14-én. Cook a keleti part mentén hajózott végig északról délnek és mivel a sziklás, zord terület nagyon emlékeztette Skócia vidékére, Új-Skóciának, illetve Új-Kaledóniának nevezte el. Cook után többen is érintették a Nagy Föld partjait: előbb az eltűnt La Pérouse felkutatására kiküldött expedíció élén D'Entrecasteaux és Huon de Kermadec, majd 1827-ben Dumont d'Urville – neki köszönhetjük az eddig ismeretlen Loyauté-szigetek feltérképezését is. Ezek a látogatások azonban csak viszonylag rövid ideig tartottak, és csupán a sziget partvidékét érintették. A rendszeres kutatás 1843-ban, a Katolikus Misszió letelepedésével kezdődött meg. Tíz évvel később 1853-ban Franciaország hivatalosan is megszállta a területet, és

ettől az időtől kezdve, a gyarmatosítás következményeképpen francia hivatalnokok, tisztviselők, katonák és mérnökök jelentek meg a szigeten.

Új-Kaledónia sorsát, Ausztráliához hasonlóan, sokáig nagymértékben meghatározta az a körülmény, hogy Franciaország a szigetet büntetőtelepnek használta. A századfordulóig, amíg a sziget ezen státusát rendeletben el nem törölték, ezrével deportálták oda a fegyenceket és a gályarabokat, akiket később, a fegyenctelep megszüntetése után megpróbáltak letelepíteni és farmerekké nevelni. Mindez természetesen nem ment végbe nehézségek és az őshonos lakossággal való összeütközések nélkül. A harcias új-kaledóniaiak több ízben is megpróbálták lerázni magukról az idegen hódítók igáját. 1878-ban az egész szigetre kiterjedő felkelés borított lángba mindent, és a franciáknak csak több mint tíz év leforgása alatt sikerült a felkelést elfojtaniuk.

Ekkorra azonban Új-Kaledónia már más szempontból is fontos volt Franciaország számára. Kiderült, hogy a sziget ásványi kincsekben (vasban, krómban, mangánban és elsősorban nikkelben) rendkívül gazdag. A gyarmatosítást és a gyors iparosodást az európai lakosság ugrásszerű növekedése követte. A bennszülött lakosság egyre inkább a zordabb keleti partvidékre szorult vissza, s a megtelepedésre alkalmasabb nyugati részen sorra alakultak a kisebb-nagyobb városok, közöttük a mai főváros, Numea is. Ma az európai lakosság körülbelül ötvenezer főre rúg, s egy része már több generáció óta a szigeten lakik mint „bennszülött” fehér lakosság. A sziget gyarmati státusát 1956-ban eltörölték, azóta Franciaország tengerentúli területeihez tartozik.

Az itt elmondottak következtében a melanéz lakosság kezdetben aggasztó mértékben lecsökkent. Lélekszámukat a gyarmatosítás kezdetén körülbelül ötvenezer főre becsülték, 1885-ben, az első hivatalos népszámlálás idején már csak huszonötezen voltak, s ez a szám is 1912-re, tehát újabb harminc év leforgása alatt tizenhétezerre csökkent. Ezt látván, a gyarmati kormányzat bennszülött rezervátumot hozott létre, aminek következtében a melanéz lakosság ma ismét növekedőben van, és mintegy harmincnyolcezer főt számlál. Ez a lakosság jobbára a sziget keleti felén, a hegyekben vagy a tengerparton él, és vagy az európai

kávéültetvényeken dolgozik, vagy saját földjein a hagyományos életmódot folytatja.

Új-Kaledónia őstörténetéről, csakúgy, mint egész Óceániáéről, rendszeres ásatások híján egyelőre vajmi keveset tudunk. Annyi bizonyos, hogy a sziget lakossága mind eredetét, mind kultúrájának szintjét tekintve nem különül el a melanéz szigetvilág többi részétől, hanem szoros összefüggésben áll annak tagjaival. A lakosság az úgynevezett ausztronéz nyelvek melanéz családjába tartozó nyelveken beszél, tehát az Óceániát több hullámban benépesítő jövevények harmadik, legutolsó hullámával érkezett a szigetre. Hogy ez mikor történt, ma még csak hozzávetőlegesen tudjuk meghatározni, mindenesetre a ma ismert legrégebbi leletek a rádiokarbon datálás adatai szerint az i. e. XI. századból valók.

A sziget lakossága az európai hódítás idején a Melanéziára nagy általánosságban jellemző neolitikus (újkőkori) technológiájú, ásóbotos, égetéses-irtásos földművelést űző társadalmak jellegzetes képviselője volt. A létfenntartás a gumósnövények, a táró és a jam termesztésén alapult, amit, főleg a tengerparton, a kókuszdió termesztése egészített ki. (Ez azonban minden valószínűség szerint nem sokkal az európaiak; megérkezését megelőző időben tejjedt el.) A földművelés egyetlen eszköze egy kihegyezett fadarab, az ásóbot volt: a növényzet kivágása és felégetése után (ami a föld trágyázását is szolgálta egyben) evvel ásták fel a földet, és készítették a lyukakat a dugványok számára. A szegényes technikai szint azonban megtévesztő lehet, ugyanis ennek ellenére is fejlett földművelést tudtak kialakítani. Kiváló példája ennek az a hurkaszerű ágyásfajta, amellyel Új-Kaledónia hegyvidékein lépten-nyomon találkozunk. Ezeket a hegyoldalak mentén egész a hegycsúcsokra felkúszó, szellemesen megépített ágyásokat úgy hozzák létre, hogy két hegyoldal találkozásánál a völgyhajlatban keresztbe kőfalat építenek, és a hegy két oldaláról a termőföldet leomlasztják, beletolják ebbe a természetből adott mélyedésbe. Az ágyást domborúra képezik ki, hogy a víz lefolyhasson róla, s a két szélére a vízigényesebb tárót, a közepére pedig a szárazságot kedvelő jamot ültetik. A porózus, laza talajon mindkettő gazdagon fizet. A tárónak ezen az úgynevezett száraz művelésén kívül elterjedt az öntözéses művelése is: a síkságokon a parcellákat kis kőfalakkal veszik körül,

és az egészséget elárasztják vízzel, a hegyoldalakon pedig teraszokat készítenek, és a nemegyszer több kilométerről odavezetett vizet szellemes megoldással engedik rá a földekre.

Az alapvető növénytermesztés mellett a tengerparton a halászatnak volt még nagy szerepe. Hálóval, horoggal és szigonnyal halásztak, fatörzsből kivájt, vendéghajós csónakjaik voltak. Az egyes területek között bizonyos mértékű specializálódás ment végbe, így a hegyvidéki és a part menti lakosok között rendszeres cserekereskedelem folyt: a halat jamra és táróra, illetőleg egyéb élelmiszerekre cserélték. Az európaiak megérkezése előtt (Melanézia többi részétől eltérően) sem a kutyát, sem a disznót nem ismerték, egyetlen háziállatuk a tyúk volt. A földművelés és a halászat mellett a gyűjtögetés és a vadászat csak kiegészítő szerepet játszott: a tengerparton apálykor az ehető kagylókat és csigákat gyűjtötték össze, illetőleg az emlős állatokban rendkívül szegény szigeten (a legnagyobb állat a patkány és a repülőkutya) főleg az erszényesekre vadásztak.

Technológiájuk neolitikus volt, ez annyit jelent, hogy kőeszközeik csiszoltak voltak, emellett kagyló-, csont- és faeszközöket is használtak. Szerszámaik közül a legfontosabb a munkaeszközként és fegyverként egyaránt használt kőbalta volt, vadászatra íjat és nyilat is használtak. Támadófegyverük a dárda, a buzogány és a parittyá volt, védőfegyvereket, pajzsot vagy páncélszerű öltözetet nem ismertek. A férfiak ruházata a faháncsból készült ágyékkötő volt, fejükön ugyancsak fakéregből készült, turbánhoz hasonló fejrevalót hordtak, az asszonyok pedig fűszoknyát viseltek.

A sziget lakossága, amely, mint mondtuk, a gyarmatosítás kezdetén megközelítőleg ötvenezer főt számlálhatott (ez viszonylag gyenge népsűrűséget jelent 16 750 km<sup>2</sup> területű szigeten), körülbelül húsz törzsrre, illetőleg kulturális területre oszlott. E területek mindegyikének külön nyelve vagy dialektusa volt, amelyek egymástól annyira eltértek, hogy a törzsek egymást nem értették meg, így a gyarmatosítás óta a franciát használják közvetítő nyelvként. E törzsek egyúttal politikai és házassági egységek is voltak, és hozzávetőleg akkora területet birtokoltak, amelyen egynapi járással túl lehetett jutni. Ezen a területen belül a lakosság körülbelül ötven főt számláló, kis falvakban lakott.



Ezeket a falvakat fejlett esztétikai ízléssel építették fel, és gondosan kidolgozott, pontosan meghatározható szerkezetük volt. Általában kis dombtetőn vagy kiemelkedő helyen épültek úgy, hogy kilátás nyíljon róluk a környező vidékre. A domb tetejét leegyenestítették, és itt volt a falu fő tengelyét alkotó központi fasor, amelyet két oldalról egymástól rendszeres távolságra ültetett, szimbolikus jelentésű aurakária fenyők és kókuszpalmák határoltak. A fasor végén állt a „nagy kunyhó”, vagyis a férfiház, amely a férfiak lakóhelye volt, mellette külön kis kunyhó a főnök számára. E fasor mellett a domb két oldalán lefelé további fasorok voltak, bennük álltak a nők lakókunyhói. Minden családnak sövénykerítéssel körbevett, különálló kunyhója volt: itt laktak az asszonyok és a gyermekek, itt ettek, itt zajlott a családi élet. A férfiház előtt, az ajtó két oldalán a jam, illetve a táró számára emelt oltár állt, körülötte szimbolikus jelentésű növények voltak ültetve. A bejárat előtt különböző funkciójú, földbe szúrt karók, cölöpök és oszlopok sokasága állott. A központi fasorban, ami egyébként a férfiak fasora volt, tartották az ünnepeket és a velük együtt járó ceremóniális élelmiszerszétosztást, illetve a táncot. Itt minden nemzetségnek cölöp jelölte ki a tartózkodási helyet. A szomszédos fasorok voltak a női fasorok, illetve az anyai nagybácsihoz kapcsolódó ügyletek színhelyei.

Egy ilyen falun belül több nemzetség is lakhatott, s mivel a nemzetség szegmentált volt, azaz tagjai különböző falvakban laktak, a nemzetség nem volt sem földbirtokló csoport, sem valamiféle politikai szervezet. A nemzetséghez való tartozás tehát ebben az esetben a közös nemzetségnév viselését és bizonyos rokonsági kapcsolatok fennállását jelentette. A nemzetségen belül a leszármazást anyaágon tartották számon, és a vagyon és rang öröklése is anyaági volt. A nemzetség exogám csoport volt, tagjai az azonos nemzetségbeliekkel nem házasodhattak össze. A házasságnál a keresztunokatestvéreket, tehát a szülők ellenkező nemű testvérétől származó gyermekeket részesítették előnyben. A szokás általában az volt, hogy a leánygyermeket abba a faluba adták férjhez, ahonnan az anyjuk származott. Ennek a szokásnak a következményeképpen meghatározott falvak és egyének hagyományosan öröklődő házassági cserekapcsolatban álltak

egymással, s a szokás ily módon a házasulandók választási lehetőségét eleve csak bizonyos személyekre korlátozta. A házasság patrilokális volt: az asszony követte a férjet annak (illetve a férj szüleinek) lakóhelyére. A keresztunokatestvér-házasságon kívül másik jellegzetes társadalmi intézmény az úgynevezett avunculátus volt, amelynél az anyai nagybácsi (avunculus) nagy befolyással rendelkezett unokaöccse fölött.

Az új-kaledóniai társadalmak vallási életében az őskultusz játszotta a döntő szerepet. Elképzeléseik szerint a halott ősök állandóan felügyeltek az élőkre, és beavatkoztak életükbe; jóindulatukat, nehéz helyzetekben pedig segítségüket ajándékokkal, valamint a rítusok pontos betartásával kellett biztosítani. Az őskultusszal szoros összefüggésben álltak a temetkezési szokásaik, amelyeknek a lényege az volt, hogy a holttestet bizonyos idő elteltével kiásták, s a csontokat hosszú ünnepségek után ismét, immár véglegesen eltemették. Ekkor küldték el véglegesen a halott szellemét is lakóhelyére, a különböző formában elképzelt túlvilágra. Az ősök tiszteletére rendezett ünnepségek jelentették a csúcspontot ezeknek a társadalmaknak az életében. Több hónapig is eltartottak, s olykor több éves felkészülés előzte meg őket. A vallási funkciók kielégítése mellett azonban jelentős volt a társadalmi szerepük is – kötetünk meséinek döntő részében a hagyományos házassági cserekapcsolat miatt már eleve egymáshoz rendelt szereplők ilyen ünnepségeken ismerkednek meg, amiket azután törvényszerűen házasság követ.

A vallási élet másik jellegzetes vonása a kannibalizmus volt. Az egymással szünet nélküli harcban álló törzsek háborúinak egyik fő célja foglyok ejtése volt, akiket később szertartásosan elfogyasztottak. Ez a szokás azonban ma már a múlté, az utolsó esetet a századforduló környékén jegyezték fel.

\*

Az új-kaledóniai, és hozzátehetjük, az egész óceániai folklór rendszeres vizsgálatára és feldolgozására mindmáig nem került sor. Noha a területünkről származó, eddig összegyűlt anyag óceániai viszonylatban nem mondható kevésnek, mindez sokkal inkább néhány gyűjtő érdeklődésének, semmint rendszeres kutatásoknak

köszönhető. Ha a szakirodalomból ismert és szétszórtan megtalálható összes anyagot egy kötetbe gyűjtenénk össze, az egész nem tenné ki a háromszorosát a jelen kötetünk terjedelmének. Egy dologban azonban az új-kaledóniai anyag felülmúlja az Óceánia más részeiből ismert anyagot: a lejegyzett történetek pontossága és megbízhatósága tekintetében. Ugyan itt is találunk olyan közléseket, amelyek kivonatoltak, rosszul lejegyeztek vagy átfogalmazónak, mégis két olyan gyűjteménnyel rendelkezünk (és ezek tartalmazzák az ismert anyag zömét), amely mintául szolgálhatna a hasonló gyűjtemények számára. Mindkettőt a helyi nyelveket kiválóan értő és beszélő kutatók jegyezték és fordították le nagy pontossággal, gazdag jegyzetanyag kíséretében, emellett az egyikben az eredeti nyelvű szöveget és szó szerinti fordítását is közlik. Kötetünk meséinek válogatása közben elsősorban e két gyűjteményre támaszkodtunk.

A kötetben szereplő történeteket a hagyományos európai terminológiával általában három csoportra szokták osztani: mítoszok, mesék és mondák. Ez a felosztás azonban többféle problémát is rejt magában. Az első az, hogy az európai anyag vizsgálata során kialakított kategóriákat és fogalmakat használunk egészen más jellegű anyag vizsgálatakor, s nem biztos, hogy a kettő kölcsönösen fedí egymást. A másik az, hogy a hagyományos megkülönböztetés a *funkción* és csak másodsorban tartalmi-stilisztikai jegyeken alapul: mítosz az, amit *hisznek*, ami „szent” történet, mese az, ami „szórakoztatásra” szolgál, e kettő között áll a monda, ami „történeti” dolgokat mond el ugyan, tehát valóságtartalma hasonlít a mítoszéhoz, mégsem tartják „szentnek”. Ha viszont a gyűjtő nem jegyezte fel (és ez igen gyakran megtörtént!), hogy a történet maguk a helybeliek szerint melyik csoportba tartozik, tehát, hogy hitték-e vagy nem, szinte nincs semmilyen alapunk, hogy a történeteket megkülönböztessük egymástól, és ilyen vagy olyan kategóriába osszuk. Nagy problémát jelent ezenkívül az, hogy az egyes történetek a különböző variánsokban egészen kis fogalmazásbeli eltérés következtében átértelmeződhetnek, és így más műfaji kategóriába kerülhetnek. Elég az például, hogy egy történet végére odaillesszék a a nagyon gyakori mondatot, „azóta van ez így”, „azóta tesznek így az

emberek”, és a történet, amit az előző variánsok nyomán mesének’ hihettünk, mondává vagy mítosszá lesz. (A hagyományos terminológia értelmében.) A műfaji zavart egy példával szeretnénk illusztrálni. Az új-kaledóniai meseanyag legjobb ismerője, J. Guiart, négy műfajt különböztet meg: az állatmesék, mesék, mondák és mítoszok csoportját. Szerepel nála három történet, amely teljesen nyilvánvalóan egy és ugyanazon mesemag, illetve cselekménysor megfogalmazása, s amelyből kettő a mi kötetünkben is megtalálható: *A szellem, aki fazekat nyelt, hogy terhesnek látsszék* és *A poanlocsi testvérek*. A harmadik szinte szóról szóra pontos megfelelője az elsőnek, de kissé töredékesebben elmondva. Nos, a három történet közül az egyik a mese, a másik a monda, a harmadik a mítoszok csoportjában szerepelt. Nem lehet tudni, hogy ez a beosztás a gyűjtő műve-e, vagy valóban maguk az új-kaledóniaiak tartották ezeket külön műfajba tartozónak, sőt azt sem tudjuk, hogy egyáltalán milyen műfajokat ismertek ők maguk, mert az ilyen jellegű feljegyzések teljesen hiányoznak.

Ha most mindezek ellenére tartalmi-stiláris jegyek alapján be akarnánk osztani a kötetben szereplő történeteket a hagyományos műfaji kategóriákba, feltűnne, hogy milyen kis számban szerepelnek a más gyűjteményekből jól ismert és az anyag zömét kitevő mítoszok, vagyis azok a szent történetek, amelyek a világ, az emberek és az élővilág, valamint a kultúrjavarok eredetére adnak „magyarázatot”. A kötetünkben szereplő történetek közül az első tíz az, amely több-kevesebb megszorítással annak mondható, bár *A világ keletkezése* című történet sokkal inkább a már töredékes emlékezet által pontokba szedett hiedelmek összessége, semmint valaha is összefüggő elbeszélés, a *Bume* és a *Hogyan terjedtek el az emberek a földön* című elbeszélésekben a mondái elemek dominálnak, míg néhány (*Hogyan épített kunyhót a két mérévári lány*, *A modártoll-maszk eredete*) kifejezetten mesének tűnik a benne levő etiológiai elem ellenére. E jelenség okát illetően tehát, vagyis hogy a hagyományos értelemben „legközönségesebbnek”, leggyakrabban előfordulónak számító mítoszok hiányoznak, csak találgatásokra vagyunk utalva. A legvalószínűbb magyarázatot abban kereshetjük, hogy Új-Kaledónia őslakossága a gyarmatosítás következtében már viszonylag korán, tehát a komoly néprajzi

gyűjtések megkezdése előtt elvesztette hagyományos kultúráját, s így épp az ilyen kultúrák alapját képező szent történetek, a mítoszok merültek gyorsan feledésbe, vagy demitizálódva mesévé váltak.

Ugyancsak kevés a „történeti” jellegű elbeszélés, a monda. Ebben a műfajban is, akárcsak a mítoszok esetében a tartalmi sajátosságok alapján különböző csoportokat szoktak meghatározni a szakemberek. Így külön csoportot alkotnak az egyes állatfajták tulajdonságait magyarázó történetek (*Az egér és a repülőkutya, A pók és a féreg, A patkány és a polip, Pivuvu, a lusta öcs stb.*), amelyek igen közel állnak a hasonló funkciójú mítoszokhoz. Másik csoportba sorolhatók azok a mondák, amelyeknek minden bizonnyal történeti magjuk van (*Hogyan terjedtek el az emberek a földön, Hogyan jött Boarate főnök Kumakba*).

Kötetünk elbeszéléseinek a döntő részét azonban a mesék teszik ki. Az új-kaledóniai anyag itt is meglepetéssel szolgál. Szinte teljesen hiányoznak a másutt nagy számban található, csodás elemeket tartalmazó történetek a szörnyekről, állatokról, varázslókról. (Ezt a csoportot a kötetben csupán a *Tamoangi, a végtagok nélküli ember, A vén kannibál asszony, A gagalecsi két asszony és Az óriásölő fiú* képviselik.) A mesék java része kifejezetten *társadalmi jellegű*, és cselekményük szinte az egyhangúságig menően egy téma körül zajlik: a házasság, a család létrejötte, illetve a meglévő család egységének megőrzése és visszaállítása körül. Legjobb példája ennek *Amoahai nővérek* című elbeszélés. Ez a rendkívül hosszú történet tulajdonképpen nem is szól másról, mint arról, hogy a két lánytestvért hogyan próbálják megkérni a különböző falvakból érkező kérők, majd miután a lányok mindet elutasították, és az idősebbik a kötelező érvényű hagyományt megszegve nem megfelelő emberhez ment feleségül, az apa hogyan bünteti meg tettéért. A lány végül mágikus úton életre kelti gyermekét, s evvel a család egysége helyreáll. De még ez a pár mondatban összefoglalható történet

is csak az utolsó néhány lapon kezd kifejlődni, az elbeszélés jórészt arról szól, hogy előbb a lányok, később a kérők hogyan cicomázzák fel magukat.

Apró részletekig menő, élethű leírást kapunk ezekben a mesékben az új-kaledóniaiak életéről, kultúrájáról. Gondoljunk

például arra, hogyan írják le a kunyhó építését a mérévéri lányok vagy a moahai nővérek meséjében, vagy emlékezzünk a halászásjelenetre *A madártoll-maszk eredete* című történetben, vagy arra, hogyan részletezik a moahai nővérek történetében az egyes kérők öltözékeit, a gyermek születésekor végzett rítusokat, nem felejtkezve el olyan kis, szinte jelentéktelen mozzanatokról sem, hogy mihelyt az asszony terhes lesz, a szokás értelmében a férfi nem hálhat vele együtt a családi kunyhóban.

E valóságból vett részleteket tartalmazó mesék fő témája, mint már mondtuk, a házasság és a család. Ez a téma azonban a legkülönbözőbb megfogalmazásokban ölt testet: elég csak az emlékezetünkbe idézni, mennyire különbözik egymástól a már említett moahai nővérek története *A szoumai főnök* címűtől, amelyben a főnök úgy alapít családot s állítja vissza a kihalt nemzetséget, hogy épp annak az embernek a lányát veszi el, aki az ő egész nemzetségét kiirtotta; vagy hogy mennyire eltér ezektől *A habit asszony gyermeke* című elbeszélés, amelyben a halott asszony megszüli a gyermekét, és a fiú hosszas nehézségek után apjára lel, és visszatér oda, ahova való – az élők közé, a családjához.

Ebbe a csoportba, tehát a házasság-család témakörében fogant történetek csoportjába tartozik meséink nagy része (*Tea Dianu, Hogyan hozta vissza a férfi feleségét a halottak országából, A hal asszony, A gyilkos nagypapa, az unoka és a rák, A szellem, akifazekat nyelt, hogy terhesnek látsszék, A két asszony és a teknős, A széí főnök* stb.). A másik nagy népszerűségnek örvendő csoportot azok a mesék alkotják, amelyekben a legkisebb, megvetett, beteg, fekélyes stb. kisfiú csodás módon meggyógyul és bosszút áll gonosz bátyjain. (*A béna fiú, Afekélyes fiú és gonosz bátyjai, A fekélyes fiú és a kígyó* stb.) Megjegyzendő, hogy ezek a mesék is jórészt házassággal, családalapítással végződnek, ily módon tehát szorosan kapcsolódnak az előző témakörhöz. Ide, a társadalmi mesék közé sorolhatjuk még mindazokat a történeteket, amelyek a lusta és szorgalmas testvérek összeütközését vagy a lusták bűnhődését mondják el (*Pivuvu, a lusta öcs, Buagna, a beteget színlelő férfi, A lusta lény és a rák, Az asszony, aki a saját szeméit ette meg* stb.).

Mindezek a mesék nagyrészt csak Új-Kaledóniából ismertek, az itteni lakosság teremtő fantáziájának szülöttei. Mégis, meséink közt szerepel néhány olyan is, amely Melanéziában ugyancsak közismert, és nagy népszerűségnek örvend. Ilyen *Az óriásölő fiú* története, amely Új-Guineától egész Új-Kaledóniáig mindenütt megtalálható, és egyes kutatókat történeti következtetések levonására is csábította; vagy a halál eredetét magyarázó történetek, amelyek közös motívuma az, hogy a kezdetbeli, vedlés útján való megifjulás lehetősége valakinek, rendszerint egy asszonynak a hibája miatt megszűnik.

Válogatásunkban arra törekedtünk, hogy – ahol lehetőség volt rá – egy témának többféle variánsát is bemutassuk, hogy evvel is érzékeltessük a szájhagyomány gazdagságát. Ezért került a kötetbe *A halál eredete, A halál és a jam eredete, A vindói gyíkember, a Lo, a tengeri sün, a Miért halunk meg és miért kell dolgozni* című történet, amely mind egy témának, a halál eredetének különféle megfogalmazása.

Az európai behatolás következtében az új-kaledóniai folklór bizonyos változásokon ment keresztül. Volt már szó arról, hogy a mítosznak nevezhető történetek hiányoznak, és hogy ez minden bizonnyal európai hatás eredménye. Ennél érdekesebb azonban az, hogy egyes történetek kissé átértelmeződtek, és szimbolikus formában a hódítók elleni lázadást szolgálták. *A Utói főnök* című, tulajdonképpen harci történetnek nevezhető meséről jegyezte fel a gyűjtő, Lambert páter, hogy az eredetileg az ellenséget, az ellenséges törzsbe tartozókat megszemélyesítő, a főnök nyakában ülő és őt gyötrő gyík nem más, mint maga az európai hódító, hagyományos formába öltöztetve. Amikor a törzs férfiai a mesét hallgatták, és a beszélő elért ahhoz a részhez, ahol a gyík nyála a főnök fejére csordul (ami az új-kaledóniaiak szemében rendkívül megalázó dolognak számít), a hallgatók felháborodottan a fegyvereikhez kaptak, és dühös kiáltásban törtek ki: „Ezt mi nem hagytuk volna.” A történet számunkra tulajdonképpen alig felfogható hatására mi sem jellemzőbb, mint hogy a mese meghallgatása után a szomszédos terület közismerten franciabarát főnöke elmenekült a falujából, és soha többé nem tért vissza oda. Az sem lehet a véletlen műve, hogy ez az a történet, amely a különböző gyűjteményekben a

leggyakrabban fordul elő, s mind a mai napig közismert az egész szigeten.

A mese befejezése azonban jelzi, hogy a realitásokat az újkaiedóniaiaknak is tudomásul kellett venniük, és meg kellett hajolniuk a náluk erősebb hódítók hatalma előtt. Ilyen helyzetben, leigázva és kizsákmányoltan, nem volt más hátra a számukra, mint olyan csodában reménykedni, amely a tuói főnököt is megsegítette szorult helyzetében.

*Vargyas Gábor*



# JEGYZETEK

*A világ keletkezése* (Guiart, 80.1.)

*Bume* (Guiart, 80-88.1.) ~

*Hogyan terjedtek el az emberek a földön* (Guiart, 81-82.1.)

~ *Bao Bviri* – „örült isten”, Gomavé isten neve, aki az erdőben utazókat elveszejt.

*Hogyan népesült be Maré szigete* (Poirier, 7-8.1.)

*A halál és a jam eredete* (Ray, 277-278.1.)

~ *Valelimeme* – az első ember a földön. Fiai különböző állatok alakját tudták felvenni.

*A halál eredete* (Leenhardt, 447.1.)

*A vindói gyíkember* (Leenhardt, 45-53.1.)

~ *Vártunk rád* – utalás arra, hogy a szóban forgó személyek olyancsoportokból származnak, amelyek között hagyományosan házassági cserekapcsolat áll fenn.

~ *Ha fekete hangya mászik rám* – az egész szigeten elterjedt jóslásforma.

~ *A férfi nagyon megszidta* – az asszony a saját totemjét adta enni a gyermeknek, ami a fiú számára végzetes lehet.

*Lo, a tengeri sün* (Poirier, 5-7. 1.)

~ *gyűjts tüzet a kunyhóban* – a házasság szimbóluma. Általában a feleség gyűjti meg a maga és férje számára a tüzet a közös alvókunyhóban.

~ *mo-jacse* – a halottak szelleme.

*A két Hnaroredu* (Poirier, 12-13.1.)

*Hogyan épített kunyhót a két mérévéri lány* (Leenhardt, 441-443.1.)

~ *Már vártunk rád* – I. A vindói gyíkember jegyzetét.

~ *néhány szatyornyit terhet visznek* – áldozat bemutatása.

*A madártoll-maszk eredete* (Leenhardt, 130-152.1.)

~ *megharapták a hálóba került halakat, algával lett tele a szájuk* – a hálóval megfogott halakat harapással elhódítják, és aztán kidobják a partra. Alga – mivel a sekély vizű, algás helyeken van a legtöbb hal, ott halásztak.

~ *kinek is adtad?* – elterjedt formula annak kifejezésére, hogy a beszélő nem tartja állapotához vagy méltóságához illőnek azt a tárgyat, amit neki adtak, vagy azokat a szavakat, amelyeket hozzá intéztek.

~ *ez a senki* – egy férfi sohasem nevezi nevén a feleségét mások előtt. Amikor ráadásul beszélőtársában sem bízik, olyan jelzőkkel utal a feleségére, amelyek nem hívják fel rá a figyelmet. Ugyanilyen elvből adódóan a szülők is homályos vagy pejoratív jelzőkkel nevezik meg lányukat.

~ *kis rákok, kis uboe halak* – metafora annak kifejezésére, hogy Padzse már öreg, és nem látja a kis halakat.

*Hogyan jött Boarate főnök Kumakba* (Guiart, 43-45.1.)

~ *Vatambvene* – Új-Kaledónia politikailag két részre oszlik, a Hvapokra és az Otékra, Vatambve = Hvap.

~ *Van-e háznéped?* – eufémizmus annak megkérdezésére, hogy van-e felesége.

~ *Tárót, jamot... készített, és Boaratéhoz vitte* – ha egy nő egy idegen férfinak enni ad, az annyit jelent, hogy szeretkezni hívja.

~ *mvarang* – szimbolikus fűcsomó, amellyel az embereket egybehívják.

*Az első emberek Karagereu vidékén* (Leenhardt, 444-446.1.)

~ *én sem tudnám észrevenni őt* – utalás arra, hogy az emberek nem látják az isteneket.

~ *kis dárdákat hajigáltak* – mágikus rítus a jamindák növekedése idején. Minél messzebbre hajítják a dárdát, annál hosszabbra nő az inda is.

*Az óriásölő fiú* (Guiart, 22-23. 1.)

*A patkány fia* (Guiart, 60-61. 1.)

*Az egér és a repülőkutya* (Guiart, 32-33. 1.)

~ *halamvi* – a puleng fa kérge, amelynek rostjaiból parittyát fonnak.

~ *fehér kő* – kvarckő.

*A pók és a féreg* (Poirier, 27-28.1.)

~ A nedves évszakban a harmat nagyon bőséges, és a sovány talajú korallatoll nem őrzi meg a meleget. A hideg miatt a giliszták előmásznak, és az ösvény mentén dögölten fekszenek.

*A rák és a csiga* (Poirier, 27. 1.)

~ A bozóttűzben a rák megég, és leesnek a lábai, a csiga pedig füttyülésszerű hangot ad ki magából.

*Kadene, a kismadár* (Poirier, 26-27.1.)

*A patkány és a polip* (Poirier, 25-26.1.)

*A teknős és a patkány* (Leenhardt, 472-474.1.)

~ *Vava* – a naiv embert megtestesítő tragikomikus alak. Több mesében is visszatér.

~ *Kaupoészoa* – mitikus személyiség. Egy vad gumósnövénynek, a szoának (*discorea bulbifera*) a gazdaszelleme.

*Pivuvu, a lusta öcs* (Guiart, 17-18. 1.)

~ *Ben* – futómadárfajta.

~ *Pivuvu* – szarka.

*A moahai nővérek* (Leenhardt, 66-129. L)

~ *fessük meg a hajunkat hamuval* – kettős funkciója van. Egyrészt a szépítkezést szolgálja, mert a hamu a hajsálak végeit kiszőkíti, másrészt viszont a házasság szimbóluma.

~ *fesd meg a fekete földben* – különleges összetételű fekete föld, amelyet anyagok festésére használnak.

~ *kókuszpálma törzsébe vágott víztartó* – a kókuszpálma törzsébe a tövétől körülbelül egy méterre üreget mélyítenek, és a nyílás fölé kókuszlevelet erősítenek, ami a törzs mentén lefolyó vizet az üregbe vezeti. A vízben szegény atollokon a víztartály szerepét játssza. Mivel az új-kaledóniaiak az európaiak érkezése előtt a tükröt nem ismerték, a víz tükrében fészülködtek.

~ *kis kunyhó* – a férfiház mellett álló, külön főnöki kunyhó.

~ *viszonzásra nem váró pénz* – ha a házasságot megkötik, a két fél kölcsönösen megajándékozza egymást ugyanolyan mennyiségű kagylópénzzel. Ebben az esetben tehát a kifejezés annyit jelent, hogy a pénzt felajánlják ugyan, de ez csak egy javaslat, ha nem fogadják el, a pénz ott marad ajándékképpen.

~ *Nem akarok sült tárót enni* – a sült ételt alacsonyabb rendűnek tartják a főtnél, mert az utóbbihoz a fazekasság ismerete szükséges, tehát fejlettebb kultúrfokot tételez fel. A fazekasság csak a sziget egyes részeiben volt ismert. A lányok mindig a szóban forgó törzsek egy-egy jellemző vonását gúnyolják ki kifogásaikban, ami a hallgatóság számára mulatságos.

~ *kettőtök kérése csak az asszonyok feje mögött lévő hajfonatokat érte el* – régen az asszonyok kis pálcikák köré fonták a hajukat hátul, s az egészet kontyba rendezték. A kifejezés annyit jelent, hogy a kérést kis híján elfogadták.

~ *A fiatal asszonyok (...) Irén keresztül beszéltek* – Ire egy isten, akire olyan esetekben hivatkoznak, amikor elfogadható indokot nem tudnak adni a viselkedésre, de elnézést kérnek érte.

~ *el akarják vágni a konéi lakos jamját* – elágazó végű, villás alakú jamfajtáról van szó. A jam szaporításakor a répa alakú gumó végét levágják, hogy elültessék. Itt tehát mindkét véget el kell ültetni. A nagyapát és unokáját megérkezésükkor a házigazda „testvéreknek” nevezte, ami annyit jelent, hogy olyan csoportból származtak, amellyel házassági cserekapcsolatban állt a házigazda csoportja, ezért tehát a házassági ajánlat megalapozott és jogos. A bonyolult kifejezés végül is annyit jelent, hogy a lányok minden bizonnyal nem akarják a villás jam mindkét végét, tehát a teljes gumót elültetni itt, hanem el akarják vágni, hogy egy másik helyen, a konéi lakos kertjében ültessék el, azaz egy másik ember kertjét akarják megtermékenyíteni, szakítani akarnak a hagyománnyal és másfele akarnak házasulni.

~ *cölöpök (...) a fasort osztják részekre* – a falu főterét képező központi fasor a színhelye a különböző ünnepségeknek. A részt vevő nemzetségek helyét a fasorban cölöpökkel jelölik ki.

~ *hogy elmondhassam annak a két senkinek* – I. A madártoll-maszk eredete jegyzetét.

~ *bambuszlevél bokréta és nyiauli buzogány* – értéktelen tárgyak. Látván, hogy a többiek próbálkozása sikertelen volt, a két férfi az ellenkezőjét próbálja meg, vagyis értéktelen tárgyakkal díszítik fel magukat.

~ *nem szégyelltük magunkat apánk előtt* – a lányok apjukat kellemetlen helyzetbe hozták, mert így nem tudta teljesíteni a kötelességét, vagyis nem küldte el a lányt a megfelelő csoportnak, amellyel házassági cserekapcsolatban állt, és amelynek tartozott a lányával.

~ *Legyen a szelleme boldog a legfenti kagyló és a kunyhó csúcsa által* – a kunyhók csúcsába pálca van szúrva, amelyet tritonkagylók

díszítenek. A legfelső kagylóba rakják a totemisztikus füveket, a kagyló következképpen mágikus erejű.

~ *gyászpénz* – halál esetén az anyai nagybácsi meghatározott mennyiségű kagylópénzt kap.

*A szoumaifőnök* (Leenhardt, 169-186.1.)

~ *a jam szedésekor használt létrára* – a jam szedésekor olyan fatörzset használnak létraként, amelyen kiugró ágcsomok vannak. Ünnepek idején ilyen létrára másznak fel a szónokok, hogy beszédüket megtartsák.

~ *süteményt hozott neki* – 1. Hogyan jött Boarate főnök Kumakba jegyzetét.

*A halott asszony gyermeke* (Leenhardt, 206-236.1.)

~ *jamlétra* – 1. A szoumai főnök jegyzetét.

~ *a fejet az anyjának adta* – tisztelet kifejezése, ugyanis a hálnak a legértékesebb része a feje.

~ *a két emberért, aki e fiú anyját eltemette* – csak azok az emberek közelíthetik meg veszély nélkül a sírt, akik a temetés idején a halottat vitték.

*Tea Dianu* (Lambert, 78-79.1.)

*A főnök, aki feleségét magával vitte a halottak országába* (Guiart, 69-70.1.)

~ *vasfa szíve* – minden kunyhó előtt különböző funkciójú karók sokasága áll földbe szúrva. Mivel a vasfa rendkívül kemény, csak a belsejét használják fel.

~ *kagylópénzt kellett kapnia* – 1. A moahai nővérek jegyzetét.

~ *Mikor a narancsokat hozzátok, hozzátok egy valódit is* – a halottak tápláléka a poamboa nevű vad narancsfajta. A főnök viszont valódit kér a felesége részére, mivel ő nem halott.

*Hogyan hozta vissza a férfi feleségét a halottak országából* (Guiart, 70-72.1.)

*A hal asszony* (Leenhardt, 470-471.1.)

*A gyilkos nagyapa, az unoka és a rák* (Leenhardt, 429-433. 1.)

~ *a dupla tetejű kunyhó* – a férfiak dolgozóhelye, nem egyenlő a férfiházzal.

~ *fekete pénz* – a legértékesebb kagylópénzfajta.

*A széí főnök* (Leenhardt, 397-402.1.)

~ *a fiú (...) a férfiházba ment* – attól a naptól kezdve, hogy fegyvert fogott, a férfiházban a helye.

~ *Gyere, egyél a kagylóinkból* – étellel kínálják. 1. Hogyan jött Boarate főnök Kumakba jegyzetét.

~ *az asszony osztotta el az ételt* – a házasság szimbóluma.

~ *baru gomba* – fekete színt adó gombafajta. A fekete a háború, a harc színe. A fekete festékek közül a baru gombát tekintik a leghatásosabbnak. Mihelyt a főnök meghengergődik a porában, bátor lesz.

~ *megnyálazta a parittyáját* – mielőtt a követ a parittyába illesztenék, a fonott kőtartót megnyálazzák, hogy a nedvességtől meglágyuljon, és jobban felvegye a kő alakját.

~ *a kunyhó csúcsa és a legfelső kagyló által* – 1. A moahai nővérek jegyzetét.

~ *Házasodjon egy nap a táróra és a jamra* – a jam a hímnem, a táró pedig a női nem szimbóluma, és egyben azoknak az élelmiszerhalmoknak a képét idézi fel, amelyeket az unokaöcs visz egész életén keresztül anyai nagybácsijának, akinek a lányát elveszi. A táró és a jam váltakozása a jövőben tehát az apa szemében az élet rendes menetének, a házasságok egymást követő sorozatának a képe. Élő szellemen az ősök szellemét értik.

*A megölt és újjáélesztett Téin Diore* (Guiart, 74-76.1.)

*A vén kannibál asszony* (Guiart, 42-43.1.)

~ *moakhégne* – szellemlény.

*A poékivéi boszorkány* (Leenhardt, 403-408.1.)

~ *Lemegyek (...) sós vízért* – a sziget belsejében élő emberek sószükségletüket a tengerparton szerzik be. A fővő ételhez egyszerűen hozzáöntik a sós vizet.

~ *Siess, hozz vizet nekem* – elküldi a lányát vízért; a hegyvidéken lakók nem ismerik jól a tengerpartot, ezért a parti lakosok hordják nekik a vizet.

~ *szedj babot* – vadbabfajta, amely az erdőben lévő tisztásokon nő.

*A gagalecsi két asszony* (Guiart, n-14.1.)

~ *Dirik* – csokoládébarna színű futómadár.

~ *Csadzsup* – futómadárfajta.

~ *Duluvijin* – kis madárfajta, a feje és a szárnya vörös, a hasa zöld.

~ *Sós vízért akarunk menni* – 1. A poékivéi boszorkány jegyzetét. *Tamoangi, a végtagok nélküli ember* (Guiart, 35-36.1.)

*A két asszony és a teknős* (Guiart, 24-25.1.)

~ *Útnak indultak sós vizet szerezni* – 1. A poékivéi boszorkány jegyzetét.

*A szellem, aki fazekat nyelt, hogy terhesnek látsszék* (Guiart, 40-42.1.)

~ *fáklyafénynél halászni* – népszerű éjszakai halászati mód. A fény előcsalja a halakat, s mivel a víz felszínére úsznak, könnyen megszigonyozhatók.

*A poanlocsi testvérek* (Guiart, 72-74.1.)

*A mágikus kosár* (Leenhardt, 369-376.1.)

*A tuói főnök* (Lambert nyomán Leenhardt, 60-61.1.)

~ *muaran* – 1. a Hogyan jött Boarate főnök Kumakba jegyzetét.

*A fiú, aki az állatok nyelvén beszélt* (Poirier, 13-14.1.)

*Bécsé, a kígyóbőrű férfi* (Poirier, 11-12.1.)

*A béna fiú* (Leenhardt, 389-396.1.)

~ *tetragénia* – növényfajta.

~ *méamoru füvet (...) apja és anyja sírjánál egy cölöpre* – varázslatot végzett az ősök előtt a méamoruval, a születés szimbólumával.

*Hozd ki a gyékényt* – a gyékény a házasság szimbóluma.

*a gyermek fürdetése* – a gyermek megszületése után két-három nappal a gyermeket az anyai rokonok jelenlétében szertartásosan megfürdetik a folyóban.

~ *íme, a kincseim* – a kincsek szétosztása az elválást jelképezi.

~ *én öreg jam vagyok* – a jam a létet, az életet jelképezi. A nemzetségekben a különböző generációkat is eszerint jelölik: a jam feje, a jam közepe stb.

~ *a fiú két anyja* – anyja és annak a húga, a fiú „kisebbik anyja”.

~ *aguajakfa szíve* – 1. A főnök, aki feleségét magával vitte a halottak országába jegyzetét.

*A fekélyes fiú és gonosz bátyjai* (Leenhardt, 421-425.1.)

~ *jamot szedjen az ágyás közepéről* – a legjobb jamok a domború ágyások közepén találhatóak, ahonnan a víz lefolyik.

~ *hosszú, rojtos gyékényt keresett elő* – a nagybácsi, látva a fekélyes fiú sebeit, ruhát ad neki, hogy legyen mivel eltakarnia azokat.

~ *tükröt* – a tükör az európai kereskedők révén terjedt el.

*A legkisebb fiú, gonosz batyjai és az öregasszony* (Leenhardt, 409-413.1.)

~ *a gyékény (...) friss hús szagú lesz* – a friss hús és a hal az erős szag miatt bizonyos körülmények között tabunak számít. A gyékény nem más, mint a házastársak közös alvógyékénye, s a rá való utalás ebben az esetben tulajdonképpen vaskos tréfa, amit a bizonyos rokonok, például nagyszülők-unokák között fennálló, úgynevezett „tréfálkozó rokonság” szokása tesz lehetővé. Éppen ezért a továbbiakban a legkisebb fiú nem ismeri el nagyanyjának, hogy kikerülhesse azokat a mesterkedéseket, amellyel az öregasszony az időt próbálja húzni.

~ *nehogy a patkányok szétszedjék a gyékényt* – ha az asszony megfogja a halat és utána a gyékényt, a hal illata odavonzza a patkányokat, és szétrágják a gyékényt.

~ *a nővéred tapája* – tapa = veregetett faháncsból készült ruhaanyag, amit az ünnepeken hordanak. Polcokon tárolják a konyhóban. Az öregasszony azonban ebben az esetben tapán a megölt fiúk fejét érti.

~ *Szobrot faragott (...) Felállította a konyhó bejáratánál* – a magasított küszöb alá helyezett, emberi arcot vagy emberfigurát ábrázoló faragvány. Neve: „Az, aki a bejáratot őrzi.”

*A fekélyes fiú és a kígyó* (Poirier, 14-15.1.)

*A földrengés lánya* (Leenhardt, 377-385. 1.)

~ *Ha fekete hangya mászik rád* – 1. A vindói gyíkember jegyzetét.

*A lusta lány és a rák* (Guiart, 15-16.1.)

*Buagna, a beteget színlelő férfi* (Lambert, 79-80.1.)

*A két nővér* (Guiart, 36-37.1.)

~ *Pokodiomi* – vörös kodio gyümölcs.

~ *Pokodiobu* – zöld kodio gyümölcs.

~ *pandanusz* – csavarpálma (Pandanus sp.). Afrikától Délkelet-Ázsián keresztül Óceániáig elterjedt pálmanemzetség, kb. 630 fajtája ismert. Leveleit fonásra használják, egyes fajtáinak gyümölcse ehető, virágaiból olajat nyernek.



~ *szultántyúk* – Porphyrio sp.

*Az asszony, aki a saját szeméit ette meg* (Guiart, 14-15. 1.)

*Hogyan kapta meg a báty a saját húgát* (Leenhardt, 353-357. 1.)

*A két lány, aki látni akarta a szellemet* (Poirier, 15. 1.)

*Vahnahnerecse* (Poirier, 10-11.1.)

~ *Fehér hamut kell a hajadra rakni* – 1. A moahai nők jegyzetét.

~ *Gyűjtsd meg a tüzet a kunyhóban* – 1. Lo, a tengeri sün jegyzetét.

*A fiú, aki az erdőben beszélt* (Leenhardt, 366-368.1.)

~ *karókat vágjanak a jamültetvények számára* – a jam több méter hosszúságra megnövő indáit karókhöz kötik.

*A jégmadár és a madarak* (Leenhardt, 463-465.1.)

*A hasonmások* (Leenhardt, 475-477.1.)

~ *hasonmás* – a francia homonyme = „azonos nevű ember” fordítása. Az új-kaledóniaiak elképzelése szerint az ember és a neve egy és ugyanazon dolog, nem tesznek különbséget a név és a viselője között. Ebből következik, hogy amikor két embert ugyanúgy hívnak, a két ember is azonossá válik, s ez különös jogokkal ruházza fel őket. Külön terminussal nevezik meg egymást (ezt fordították jobb híján franciára homonyme-mal), és a különös szokások közé tartozik az, hogy egymás rovására kegyetlen tréfákat eszelnek ki.

~ *mada jam* – közönséges jamfajta, amelyet csak a nők esznek.

*Miért halunk meg és miért kell dolgozni* (Leenhardt, 353-357.1.)

*A csónaknak való fa* (Leenhardt, 385-388.1.)

# A SZÖVEGBEN GYAKRABBAN ELŐFORDULÓ IDEGEN SZAVAK ÉS FOGALMAK MAGYARÁZATA

*bagaju* – az új-kaledóniai fehér telepesek által használt összefoglaló szó az őslakosok ruházatának a megnevezésére.

*bankuldió* – a tengeri diófának vagy más néven bankulolajfának (*Aleurites* sp.) a termése. Olajat nyernek belőle.

*dárdahajító* – a dárda hajításakor használt eszköz, amely a kar meghosszabbítása által a dárda hajítótávolságát és átütőerejét megnöveli. Az új-kaledóniai típus mind anyagával, mind formájával eltér az Óceániában általánosan ismert típusoktól, ugyanis fonott zsinórból készül. A zsinór egyik végén kis hurok van, ebbe dugják a mutatóujjat, míg a másik végéhez illesztik a dárdát.

*földkemence* – gödör, amelybe forró köveket helyeznek, ezekre teszik a levélbe göngyölt húst és a növényi táplálékot, majd az egészet földdel borítják be. Az étel néhány órán belül puhára párolódik benne.

*jam* – *Dioscorea batatas*; fontos trópusi kultúrnövény. Gumóiért termesztik.

*középoszlop a kunyhóban* – az új-kaledóniai kunyhók kör alakúak. A kör közepén egyetlen hatalmas oszlop tartja a tetőzetet. Építészeti funkciója mellett kultikus szerepe is van: tövében őrzik pl. a mágikus kosarat.

*mágikus kosár* – másképpen szent vagy kincses kosár (zacskó). Növényi anyagokba csomagolt új-kaledóniai kagylópénz, egyik végén faragott vagy fonott fejalakhoz erősítve, amely az őstetetőt ábrázolja. Pénzben kifejezett értékén kívül is nagyon fontos, az élet megtestesítője és szimbóluma. A kunyhó középoszlopánál, a tűzhely fölött külön kosárban őrzik a többi, inkább gyakorlati célt szolgáló pénzzel együtt. A mesékben csodálatos-mágikus szerepe van.

*mangrovéja* – *Rhizophora* sp. Más néven gyertyafa vagy osztrigafa. Mocsaras vidéken élő fanemzetség, jellegzetes nagy

léggökökkel.

*manyanya* – gumós növényfajta. A mítoszok szerint a főnökök eledele.

*méamoru* – liliumféle növény, amelynek minden része dugványozható, emiatt az élet szimbólumává vált egész Új-Kaledóniában. Nagy szerepet játszik a gyerek születése körüli rítusokban. A születés jeleként különböző ajándékokkal együtt az anyai nagybácsi kunyhójába viszik.

*nagy kunyhó* – másképpen férfiház. Többféle funkciót betöltő épület: a férfiak gyűlés- és alvóhelye, vendégek fogadására szolgál, és egyes kultikus cselekmények is itt zajlanak le.

*notu* – új-kaledóniai vadgalambfajta; Phaenorhina Goliath Grey.

*nyiauli* – Melaleuca viridiflora; az eukaliptuszfélék családjába tartozó növény, Új-Kaledónia legjellegzetesebb fafajtája. Hosszú foszlányokban lelógó kérgét lehántják és kikalapálva ruhaanyagnak használják.

*repülőkutya* – a trópusokon élő nagy denevérek összefoglaló neve.

*tabu* – polinéz eredetű szó a vallásos jellegű tilalmak megnevezésére.

*táró* – Colocasia antiquorum; fontos trópusi kultúrnövény. Gumóiért termesztik.

*tengeri tehén* – (dugong) nagy testű tengeri emlősfajta.

*totem* – egy embercsoport állat- vagy növényőse. Ezt az őst nevezik totemnek, amely lehet vallásos tisztelet tárgya is, és szigorú tilalmak vehetik körül.

*vendéghajós csónak* – az egy darab fából (fatörzsből) kivájt, esetleg palánkkal felmagasított csónaktest egyik vagy mindkét oldalára a hajótesttel párhuzamosan henger alakú, tömör fatörzset erősítenek, amely a csónak stabilitását szolgálja. Az ilyen csónakot nevezik vendéghajósnek, noha a valóságban a stabilizáló fatörzsek nem csónaktestek.

## A FORRÁSMŰVEK JEGYZÉKE

*Guiart, J.:* Contes et légendes de la Grande Terre. Études Mélanésiennes, Institut Français d'Océanie, 1957.

*Lambert, R. P.:* Erzählungen aus dem Munde der Neu-Caledonier in: Die Katholische Mission 1897(26) 6-10. és 78-80. 1.

*Leenhardt, M.:* Documents Néo-Calédoniens Paris, 1932.

*Poirier, J.;* Les mythes de Maré (Loyalty Is.) in: Journal de la Société des Océanistes 194.8. (5) 5-28.1.

*Ray, S.:* The People and Language of Lifu, Loyalty Islands in: Journal of the Royal Anthropological Institute 19x7 (47) 240-322.1.

# TARTALOM

A világ keletkezése

Bume

Hogyan terjedtek el az emberek a földön

Hogyan népesült be Maré szigete

A halál és a jam eredete

A halál eredete

A vindói gyíkember

Lo, a tengeri sün

A két Hnaroredu

Hogyan épített kunyhót a két mérévéri lány

A madártoll-maszk eredete

Hogyan jött Boarate főnök Kumakba

Az első emberek Karagereu vidékén

Az óriásölő fiú

A patkány fia

Az egér és a repülőkutya

A pók és a féreg

A rák és a csiga

Kadene, a kismadár

A patkány és a polip

A teknős és a patkány

Pivuvu, a lusta öcs

A moahai nővérek

A szoumai főnök

A halott asszony gyermeke

Tea Dianu

A főnök, aki feleségét magával vitte a halottak országába

Hogyan hozta vissza a férfi feleségét a halottak országából

A hal asszony

A gyilkos nagyapa, az unoka és a rák

A széí főnök

A megölt és újjáélesztett Téin Diore

A vén kannibál asszony

A poékivéi boszorkány  
A gagalecsi két asszony  
Tamoangi, a végtagok nélküli ember  
A két asszony és a teknős  
A szellem, aki fazekat nyelt, hogy terhesnek látszék  
A poanlocsi testvérek  
A mágikus kosár  
A tuói főnök  
A fiú, aki az állatok nyelvén beszélt  
Bécsé, a kígyóbőrű férfi  
A béna fiú  
A fekélyes fiú és gonosz bátyjai  
A legkisebb fiú, gonosz bátyjai és az öregasszony  
A fekélyes fiú és a kígyó  
A földrengés lánya  
A lusta lány és a rák  
Buagna, a beteget színlelő férfi  
A két nővér  
Az asszony, aki a saját szemeit ette meg  
Hogyan kapta meg a báty a saját hűgát  
A két lány, aki látni akarta a szellemet  
Vahnahnerecse  
A fiú, aki az erdőben beszélt  
A jégmadár és a madarak  
A hasonmások  
Miért halunk meg és miért kell dolgozni  
A csónaknak való fa

*Utószó*

*Jegyzetek*

*A szövegben gyakrabban előforduló idegen szavak és fogalmak  
magyarázata*

*A forrásművek jegyzéke*

---

Kiadta az Európa Könyvkiadó  
A kiadásért az Európa Könyvkiadó igazgatója felel  
Szedte és nyomta a Kner Nyomda  
A nyomdai rendelés törzsszáma: 834  
Készült Gyomán, 1979-ben  
Felelős szerkesztő: Karig Sára  
A szöveget az eredetivel egybevetette: Bodrogi Tibor  
Műszaki szerkesztő: Déri Erzsébet  
Műszaki vezető: András Győzőné  
Készült: 6900 példányban, 12,2 (A/5) ív terjedelemben, 6  
képmelléklettel, 120 gr-os famentes ofszet papíron, Bembo betűvel,  
EU-d-7980  
ISBN 963 07 18316